

हाम्रो लालबन्दी

२०८१

आधारभूत तह (कक्षा १-८)

लालबन्दी नगरपालिका

लालबन्दी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

लालबन्दी, सर्लाही

मधेश प्रदेश, नेपाल

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ बमोजिम

लालबन्दी नगरपालिका

लालबन्दी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

लालबन्दी, सर्लाही

मधेश प्रदेश, नेपाल

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

सर्वाधिकार प्रकाशक

©लालबन्दी नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय लालबन्दी, सर्लाही
मधेश प्रदेश, नेपाल

Consultants (P) Ltd

परामर्शदाता संस्था

आर.एच. कन्सल्टेन्टस प्रा.लि.

चाबहिल, काठमाडौं

“हाम्रो स्थानीय पाठ्यक्रम २०८१” यस लालबन्दी नगरपालिकाका विद्यालय, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, शाखा, उपशाखा, विषयगत कार्यालयलाई निःशुल्क वितरणका लागि प्रकाशन गरिएको हो । सम्बन्धित व्यक्ति एवम् सङ्घसंस्थाहरूलाई यसको मुद्रण कपी निःशुल्क उपलब्ध गराउन **कर लाग्ने छैन** ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

“हाम्रो लालबन्दी स्थानीय पाठ्यक्रम २०८१” निर्माणका सम्बन्धमा

“हाम्रो लालबन्दी स्थानीय पाठ्यक्रम २०८१” ले लालबन्दी नगरपालिकाको समग्र स्थानीय विषयवस्तुअनुरूप शिक्षालाई दिगो, व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न मार्गनिर्देशन प्रदान गर्नेछ । यस पाठ्यक्रमले लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका सम्पूर्ण बालबालिका तथा नगरपालिकावासीहरूको शैक्षिक उपलब्धिमूलक सन्तुलित विकासमा जोड दिनेछ । यसले समयसापेक्ष रूपमा बालबालिकाहरूले सिक्नुपर्ने र शिक्षकहरूले सिकाउनुपर्ने विषयवस्तुहरूलाई सरल र प्रभावकारी तवरले व्यवस्थापन गरी शिक्षण सिकाइमा सहजीकरण गर्दै पथप्रदर्शन प्रदान गर्नेछ ।

लालबन्दी नगरपालिका शिक्षा समिति

नगरप्रमुख श्री वासुदेव अधिकारी- अध्यक्ष
नगरउपप्रमुख श्री कल्पना माया पाख्रिन
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री वसन्त न्यौपाने -सदस्य
कार्यपालिका सदस्य श्री शुक्रबहादुर पाख्रिन -सदस्य
सामाजिक विकास समिति सदस्य श्री शशी चौधरी
महिला नगरसभा सदस्य श्री गीता वि.क. -सदस्य
सा.वि.व्य.स.अ. श्री सुरेशप्रसाद पौडेल -सदस्य
सा.वि.प्र.अ. श्री ध्रुवबहादुर भण्डारी -सदस्य
निजी विद्यालयका संस्थापक श्री निर्मल आचार्य -सदस्य
शिक्षक महासङ्घ अध्यक्ष श्री केदारप्रसाद घिमिरे -सदस्य
मनोनित शिक्षाविद् दलित श्री कुशबहादुर वि.क.- सदस्य
शिक्षा अधिकृत श्री रूपेश चौलागाईं -सदस्य
शिक्षा शाखा प्रमुख श्री लक्ष्मी शिवाकोटी -सदस्य सचिव

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

भूमिका

शिक्षा मानव जातिका लागि आजीवन चलिरहने प्रक्रिया हो । आजको आधुनिक विकास, समृद्धि र जनअपेक्षालाई व्यवस्थित र व्यावहारिक बनाउनका लागि शिक्षा अपरिहार्य बनिसकेको छ । समाजको अपेक्षा, अभिभावकको चाहना, देशको समृद्धि तथा स्थानीय सरोकार र सरोकारवालाको अपनत्वलाई मध्यनजर गर्दै अत्याधुनिक विकासलाई समेत मिश्रण गर्ने शिक्षाले नै मानव समाजलाई अद्यावधिक र व्यावहारिक तुल्याउँछ । यसर्थ वर्तमान सन्दर्भमा शिक्षालाई समाजको आवश्यकता, विश्वव्यापी परिवर्तन तथा विकेन्द्रीकरणको अवधारणाअनुरूप व्यावहारिक, आत्मनिर्भर र स्थानीय आवश्यकतामुखी बनाउँदै लैजानु आवश्यक हुन्छ । यही अवधारणाअनुरूप नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३१ ले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । संविधानको मर्मअनुरूप राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले कक्षा १ देखि ८ सम्म पठनपाठन हुने गरी स्थानीय आवश्यकता, स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय सहभागिता र विज्ञको सहभागितामा स्थानीय सरकारको मातहतमा स्थानीय पाठ्यक्रमलाई विकास गरी कार्यान्वयन, प्रभाव मूल्याङ्कन र आवश्यक परिमार्जनसमेत गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गरेको देखिन्छ । यस सन्दर्भलाई स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित) २०७६ ले विशेष सहयोग र समन्वय गर्ने आधार प्रदान गरेको छ । हालको सङ्घीय पद्धतिले स्थानीय स्तरमा प्रयोग हुने मातृभाषाको विकास, स्थानीय पहिचानका बहुल विषय र आवश्यकतालाई विकेन्द्रीकरणको मान्यताका आधारमा सम्बोधन गर्ने गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

यसै सिलसिलामा स्थानीय आवश्यकताका ज्ञान, सिप, प्रविधि आदिमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न विशेषतः आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रमलाई छुट्टै विषयका रूपमा लागू गर्दै आइएको छ । वर्तमान शिक्षालाई रोजगारमुखी तथा आत्मनिर्भर बनाउने अभिप्रायले यस्ता विषयलाई समावेश गर्न सकिने व्यवस्था गर्नु सङ्घीय व्यवस्थाको सुखद पाटो हो । स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले गरेको मार्गदर्शनअनुरूप **हाग्नो लालबन्दी** नामक स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ । पाठ्यक्रम निर्माणार्थ नगर शिक्षा समितिबाट पाठ्यक्रम निर्माण तथा लेखनमा सुझाव दिने गरी समिति गठन गरियो । नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि लालबन्दी नगरपालिकाका सरोकारवाला तथा पाठ्यक्रमविद्को सहभागितामा आवश्यकता

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरेको थियो । पाठ्यक्रम निर्माण तथा लेखन समितिले पाठ्यक्रम विज्ञद्वारा तयार गरिएको पाठ्यक्रम विकासको ढाँचाबमोजिम पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गरेको थियो ।

यसरी तयार गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई शैक्षिक सत्र २०८१ देखि यस नगरपालिकाभित्रका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकै साथ लागू गरिनेछ । यस पाठ्यक्रमले स्थानीय आवश्यकतामा आधारित व्यावहारिक विषयवस्तुहरू समावेश गरेको गरेर सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियालाई प्रयोगात्मक तथा परियोजनामा आधारित तुल्याउन शिक्षण सिकाइका नवीन विधिहरूको अवलम्बनमा जोड दिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनबाट लालबन्दी नगरपालिकाले तपसिलका विविध पक्षलाई हासिल गर्न सक्नेछ :

- हाम्रो लालबन्दी परिचय
- हाम्रो लालबन्दीका ऐतिहासिक, सामाजिक/सांस्कृतिक सम्पदा
- हाम्रा जाति, धर्म, भाषा, संस्कृति तथा मूल्य मान्यताहरू
- हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जैविक विविधता र वातावरण संरक्षण
- हाम्रो पर्यटन
- हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि
- विपत् व्यवस्थापन
- हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारीको अभ्यास
- हाम्रा असल काम, संघ, संस्था र सेवाहरू

उल्लिखित विषयवस्तुहरूका बारेमा विद्यार्थीहरूमा ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति तथा मूल्य र कार्यतत्परताको विकास गरी उनीहरूमा श्रमप्रति सम्मान गर्ने, आधारभूत सिपको विकास गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसबाट नगरपालिकाको समग्र विकासमा सहायता हुने आशा गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा खट्ने कार्यदलका सदस्य, रचनात्मक तथा अमूल्य रायसुझाव प्रदान गर्नुहुने शिक्षाप्रेमी वर्ग, अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागिता जनाउनुहुने जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी सबैमा धन्यवाद दिन चाहन्छु । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको यो पहिलो प्रयासमा सबै विषय क्षेत्रहरू नसमेटिएको हुन सक्छ । पाठ्यक्रम

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

जीवित र गतिशील दस्तावेज भएकाले यसलाई तदारुकताकासाथ आवश्यकताका आधारमा अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने कमीकमजोरी औँल्याएर परिमार्जन र सुधारका निम्ति रचनात्मक सुभावा तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिदिनहुन सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूमा अनुरोध गर्दछु ।

वासुदेव अधिकारी

नगर प्रमुख

विषयसूची

प्रारम्भिक खण्ड	१
१. पृष्ठभूमि	१
२. स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य	२
३. आधारभूत शिक्षाका सक्षमताहरू	३
४. परिचय : हाम्रो लालबन्दी नगरपालिका	६
मुख्य खण्ड	८
५. हाम्रो लालबन्दी स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयक्षेत्र	८
५.१ स्थानीय पाठ्यक्रम हामी र हाम्रो लालबन्दी विषयक्षेत्र/थिम/विषयवस्तुहरू	८
५.१.१ कक्षा १ देखि ३	८
५.१.२ कक्षा ४ देखि ५	१२
५.१.३ कक्षा ६ देखि ८	१५
५.२ विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	२१
५.२.१ कक्षा १ देखि ३	२१
५.२.२ कक्षा ४ देखि ५	२६
५.२.३ कक्षा ६ देखि ८	२९
५.३. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण तथा सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन	३५

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

५.४.सम्भाव्य सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया	९९
५.५ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	१००
अनुसूचीहरू	१०७
अनुसूची : १ - विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन अभिलेख (कक्षा १-३)	१०७
अनुसूची : २ - कक्षा ४ देखि ८ को मूल्याङ्कन विशिष्टीकरण तालिका	१५०

प्रारम्भिक खण्ड

१. पृष्ठभूमि

स्थानीय पाठ्यक्रम शिक्षामा विकेन्द्रीकरणको अवधारणामा आधारित व्यावहारिक चिन्तन हो । यसले सामुदायिक सहभागिता, स्थानीय ज्ञान र मूल्यहरूलाई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा समावेश गर्ने कुरामा जोड दिन्छ । यसलाई राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको ढाँचाअनुरूप पूरक पाठ्यक्रमका रूपमा तयार पारिएको हो । यसलाई बालबालिका र युवाहरूमा थप सार्थक र समावेशी शिक्षाको प्रवर्धन गर्ने गरी प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिएको हो । स्थानीय तहहरूलाई आफ्नै पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयन गर्न सशक्त बनाएर शिक्षा प्रणालीमा स्थानीय स्वामित्व र जवाफदेहितालाई सुदृढ गर्ने लक्ष्य राखेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय भाषा, कला, सिप र संस्कृतिका विविध मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्दै विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ सहभागिताका व्यावहारिक दृष्टिकोणलाई बढावा दिन सहयोग गर्दछ ।

यो पाठ्यक्रम बालबालिकाहरूलाई विविध सांस्कृतिक, भाषिक र वातावरणीय पृष्ठभूमिका लागि उपयुक्त, सार्थक र अर्थपूर्ण शिक्षा प्रदान गर्ने एउटा अत्यावश्यक घटक हो । परम्परागत र आधुनिक दुवै ज्ञानलाई समावेश गरेर स्थानीय पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरूलाई समग्र सिकाइ अनुभव प्रदान गर्दछ । यस्ता अनुभवले उनीहरूलाई स्थानीय स्रोतसाधन, परम्परा, नवीन सिप, रैथान ज्ञान तथा तिनको उपयोगिता र पृथक् अभ्यासहरूसँग परिचित गराई सहज जीवन निर्वाह गर्न र भावी जीवनका योजनाहरू तयार पार्न सहयोग पुऱ्याउँछ । स्थानीय पाठ्यक्रमको रचनात्मक र आलोचनात्मक मूल्याङ्कनले विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको भविष्यनिर्माणमा प्रभावकारी ज्ञान, सिप र मनोवृत्ति हासिल गर्ने कुराको सुनिश्चितता प्रदान गर्दछ ।

हाम्रो देशमा बहुजाति, बहुभाषी, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक र भौगोलिक विविधता रहेकाले राष्ट्रिय स्तरबाट निर्माण गरिएका पाठ्यक्रमले देशका सम्पूर्ण नागरिकहरूका आवश्यकता र विषयवस्तुलाई समेट्न कठिन हुन सक्छ । मुलुकको विविधतालाई गौरवका रूपमा बोध गरेर तिनको संरक्षण, विकास र प्रवर्धन गर्दै आत्मनिर्भरतालाई बढावा दिने कार्यमा स्थानीय पाठ्यक्रम समयोचित शैक्षिक चिन्तन बनेको छ । मुलुकमा भएका विविधताभिन्न रहेर स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, सम्पदा, कला-संस्कृति, वातावरण, मातृभाषा जस्ता स्थानीय आवश्यकता र विषयवस्तुलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम बहुउपयोगी आधार बन्दछ । स्थानीय स्रोत र विज्ञतालाई प्रयोग गरी यस्ता पाठ्यक्रम निर्माण र

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

कार्यान्वयनको जिम्मेवारी स्थानीय तह र विद्यालयलाई दिइएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनले स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जनालाई संरक्षण, प्रवर्धन गर्न र राष्ट्रिय पहिचानको प्रतिनिधित्व गर्न सक्नुपर्छ । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी तवरले निर्माण र प्रयोग गर्न सके समाजवादउन्मुख सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्रनिर्माणका लागि सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार गर्न सकिन्छ । स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय रूपमा उपलब्ध सामग्री र आवश्यकताहरू समावेश गर्नुपर्छ । यसका अलावा बालमैत्री विधिहरूमार्फत सिकाइलाई सहज बनाउनुका साथै रचनात्मक र आलोचनात्मक मूल्याङ्कनलाई जोड दिनुपर्छ । पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग, परम्परागत तथा स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको प्रवर्धनले देशको सर्वाङ्गीण विकास गर्न सकिने सन्दर्भमा स्थानीय पाठ्यक्रम अब्बल हुनुपर्छ ।

लालबन्दी नगरपालिकाले निर्माण गरेको यस स्थानीय पाठ्यक्रममा पनि राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको ढाँचा तथा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयन मार्गनिर्देशनमा तोकिएका प्रावधानहरूलाई ध्यान दिइएको छ । यसक्रममा लालबन्दी नगरपालिकाका सम्पदा, जाति, भाषा, संस्कृति, स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधिका साथै वातावरण संरक्षण र हरित पहल जस्ता पक्षहरूलाई समेटिएको छ । पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, मनोवृत्ति, श्रमको सम्मान र स्थानीय मूल्यमान्यताको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य

नेपालमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको मर्मअनुरूप स्थानीय आवश्यकतालाई समेट्न स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयन आवश्यक छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले मातृभाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित सामग्रीको छनोट, व्यवस्थापन र कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिएको छ । लालबन्दी नगरपालिकाले विकास गरेको यो स्थानीय पाठ्यक्रमले उल्लिखित दस्तावेजअनुरूप स्थानीय सामग्री, स्थानीय आवश्यकता, स्थानीय पहिचान, स्थानीय सहभागिता र विशेषज्ञताको संलग्नतामा स्थानीय ज्ञान, सिप, विद्यार्थीमा विकसित मनोवृत्ति तथा श्रमप्रति सम्मानको भावना विकास गर्ने विषय क्षेत्रलाई समावेश गरेको छ । स्थानीय पेसा, व्यापार, प्रविधि, मूल्य, मान्यता,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

वातावरण संरक्षण र पदोन्नति, स्थानीय कथन, लोककथा, गीत, नृत्य र परम्परागत रैनाथे ज्ञानलाई समेत पाठ्यक्रममा समावेश गर्नाले विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो सांस्कृतिक पहिचान र सम्पदाका बारेमा बुझ्न र अवलम्बन गर्न सहायता पुग्छ । यस पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका विषयवस्तुले विद्यार्थीहरूमा नेपालका विविध सांस्कृतिक सम्पदाप्रति गर्व र सम्मानको भावना जगाउन मद्दत गर्दछ । यस पाठ्यक्रमले बालबालिकाहरूलाई स्थानीय जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन, वातावरणीय संरक्षण, वातावरणीय दिगोपनप्रति चेतना र जिम्मेवारी निर्वाह गर्न सक्ने सचेत नागरिक बनाउने महत्त्वपूर्ण उद्देश्य राखेको छ । यसबाट दिगो विकासको लक्ष्य पूर्तिको कार्यमा समेत सहायता पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

३. आधारभूत शिक्षाका सक्षमताहरू

आधारभूत शिक्षाका सक्षमताहरू निम्नलिखित रहेका छन् :

(क) प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाका सक्षमताहरू

१. सर्वाङ्गीण विकासका क्रियाकलापमा संलग्नता
२. पोषणयुक्त खाना र स्वस्थकर बानी विकास
३. वैयक्तिक सुरक्षाका उपायहरूको अवलम्बन
४. सरसफाइ र सामाजिक बानी व्यवहारको अवलम्बन
५. सिर्जनात्मक सोचको विकास
६. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास

(ख) आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का सक्षमताहरू

१. देशप्रेम र राष्ट्रिय एकताको भावनाबाट ओतप्रोत एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको विकास व्यवहारमा प्रदर्शन
२. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सार्थक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानवमूल्य मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजग
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबिचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिपको विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिपको प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसँग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
१२. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

अ. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) का सक्षमताहरू

१. आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र प्रयोग
२. आधारभूत गणितीय अवधारणा सम्बन्धी सिपको विकास र प्रयोग
३. अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास
४. विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास
५. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी र जीवनोपयोगी सिप (Life skills) को विकास
६. कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास
७. आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

आ. आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) का सक्षमताहरू

१. देशप्रेमको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको विकास
२. आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक प्रयोग
३. आधारभूत गणितीय अवधारणा सम्बन्धी सिपको विकास र प्रयोग

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

४. नैतिकता, अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक मूल्य मान्यता एवम् चारित्रिक गुणको विकास
५. विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र सिपको विकास
६. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी, सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप तथा व्यवहारकुशल सिपको विकास
७. कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि, सिर्जनात्मक र समालोचनात्मक सिपको विकास
८. आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

इ. आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) सक्षमताहरू

१. देशप्रेम एवम् राष्ट्रिय एकताको भावनाको विकास
२. लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता , संस्कारको विकास र विविधताप्रति सम्मान
३. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास, व्यावहारिक र सिर्जनात्मक प्रयोग
४. सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
५. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिपको विकास र प्रयोग
६. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
७. नैतिकता, अनुशासन, सदाचार, स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक मानवमूल्य, मान्यता एवम् चारित्रिक र नागरिक गुणको विकास
८. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासविचको अन्तरसम्बन्धको बोध एवम् व्यवस्थापनमा सहयोग
९. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिप विकास
१०. स्थानीय र आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि अनि श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिपको प्रयोग
११. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको प्रयोग

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

१२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सामाजिक तथा भौगोलिक परिवेशसँग परिचत भई विविधता, सद्भाव र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार

१३. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

४. परिचय : हाम्रो लालबन्दी नगरपालिका

हाम्रो लालबन्दी नगरपालिका नेपाल सरकारले स्थानीय तह घोषणा गरेसँगै नगरपालिका बनेको हो । तत्कालीन लालबन्दी, जब्दी र पत्थरकोट गाविसलाई गाभेर वि.सं. २०७१ सालमा यो नगरपालिकाको भौगोलिक आधार प्रस्टियो । यसका साथै साविकको नेत्रगन्ज, रानीगन्ज, परवानीपुर तथा नारायणखोला गा.वि.स. लाई समेत समायोजन गरिएको हो । नेपालको संविधान २०७२ को धारा २५९ को उपधारा (३) बमोजिम गाँउपालिका, नगरपालिका, स्वायत्त, संरक्षित वा विशेष क्षेत्रको नाम, सङ्ख्या तथा सिमाना निर्धारण आयोगको सिफारिसका आधारमा ७५३ ओटा स्थानीय तह निर्धारण भएसँगै यो नगरपालिका पनि मधेश प्रदेशअन्तर्गतको सर्लाही जिल्लामा पर्ने एक स्थानीय तहका रूपमा स्थापित छ । १७ ओटा वडा सङ्ख्या रहेको यो नगरपालिका सर्लाही जिल्लामा जाति, भूगोल, कृषि, पर्यावरण, शिक्षा, वित्तीय साक्षरता विकासका साथै भाषिक र सांस्कृतिक पहिचानमा समेत एउटा अलग्गै पहिचान स्थापित गर्न सक्षम बन्दै गएको छ । यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २३८.५ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यहाँको कुल जनसङ्ख्या ६६,४९९ जना रहेको छ । क्षेत्रफलका हिसाबमा यो सर्लाही जिल्लाकै सबैभन्दा बढी क्षेत्रफल भएको नगरपालिका हो । यस नगरपालिकाको केन्द्र वडा नं. ६ स्थित साविकको लालबन्दी नगरपालिकाको कार्यालयमा अवस्थित रहेको छ । पूर्वपश्चिम महेन्द्र लोकमार्गमा अवस्थित लालबन्दी बजार यस नगरपालिका क्षेत्रभित्रका व्यापारिक क्षेत्रमध्ये एउटा मुख्य क्षेत्र हो । पूर्व ईश्वरपुर नगरपालिका, पश्चिम हरिवन र हरिपुर नगरपालिका, उत्तर सिन्धुली जिल्ला र दक्षिणमा हरिपुर र ईश्वरपुरसँग सिमाना जोडिएको यो नगरपालिकास्थित लालबन्दी बजार जिल्लाकै एक मुख्य व्यापारिक स्थल बनेको छ । बढ्दो सहरीकरण, व्यावसायिक क्रियाकलापमा वृद्धि तथा शिक्षाको आकर्षण केन्द्र बनेका कारण यो नगरपालिका जिल्लाकै आकर्षणको केन्द्र बन्दै गइरहेको छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

यस नगरपालिकाको उत्तरमा चुरे क्षेत्र पर्ने हुँदा वनजङ्गल र जैविक विविधता भरिपूर्ण छ । यो नगरपालिकामा डावरी डाँडा, जलकीनी मन्दिर, डुमडुमे शिवालय मन्दिर परिसर, बेतीनी देवालय परिसर, विभिन्न बौद्ध गुम्बा, मस्जिद, चर्चसहित मिश्रित जानजातिको बसोबास भएकाले यहाँ सांस्कृतिक परम्परा र सम्पदागत मिश्रण रहेको छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर” भन्ने मूल नारालाई आत्मसात गर्दै यस नगरपालिका क्षेत्रको समृद्धि, समुन्नति र विकासका लागि सिङ्गो नगरपालिका परिवार एकताबद्ध छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्रका महिला, आदिवासी जनजाति, दलित, अपाङ्ग, पिछडा वर्ग, विपन्न वर्गहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक विकास तथा समृद्धि, उन्नयन र उत्थानका लागि यो नगरपालिका सदैव कटिबद्ध रहेको छ ।

तरकारी उत्पादन लालबन्दी नगरपालिकाको विशेष पहिचानयुक्त र रोजगारको मुख्य आधार हो । यो नगरपालिकाले गोलभेडा (टमाटर) उत्पादन र निर्यातमा छुट्टै ख्यातिसहितको पहिचान निर्माण बनाएको छ । स्वास्थ्य सेवाको क्षेत्रमा १५ शय्याको सरकारी अस्पताल, निर्माणाधीन १०० शय्याको सामुदायिक सहकारी अस्पताल तथा सामुदायिक आँखा उपचार केन्द्र र विभिन्न सङ्घसंस्थाद्वारा सञ्चालित स्वास्थ्य सेवाहरू यस नगरपालिकामा उपलब्ध छन् ।

यस नगरपालिकाले शैक्षिक विकासका सन्दर्भमा विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट गुणस्तर प्रत्यायनकृत (QAA) जनज्योति बहुमुखी क्याम्पसका साथमा उच्च शिक्षाको जगमार्फत छुट्टै पहिचानलाई स्थापित गरेको छ । यहाँका चर्चित सामुदायिक विद्यालयको विकास तथा शैक्षिक उन्नयनका अभ्यासका आधारमा यो नगरपालिका शैक्षिक हब नै बन्दै गएको देखिन्छ । क्रमशः विकासका बहुआयामिक संयोजनका दृष्टिले एउटा पनि महत्त्वपूर्ण र समृद्धिमा अलग्गै नमुनायुक्त नगरपालिकाका रूपमा चिनिँदै आएको छ ।

यहाँ सी.टी.ई.भी.टी.को सम्बन्धन प्राप्त ३ बर्से डिप्लोमा कम्प्युटर ओभरसियर कोर्स र १५ महिने सब-ओभरसियर कोर्स पढाइ हुने जनज्योति प्राविधिक शिक्षालय, विभिन्न सङ्कायमा नेपाली तथा अङ्ग्रेजी माध्यमबाट कक्षा १२ सम्म अध्यापन हुने जनज्योति मा.वि. लगायत नगरपालिकाभित्रका अन्य

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

सामुदायिक तथा निजी विद्यालयले पनि शैक्षिक परिवेशलाई व्यवस्थित तुल्याउने प्रयास गरेका छन् । नगरपालिकाभित्रका सबै वडाहरूमा आ.वि., नि.मा.वि. र मा.वि. गरी कुल ४० भन्दा बढी सामुदायिक तथा जिल्लामै ख्याति कमाएका प्रशस्त निजी विद्यालयहरू रहेकाले यो नगरपालिका शिक्षा क्षेत्रमा एउटा हब नै बन्न पुगेको छ । तुलनात्मक रूपमा सहरी क्षेत्र कम भए पनि बाटाघाटाहरूको अवस्था सन्तोषजनक रहेको यस नगरपालिकामा विद्युत, टेलिफोन, मोबाइल सेवालगायत सञ्चारको क्षेत्रमा विभिन्न इन्टरनेट सेवाहरूले ९० प्रतिशत सेवा उपलब्ध गराउँदै आइरहेका छन् । यहाँ रहेका एफ.एम. रेडियो, स्थानीय पत्रपत्रिका, अनलाइन सञ्चार आदिले यो नगरपालिका बहुआयामिक विकासमा लम्किरहेको पुष्टि हुन्छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

मुख्य खण्ड

५ हाम्रो स्थानीय पाठ्यक्रमका विषय क्षेत्ररू

- हाम्रो लालबन्दी परिचय
- हाम्रो लालबन्दी ऐतिहासिक, सामाजिक/सांस्कृतिक सम्पदा
- हाम्रा मूल्य र मान्यता
- हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण
- हाम्रो पर्यटन
- हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि
- विपत् व्यवस्थापन
- हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी
- हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू

५.१ हाम्रो स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयक्षेत्र/थिम/विषयवस्तुहरू

५.१.१ कक्षा १-३

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो नाम, उमेर र विद्यालयको नाम बताउनु, . स्थानीय तहको नाम बताउनु . आफ्नो परिवारका सदस्यको नाम बताउनु, . आफ्नो परिवारका सदस्य सङ्ख्या 	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको भौगोलिक अवस्था बताउनु, . आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या बताउनु, . आफ्नो छिमेकीको परिचय दिई परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्नु, 	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था बताउनु, . आफ्नो नगर टोलको सिमाना बताउनु, . नक्सामा आफ्नो नगर चिनाउनु, . आफ्नो नगरको नक्सा हेर्नु, स्थान पहिचान गर्नु र नक्सा कोर्नु, . विद्यालयको पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>भन्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो टोलको नाम बताउन, . आफ्नो परिवारका सदस्यहरूका बारेमा मातृभाषामा कुराकानी गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> . नजिकको स्थानमा रहेका धार्मिक, सांस्कृतिक र पहिचानयुक्त स्थानको नाम बताउन, . आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नम्बर बताउन । 	<p>क्षेत्रलाई पहिचान गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी (छात्रछात्राको) सङ्ख्या गनेर भन्न ।
२	<p>हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा</p>	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरपरिवारका महिला पुरुष र बालबालिकाले लगाउने भेषभूषा चिन्न, . घरपरिवारमा मनाइने चाडपर्व भन्न, . आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषामा कुराकानी गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरपरिवारमा अपनाइने धर्म पहिचान गर्न, . आफ्नो संस्कृतिअनुसारका बाजाहरूको नाम बताउन, . आफ्नो टोल समुदायका मानिसले लगाउने पोसाक चिन्न, . आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक स्थलहरूको नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाउने धार्मिक मठ मन्दिरहरूलाई पहिचान गर्न र साधारण परिचय दिन, . टोल छरछिमेकमा लगाइने पोसाकहरूका बारेमा बताउन, . आफ्नो वडाभित्रका विभिन्न समुदाय (क्षेत्री, ब्राह्मण, मगर, थारू, तामाङ, नेवार, पासवान, मलाहा/मुसहर, माझी, थामी, महतो, डुम, सुँडी आदि) हरूमा प्रचलित संस्कृति र तिनका विशेषता बताउन, . आफ्नो वडा र आसपासमा प्रचलित ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक स्थलका बारेमा बताउन, . स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने परिकारका नाम भन्न ।
३	<p>हाम्रा मूल्य र मान्यता</p>	<ul style="list-style-type: none"> . घरपरिवारमा सम्मान: अभिवादन र उपयुक्त सम्बोधन गर्न, . घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग सहकार्य गर्न, . दाजुभाइ र दिदी बहिनीसँग 	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालयमा अग्रजलाई सम्मान, आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्न, . कक्षाका साथीसँग सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य 	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालय र समुदायका अन्य व्यक्तिहरूलाई आदर, सम्मान र सहकार्य गर्न, . विद्यालय र समुदायका अन्य व्यक्तिसँग एकता र सद्भावको व्यवहार प्रदर्शन गर्न, . समुदायका सदस्यहरूसँगको एकता कायम

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>एकता कायम गर्न, . घरपरिवारमा अनुशासन पालना गर्न, . कक्षामा साथीहरूसँग मिलेर लेखपढको अभ्यास गर्न ।</p>	<p>गर्न, . कक्षाका साथीहरूसँगको एकता कायम राख्न, . विद्यालयमा अनुशासन पालना गर्न ।</p>	<p>गर्न, . व्यक्तिगत गोपनीयताको अर्थ र महत्त्व दर्साउन, . आफ्नो घरपरिवार र विद्यालयमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने जिम्मेवारीलाई आफैँले वहन गर्न ।</p>
४	<p>हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण</p>	<p>. घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरू पहिचान गरी नाम बताउन , . घर तथा विद्यालयको बगैँचामा भएका बोटबिरुवाहरूको पहिचान गर्न, . घर, आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरणका वस्तुहरूको पहिचान गर्न, . फोहोरमैलाको पहिचान गर्न ।</p>	<p>. स्थानीय स्तरमा पाइने चराहरूको नाम बताउन, . स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाहरूको पहिचान गर्न, . बगैँचाको परिचय दिन, . घर र विद्यालयमा हुने वृक्षारोपणमा सहभागी हुन, . बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न, . वडामा रहेका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन . व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन, . वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान गर्न ।</p>	<p>. नगरपालिका क्षेत्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरू पहिचान गर्न, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध बोटबिरुवाहरूको परिचय दिन, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध बोटबिरुवाको महत्त्व तथा उपयोग बताउन, . विद्यालयमा रहेका बगैँचाको आवश्यकता र महत्त्व बताउन, . घर र विद्यालयमा बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न, . घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग गर्न, . फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन, . विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापनमा (कुहिने, नकुहिने र तरल) सहयोग गर्न, . घर र विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन, . वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान गर्न, . फोहोरमैला, भाडी र सर्प तथा अन्य विषालु</p>

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				किराफट्याङ्गाको सम्बन्ध थाहा पाउन ।
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफूले भ्रमण गरेका मन पर्ने स्थलहरूका बारेमा छलफल गर्न, आफ्ना आफन्तहरू कहाँ गएको कुरा भन्न, आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कारणहरू बताउन, आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम बताउन, आफू देखेजानेका पर्यटकीय स्थलका बारेमा भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य उष्ण प्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिद र नारायण डाँडामा रहेको भ्युटावरको ठेगाना बताउन, आफूले घुमेका स्थानका प्रमुख विशेषता बताउन, लालबन्दी बजारका बारेमा छलफल तथा कुराकानी गर्न, छेउछाउका मठमन्दिर वा चर्चित स्थानका बारेमा बताउन ।
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घरभित्र र घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घरभित्र र घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम र काम भन्न, हिन्दू, बौद्धमार्गी, मुस्लिम, क्रिस्चियन र अन्य धर्मावलम्बीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने बाजाहरूको नाम बताउन, परम्परागत रूपले घरभित्र पकाइने खाद्य परिकारका बारेमा भन्न ।
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिम पहिचान गरी सजगता अपनाउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमको परिचय दिई सजगता अपनाउने उपाय भन्न, आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका घटनाका 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचान गरी विपत्पूर्व अपनाउनु पर्ने सजगतामा सहभागिता जनाउन । आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने उपायहरू सुनाउन ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

			बारेमा बनाउन ।	
८	हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायको नाम बताउन, आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम बताउन, स्थानीय अन्नबालीको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र सङ्क्षिप्त काम बताउन, आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम बताउन, स्थानीय तरकारी बालीको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> समुदाय स्तरमा विभिन्न व्यक्तिले अपनाएका पेसा व्यवसायको सोधखोज गरी आम्दानी गर्ने तरिका बताउन, पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न, आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा सहभागी हुन, आफ्नो घर वरपर फले फलफूल तथा अन्नबालीको परिचय दिन ।
९	हाम्रा असल काम सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> मानिसले गर्ने असल कामहरू बताउन, परिवारका सदस्यको असल कार्यका बारेमा बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> असल मानिसमा हुने गुणहरू बताउन, आफ्नो विद्यालयले गर्ने मुख्य काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> असल मानिसले गर्ने कार्यहरूको उदाहरण दिन, स्थानीय सङ्घसंस्थाका बारेमा बताउन ।

५.१.२ कक्षा ४-५

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ / थिम	कक्षा ४	कक्षा ५
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप (अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बैँसी) वर्णन गर्न, आफ्नो वडाको पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको जनसङ्ख्या: जम्मा, महिला, पुरुष बताउन, आफ्नो वडाको क्षेत्रफल भन्न,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परिचय	<p>सिमाना बताउन,</p> <ul style="list-style-type: none"> नक्सा हेरी आफ्नो विद्यालयको सेवा क्षेत्र पहिचान गर्न, आफ्नो टोलको जनसङ्ख्या र घरधुरी सङ्ख्या बताउन, विद्यालयमा रहेका कक्षागत विद्यार्थी सङ्ख्या (छात्र र छात्रा) भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको नक्सामा वडाको पहिचान गर्न, आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधिको पहिचान गर्न र तिनले सम्पादन गर्ने प्रमुख काम बताउन, आफ्नो समुदायमा रहेका सामाजिक व्यक्तित्वको पहिचान गर्न ।
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरूको सामाजिक रहनसहनको परिचय दिन, स्थानीय सम्पदा संरक्षणका तरिकाहरू बताउन, लालबन्दी नगरपालिकाभित्र रहेका मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिदहरूको परिचय दिन, विभिन्न धर्मावलम्बीहरूले मनाउने पर्वहरूका बारेमा बताउन, स्थानीय लोकगीतहरू गाउन, स्थानीय बाजाका बारेमा बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणका समस्या, चुनौती र समाधानका परिचय र उपायहरू बताउन, लालबन्दी नगरपालिकामा मनाइने तामाङ समुदायको सोनाम ल्होसार पर्वको परिचय दिन, चाड पर्वमा बाहुन क्षेत्री, थारू, तामाङ, मगर, माभी, मुसहर, नेवार आदि समुदायले मनाउने मेला बारे बताउन, दसैँमा दुर्गा मन्दिरमा गरिने पूजाको परिचय र महत्त्व बताउन, आ-आफ्नो संस्कृतिअनुरूप वा जानेको स्थानीय गीत गाउन, स्थानीय लोककथा भन्न ।
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> आफूले अपनाउने अनुशासनको अर्थ बताउन, योग र ध्यानको परिचय दिन, सेवा, सहयोग र सहकार्यको सही अर्थ लगाउन, परिवारप्रतिको आफ्नो कर्तव्यका बारेमा बताउन, 	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा अवलम्बन गर्नुपर्ने अनुशासनका बारेमा बताउन, योग, ध्यान र प्राणायामको महत्त्व दर्साउन, सेवा, सहयोग र सहकार्यको आवश्यकता बताउन, कर्तव्यबोध पालना गर्ने उपायहरू पहिल्याउन ।
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको परिचय दिई महत्त्व बताउन, वडा क्षेत्रको वन तथा स्थानीय स्तरमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको नाम बताउन, 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्त्व वर्णन गर्न, विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहभागी हुन,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालयले आयोजना गरेका वृक्षारोपण कार्यक्रममा सहभागी हुन, . वातावरण र विकासको परिचय दिन, . नगरपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन, उपयोग बताउन र आवश्यकतानुसार प्रयोग गर्न, . फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न, . वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न, . फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न, 	<ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न, . नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असरहरू पहिचान गर्न, . घर र विद्यालयमा उपयोग हुने ऊर्जाको परिचय दिन, . वातावरण संरक्षणको परिचय दिन, . स्थानीय खोलानालाको परिचय दिन, . विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरूको खोजी गरी अवलम्बन गर्न ।
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> . पर्यटनको परिचय दिई यसका प्रकार बताउन, . प्रमुख पर्यटकीय स्थल : शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिद आदिको परिचयसहित विशेषता बताउन, . ती स्थानमा विद्यालय क्षेत्रबाट जाने बाटो बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> . पर्यटनको महत्त्व दर्साउन, . प्रमुख पर्यटकीय स्थल: उष्णप्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, नारायण डाँडा भ्युटावर, जलकीनी मन्दिर र पुष्पलाल पार्क आदि क्षेत्रको परिचयसहित विशेषता बताउन, . ती स्थानमा विद्यालय क्षेत्रबाट जाने बाटो बताउन ।
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> . परम्परागत प्रविधिहरू आवश्यकता र महत्त्व बताउन, . घरभित्र र बाहिर प्रयोग गरिने परम्परागत प्रविधिका साधनको प्रयोग गर्ने तरिका बताउन, . लोककथा वाचन तथा श्रवण गर्न, . जानेसुनेका स्थानीय उखानहरू भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> . परम्परागत प्रविधिको आर्थिक महत्त्व प्रस्ट पार्न, . हलो, ढिकी, जाँतो, खल, घुम, छोपी, डोको, डोरी, छिटी, ढकिया, नाम्लो, दाम्लो, जाल आदिको प्रयोगका बारेमा बताउन, . ढिकी, जाँतो, डोको, छिटी र खलको प्रयोग गर्न ।
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> . प्राकृतिक प्रकोपका प्रकार छुट्ट्याई यसबाट हुने असर दर्साउन, . विपत् जोखिममा मानवीय सम्बन्धको आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> . प्राकृतिक र मानव निर्मित विपत्को भिन्नतासहित परिचय दिन, . मानव निर्मित विपत् जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>औल्याउन,</p> <ul style="list-style-type: none"> . बाढी, आगलागी, हावाहुरी, चट्याड, विद्युतीय दुर्घटना, ग्यास दुर्घटना र वन्यजन्तुबाट हुने क्षति सम्बन्धी धारणा अभिव्यक्त गर्न, . सर्पबाट जोगिने उपाय बताउन . नजिकै रहेका प्राथमिक उपचार केन्द्रका नामहरू बताउन । 	<p>अभ्यासको बयान गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> . विद्यालयदेखि वडास्तरसम्मका जोखिमका क्षेत्रहरू पहिचान गर्न, . आगलागी, हावाहुरी, चट्याड, बाढी, डुबान तथा तालतलैयामा हुन सक्ने जोखिम, वन्यजन्तुबाट हुन सक्ने क्षतिका साथै विद्युतीय दुर्घटना, ग्यास दुर्घटनाबाट बच्ने उपायका बारेमा भन्न, . जलवायु परिवर्तनको सामान्य अवधारणा बताउन . सर्पबाट जोगिने उपाय बताउन, . नजिकका प्राथमिक उपचार केन्द्रका सुविधाका बारेमा बताउन ।
८	हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> . जीवनमा पेसा व्यवसायको आवश्यकता बारे छलफल गर्न, . व्यक्ति र परिवारमा पेसा व्यवसायको अवसरका बारेमा बताउन, . स्थानीय पेसा व्यवसायमा सिपको आवश्यकता किन पर्छ ? भनेर उल्लेख गर्न, . फूलका माला उन्ने अभ्यास गर्न, . रैथाने बाली चिनेर उत्पादनको तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> . पेसा व्यवसायको सम्मान गर्न, . पेसा व्यवसाय गर्ने व्यक्तिलाई सहयोग गर्न, . पेसागत सिप विकासका लागि स्थानीय अभ्यास गर्न, . सिलाइ बुनाइका सामान्य नियमहरूको अभ्यास गर्न, . रैथाने बालीको महत्त्व, संरक्षण र बजारीकरणका बारेमा बताउन, . तरकारी उत्पादनमा सहभागी हुन ।
९	हाम्रा असल काम सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> . असल कामहरूका उदाहरण दिन, . नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत स्थानीय सामुदायिक तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूको सामान्य परिचय दिई तिनले सम्पादन गर्ने प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने विधि उल्लेख गर्न, . नगरपालिकाभित्र भएका युवा क्लब, बालक्लब र युवा समाजको सूची बनाई तिनले सम्पादन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> . असल मानिसका गुणहरूका उदाहरण बताउन । . नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सञ्चार: हुलाक र दुरसञ्चार कार्यालयको परिचय दिई ती निकायले गर्ने प्रमुख कार्यहरू र त्यहाँबाट सेवा लिने विधि बताउन, . विद्यालयका प्रमुख कार्य भनी त्यहाँबाट सेवा लिने तरिकाहरू बताउन ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	कार्यहरू बताउनु ।	
--	-------------------	--

५.१.३ कक्षा ६-८

क्र.स	एकाइ/थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> लालबन्दी नगरपालिकाको नामाकरणको आधार बताउनु, लालबन्दी नगरपालिकाको पूर्व, पश्चिम, उत्तर दक्षिण सिमाना पहिचान गर्न, गर्मी जाडो, ओसिलो, पारिलो, लेक र बेंसीको तापक्रमका आधारमा नगरपालिकाको हावापानीको पहिचान गर्न, वडा कार्यालयबाट हुने प्रमुख कार्यहरू लेख्नु, सर्लाही जिल्लाको नक्सामा लालबन्दी नगरपालिकाको पहिचान गर्न, सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक आधारमा लालबन्दी नगरपालिकालाई चिनाउनु । 	<ul style="list-style-type: none"> सर्लाही जिल्लाको नामाकरणका आधार बताउनु, नक्सा हेरी आफ्नो नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था (अक्षांश र देशान्तर) भन्नु, लालबन्दी नगरपालिकाको नक्सा कोर्नु, आफ्नो नगरपालिकाको नक्सामा साङ्केतीकरणअनुसार (वनजङ्गल, बस्ती, खोला, स्कुल, बाटो) देखाउनु, नगरपालिकाको क्षेत्रफल बताउनु, नगरपालिकाका प्रमुख कार्यहरू उल्लेख गर्न, सर्लाही जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको नाम लेख्नु, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पर्यावरणीय आधारमा लालबन्दी नगरपालिकालाई चिनाउनु । 	<ul style="list-style-type: none"> धरातलीय वनावटका आधारमा आफ्नो नगरपालिकालाई चिनाउने भौगोलिक स्थानहरूको पहिचान गर्न र ती स्थानहरूको महत्त्व बताउनु, नगरपालिकाको (जातिगत, लिङ्गगत, उमेरगत) जनसङ्ख्याको सूची बनाउनु, सर्लाही जिल्लाको प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा: उष्ण प्रदेशीय बागवानी र चुरेको सङ्क्षिप्त चिनारी दिन, स्थानीय खोलानाला संरक्षणबारे सङ्क्षिप्त परिचय दिन, सर्लाही जिल्ला सदरमुकामको नाम, ठेगाना आफ्नो घरबाट जिल्ला सदरमुकाम पुग्ने बाटो बताउनु, नगरकार्यपालिकाका प्रमुख शाखाहरूको सूची बनाउनु, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, भाषिक, पर्यावरणीय, कृषिजन्य उत्पादन र उद्यमका आधारमा लालबन्दी नगरपालिकालाई चिनाउनु,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				. जिल्लाको सिमाना वर्णन गर्न ।
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> . सम्पदा संरक्षणमा विद्यार्थीको भूमिका पहिचान र सहभागी हुन, . कलाकौशलको परिचय दिन र कलाको नमुना निर्माण गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकामा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरूको पहिचान गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकाभित्रबाट बग्ने मुख्य खोलाको परिचय प्रस्तुत गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकाभित्रका मुख्य ऐतिहासिक स्थलको परिचय बताउन, . स्थानीय परम्परागत घट्ट, मिल, आरनको प्रयोग बताउन, . माछा मार्ने जाल, खौकी बुन्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरूको रीतिरिवाज तथा चालचलनको परिचय र महत्त्व बताउन, . स्थानीय स्तरमा आफ्नो जन्मस्थानका बारेमा बताउन, . लालबन्दी नगरपालिका स्तरका मुख्य धार्मिक, सामाजिक, ऐतिहासिक स्थलको परिचय बताउन, . लालबन्दी नगरपालिकाभित्रका समाजमा रहेका सामाजिक तथा सांस्कृतिक कुप्रथाहरूको अवस्थालाई वर्णन गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकामा बोलिने स्थानीय भाषाहरूको सूची तयार गर्न, . तिहारको अवसरमा खेल्ने देउसी भैलो, छठ, होली र माघी लगायतका समुदायगत पर्वको सांस्कृतिक महत्त्व बताउन, . ढक्की, गुन्द्री, छिटी, डोकोडालो बुन्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> . संस्कृति रहन-सहन, परम्परा, धर्म र चाडपर्वको सन्दर्भ, धार्मिक संहिष्णुता, अतिथि सत्कारको परिचय र प्रयोग गर्न, . लालबन्दी नगरपालिका स्तरका मुख्य धार्मिक, सामाजिक, ऐतिहासिक स्थलको परिचय र महत्त्व बताउन, . समाजमा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरू छुवाछुत, दाइजो प्रथा, बालविवाह आदिको पहिचान गरी तिनको न्यूनीकरणका उपाय बताउन, . लालबन्दी नगरपालिकामा बोलिने स्थानीय भाषाहरूको सूची तयार पारी तिनको संरक्षणका उपायहरू बताउन, . रैथाने ज्ञान/सिपको संरक्षण गर्ने उपायहरूका बारेमा बताउन, . सम्पदा संरक्षणमा लालबन्दी नगरपालिकाको भूमिका प्रस्ट्याउन, . ढक्की, गुन्द्री, छिटी, घुम (छोपी), बेरी (भकारी), डोकोडालो बुन्ने तथा हलोजुवा, ठेकी र कोठी बनाउने तरिका बताउन ।
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> . व्यक्तिगत र सामूहिक अनुशासनका आयामहरू उल्लेख 	<ul style="list-style-type: none"> . स्वावलम्बनको महत्त्व दर्साउन, . योग, ध्यान र प्राणायामको अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> . स्वावलम्बनको प्रयोगबाट हुने फाइदा भन्नु,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>गर्न, . योग, ध्यान र प्राणायामको सामान्य अभ्यास गर्न, . स्वावलम्बनको अर्थ बताउन, . सार्वजनिक क्षेत्रमा निष्पक्षताको महत्त्व बताई अवलम्बन गर्ने उपायहरूको सूची बनाउन, . नागरिक दायित्वको अर्थ लेख्न, . पारदर्शिताको अर्थ बताउन ।</p>	<p>गर्न, . नागरिक दायित्वका बारेमा भन्न, सुनाउन, . पारदर्शिताको प्रयोगबाट हुने फाइदा भन्न, . घरपरिवारमा व्यक्तिको जिम्मेवारी बताउन, . विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास बढाउन अपनाइने उपायहरू बताउन ।</p>	<p>. योग, ध्यान, प्राणायामको अभ्यास गर्न, . नागरिक दायित्वको पालना गर्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न, . पारदर्शिताको पालना गर्ने उपायहरू पालन गर्न . समुदायमा व्यक्तिको जिम्मेवारी अभिव्यक्त गर्न, . समाजमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास बढाउन अपनाइने उपायहरू पहिल्याई उल्लेख गर्न ।</p>
४	<p>हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण</p>	<p>. लालबन्दी नगरपालिकाका वडा क्षेत्रमा भएका वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकामा गरिने जडीबुटी खेतीको तरिका र यसको महत्त्व बताउन, . वडा क्षेत्रमा हुने वृक्षारोपणमा सहभागी हुन, . हरियाली प्रवर्धनको परिचय, महत्त्व र हरियाली प्रवर्धनमा सहभागी हुन, . हरितघरको अवधारणा बताउन, . घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी, बगैँचा निर्माणमा सहभागी हुन, . घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण</p>	<p>. लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक वनको परिचय, महत्त्व र फाइदा बताउन, . वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्थाको विद्यमान अवस्था बताउन, . हरितघर तथा विद्यालय आवश्यकता तथा महत्त्व बताउन, . लालबन्दी नगरपालिकाभित्रका वनजङ्गलमा पाइने चराचुरुङ्गी र वन्यजन्तुको सूचीसहित विशेषता बताउन, . घर र विद्यालयमा करेसाबारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण गर्न, . घरायसी उपयोग भइरहेको पानीको</p>	<p>. लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रमा भएका वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तुको संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्थाको पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न, . खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालय वरपर वृक्षारोपण गर्न, . लालबन्दी नगरपालिकाभित्रका वनजङ्गलमा पाइने रुखबिरुवाको सूचीसहित विशेषता बताउन, . समुदायमा गरिने जडीबुटी खेती, यसको उपयोग र बजारीकरणका बारेमा बताउन, . दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका</p>

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>न्यूनीकरणका उपायहरूको पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> • लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी शुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरू पहिचान गरी अभ्यास गर्न, • लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका तरिकाहरू बताउन । 	<p>व्यवस्थापन र यसको करेसाबारीमा उपयोग गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन अन्तर्गत गड्यौले मल निर्माण र उपयोग गर्न, • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका पहिचान र अवलम्बन गर्न । 	<p>लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका कार्यहरू पहिचान गरी प्रभावकारी बनाउने उपायहरूको खोजी गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> • हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थी र विद्यालयको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न, • स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू खोजी गर्न, • आकासे पानी सङ्कलन विधिका साथै सङ्कलन र उपयोग गर्न, • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन अन्तर्गत विन कम्पोस्टिड तथा पिट कम्पोस्टिड गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न, • लालबन्दी नगरपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, सङ्घसंस्था र नगरपालिकाको भूमिका बताउन ।
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> • पर्यटन प्रवर्धनका उपायहरूको खोजी गर्न, • लालबन्दी नगरपालिकाको पर्यटकीय स्थलहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदा केलाउन, • सर्लाही जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरू (उष्ण 	<ul style="list-style-type: none"> • लालबन्दी नगरपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र संवर्धन गर्ने उपाय भन्न, • पर्यटकीय स्थलको प्रचारप्रसार गर्ने आधारहरूका बारेमा बताउन, • पर्यटकीय सेवा र पूर्वाधारहरू होमस्टे, होटल व्यवसाय, यातायात, अस्पताल र सञ्चार सुविधा) का 	<ul style="list-style-type: none"> • पर्यटक आकर्षण गर्ने तरिका र अभ्यास गर्न, • पर्यटन विकासका लागि पर्यटन व्यवसायीसँग छलफल गरेर अध्ययन गर्न, • पर्यटन उद्योगबाट हुने रोजगारका अवसरको सूची बनाउन, • पर्यटन उद्योगबाट कृषिमा हुने फाइदा

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		प्रदेशीय बागवानी, माछापोखरी (भरत ताल), नाडीमन ताल, चिताइन महादेव मन्दिर) को परिचय दिन ।	बारेमा परिचित हुन, • सर्लाही जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरू (जङ्गमुक्तेश्वर-हिरण्यगर्भेश्वर मन्दिर, हरैया, कैलाशपुरी मन्दिर, हरिवन, सागरनाथ शिव मन्दिर) को परिचय दिन ।	उल्लेख गर्न, • पर्यटकीय नक्साको प्रयोग गर्न, • सर्लाही जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरू (जङ्गमुक्तेश्वर-हिरण्यगर्भेश्वर मन्दिर हरैया, कैलाशपुरी मन्दिर, हरिवन, सागरनाथ शिव मन्दिर, मूर्तिया शिव मन्दिर) को परिचय र ऐतिहासिक पक्षका बारेमा बताउन ।
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	• जङ्गल विविधता संरक्षणमा परम्परागत मूल्यहरूको योगदानको खोजी गर्न, • कपास र धागोबाट बाती कात्न, • पातबाट दुना टपरी बनाउन, • सागबाट गुन्द्रुक र मुलाबाट सिन्की बनाउन, • लौकाको चाना काटेर सुकाएर तरकारीको भण्डारण गर्ने अभ्यास गर्न ।	• ढकी, ढाका बुनाइ, उनीको स्वेटर र कपडाको टोपीमध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गर्न, • गुन्द्री वा चटार्इमध्ये कुनै एक सामग्री निर्माणमा अभ्यास गर्न, • बेरी, घुम, पेरुङ्गो बनाउने तरिका बताउन • बजारीकरण गर्न मिल्ने अचार बनाउन, • जनै बनाउन, परम्परागत बाजा बजाउन ।	• परम्परागत प्रविधिको संरक्षण गर्ने कार्यमा सहभागी हुन, • माटाका भाँडा बनाउन, अन्न भण्डारणका लागि माटाको कोठी बनाउन, परम्परागत प्रविधिको प्रयोग बढाउन र तिनको प्रचारप्रसारका सामग्री उत्पादन गर्न, • धार्मिक र सांस्कृतिक पृष्ठभूमिमा परम्परागत मूल्यहरूको खोजी गर्न, • परम्परागत सामग्रीको बजारीकरण गर्ने उपाय बताउन ।
७	विपत् व्यवस्थापन	• विपत् सामनाको पूर्वतयारी गर्न, • विपत् जोखिमका सम्भावित क्षेत्रलाई निक्क्याल गर्न, • विपत् जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्न, • विद्यालय, टोल र छिमेकमा हुन सक्ने जोखिमका क्षेत्रहरूको	• पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणमा विभिन्न निकायको भूमिका बताउन, • विपत् व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक अवधारणाको चर्चा गर्न, • सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको पहिचान गरी तिनको न्यूनीकरणका	• विपत् सामनाका लागि पूर्वतयारीको योजना निर्माण गर्न, • प्रकोपको समय तालिका निर्माण गरी सचेतनाको अभ्यासमा भूमिका निर्वाह गर्न, • पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणले ल्याएका सामाजिक परिवर्तनका उदाहरणलाई

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		पहिचान गरी चित्रण गर्न ।	आधारको खोजी गर्न, • पुनर्लाभ, पुननिर्माणमा विद्यालय, सङ्घसंस्था, गाउँ, वडा र नगरको भूमिकालाई तालिकीकरण गर्न ।	प्रस्ट्याउन, • विपत् व्यवस्थापनमा नेपालको अभ्यासका आधारमा लालबन्दी नगरको भूमिकालाई टिपोट गर्न, • सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको रक्षात्मक उपायलाई व्यवस्थित रूपमा दर्साउन ।
८	हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	• स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पेसा व्यवसाय छनोट गर्न आवश्यक पर्ने सिपका बारेमा बताउन, • हाउस वायरिड, प्लम्बिङ, स्टोरिङका बारेमा परिचय दिन, • व्यावसायिक खेतीको परिचय दिई यसको सम्भावनालाई निक्क्योल गर्न, • स्थानीयस्तरमा उपलब्ध हुने नगदेबालीको पहिचान गर्न, • समुदायमा अपनाइएका नयाँ-नयाँ पेसाहरूको खोजी गर्न ।	• हाउस वायरिड र प्लम्बिङको महत्त्व बताई त्यसको प्रयोग गर्ने सिप विकास गर्न, • अचार र जाम बनाउन तथा पाक कलाको अभ्यास गर्न, • पुष्पखेतीको आवश्यकता र अभ्यास गर्न, • मसला बाली: अदुवा, बेसार, मेथी, धनिया, खुर्सानीको उत्पादनको अभ्यास गर्न, • पेसा व्यवसाय र आमदानीको सम्बन्ध दर्साउन ।	• हाउस वायरिड र प्लम्बिङका लागि नवीन तरिकाको खोजी गरी प्रस्तुत गर्न, • तरकारी खेतीको अभ्यास गर्न, • पुष्प बजारको पहिचान गर्न, • मसला बालीको बजार अध्ययन गर्न, • रैथाने बालीको अभ्यास गर्न, • प्राङ्गारिक मल निर्माणको तरिका बताउन, • कृषिबाट आयस्तर बढाउने उपायका बारेमा बयान गर्न, • माछापालन, कुखुरापालन, माहुरीपालनका बारेमा बताउन, • उत्पादित फलफूल तथा तरकारीलाई भण्डारण गर्ने तरिका र आवश्यकता बताउन ।
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	• समाजसेवीमा हुनुपर्ने सकारात्मक चिन्तन, व्यवहार र स्वभावका बारेमा बताउन • लालबन्दी नगरपालिकाभित्रका पशु सेवा केन्द्रको प्रमुख कार्य	• समाजसेवीले गर्ने व्यवहारका विषयमा निबन्ध लेख्न, • नगरपालिकाभित्र भएका बैङ्क तथा सहकारीको परिचय दिँदै तिनका कार्य र ती निकायबाट	• समाज सेवाको योजना बनाउन, • नगरपालिकामा भएका प्रहरी चौकीको परिचय दिँदै यसको प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधि उल्लेख गर्न, • नगरपालिकामा भएको नागरिक बडापत्र

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	<p>खुलाई सेवा लिने तरिका बताउनु,</p> <ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्रका स्वास्थ्य संस्थाको परिचय दिई प्रमुख कार्य र सेवा लिने तरिका बताउनु, आमा समूह परिचय, प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि उल्लेख गर्न । लालबन्दी नगरक्षेत्रका सामाजिक व्यक्तित्वहरूका बारेमा बताउनु । 	<p>सेवा लिने तरिका बताउनु,</p> <ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्रका वन तथा वातावरण संरक्षणका उपायहरू लेख्नु, नगरपालिकाभित्रका कृषि सेवा केन्द्रको परिचय दिँदै यसको प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि भन्नु, वडा कार्यालयमा भएको नागरिक बडापत्रमा प्रस्तुत विषयवस्तुलाई सङ्क्षेपीकरण गर्न । लालबन्दीभित्रका साहित्यकारहरूका बारेमा बताउनु । 	<p>हेरी कुन सेवा कसरी उपलब्ध गराइन्छ भन्ने विषयमा चर्चा गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन प्रक्रियाको बारेमा बताउनु, लालबन्दी न.पा.को उच्च शैक्षिक संस्थाका रूपमा रहेको जनज्योति बहुमुखी क्याम्पसका बारेमा बताउनु, सर्लाही जिल्ला र नगरपालिकाभित्रका विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी संरचनाहरू पहिचान गरी तिनका कार्यहरू बताउनु । लालबन्दीभित्रका सहिदहरूका बारेमा बताउनु । पद्मभुवनेश्वरी वृद्ध श्रेवाश्रमको ऐतिहासिक तथा सामाजिक भूमिकालाई चिनाउनु ।
--	--	--	---

५.२ विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

५.२.१ कक्षा १-३

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	कक्षा १	कार्य घण्टा	कक्षा २	कार्य घण्टा	कक्षा ३	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लालबन्दी	आफ्नो नाम, उमेर, विद्यालयको नाम,	२२	आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको भौगोलिक	२२	आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था,	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परिचय	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो परिवार सङ्ख्या, . घरमुलीको नाम, . आफ्नो नगरपालिकाको नाम । 		<p>अवस्था: अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बेंसी,</p> <ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकामा रहेका वडा सङ्ख्या, . छिमेकको घरमा रहेको परिवार सङ्ख्या, . आफ्नो घर वा विद्यालयको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण . आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नं. । 		<ul style="list-style-type: none"> . अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बेंसी, . आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण, . आफ्नो नगरको नक्सा, . आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या । 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक/सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरपरिवारका सदस्यले लगाउने भेषभूषा . घरपरिवारमा मनाइने चाडपर्व दशैं, तिहार, माघी, ल्होसार आदि, . आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषा । 	२२	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरपरिवारमा अपनाइने धर्म, . प्रचलित परम्परागत बाजाहरू . आफ्नो टोल समुदायका मानिसले लगाउने पोसाक, . आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरू, 	२२	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषा, . आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएको धर्म, . आफ्नो वडाभित्र प्रयोग हुने गरेका नृत्य, सेलो, भजन र नाचहरू (भजन, थारू नाच, तामाडसेलो, डम्फु, मारुनी नाच, कौरा आदि) . स्थानीय चाडपर्वमा पकाइने 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

						परिकार,	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यताहरू	<ul style="list-style-type: none"> . घरपरिवारमा सम्मान (अभिवादन, सम्बोधन) . घरपरिवारमा सहकार्य, . परिवारका सदस्य विचमा एकता, . घरपरिवारमा अनुशासन, . विद्यालयमा अनुशासन । 	१६	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालयमा सम्मान (आदर शिष्टाचार, सद्भाव), . कक्षाका साथीसँग सहकार्य, . कक्षाका साथीहरूसँगको एकता, . विद्यालयमा अनुशासन । 	१६	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालय र समुदायका अन्य व्यक्तिसँग सहकार्य, . विद्यालय र समुदायका अन्य व्यक्तिसँग एकता, . व्यक्तिगत रुचिका विषय वर्णन र प्रस्तुति, . सहयोगी भावनासहित घुलमिलको अभ्यास । 	१६
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . घरपालुवा जनावरहरू, . घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बिरुवाहरू, . बोटबिरुवाको संरक्षण, . वरपर रहेका पानीका स्रोत, . वरपरको सरसफाइ, . वातावरण . फोहोरमैला व्यवस्थापनका बारेमा सूक्ष्म जानकारी । 	३०	<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरू, . स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाहरू , . वृक्षारोपण, . वडामा रहेका पानीका स्रोतहरू, . सरसफाइमा सहभागी, . वातावरण फोहोर हुने कारणहरू, . घर तथा विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाका बारेमा सचेतना अभ्यासको सूक्ष्म जानकारी । 	३०	<ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिका क्षेत्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरू, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध बोटबिरुवाहरूको परिचय, महत्त्व तथा उपयोग, . बगैँचाको आवश्यकता र महत्त्व, . घर र विद्यालयको फूलबारी निर्माणमा सहयोग र हेरचाह, . पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका र सदुपयोग, . फोहोरमैला व्यवस्थापन, फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन, 	३०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

						<ul style="list-style-type: none"> . घर र विद्यालयमा हुने सरसफाइमा सहभागिता, . वातावरण सफा राख्ने उपायहरूको पहिचान र सरसफाइको अभ्यास । 	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> . आफूले भ्रमण गरेका मन पर्ने स्थलहरू, . आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरू । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> . पर्यटन र पर्यटकको अर्थ, . उष्ण प्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, नारायणडाँडा भ्युटावर, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिदमा मानिसहरू घुम्न जाने कारणहरू, . आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरू । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> . प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य, . उष्ण प्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, नारायणडाँडा भ्युटावर, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिदहरूमध्ये आफ्नो संस्कृतिअनुरूप व्याख्या गर्न, . ती स्थानमा आफ्नो विद्यालयबाट जाने बाटो । 	१४
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिहरूको नाम (ढिकी, जाँतो, ठेकी, मदानी, हँसिया, खल, चिम्टा, भकारी, मान्द्रो, भकारी, मोही पार्ने कार्य, 	१४	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिहरूको नाम (हलो, जुवा, डोको, कुटो, हतासो, माछा मार्ने जाल, काठ काट्ने आरा, घुम र कोदाली आदि) । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> . व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्न, (आरन, चनारो, तेल र उखु पेल्ले कोल) मङ्गलगान, मृत्युमा बजाइने बाजा (शङ्ख, घण्ट, ढ्याङ्गो, ग्यालिङ, भ्याम्टा, डिल्वा) । 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		भोलुङ्गो आदि) ।					
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिम पहिचान गरी सजगता (हावाहुरी, आगलागी, बाढी, डुबान, चट्याङ्ग, भूकम्प, सडक दुर्घटना) । 	१६	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमको परिचय र सजगता अपनाउने उपाय, आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका घटनाको सूची (हावाहुरी, आगलागी, बाढी, डुबान, चट्याङ्ग, भूकम्प, सडक दुर्घटना) । 	१६	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचान गरी विपत्पूर्व अपनाउनु पर्ने सजगता आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने उपायहरू (हावाहुरी, आगलागी, बाढी, डुबान, चट्याङ्ग, ग्यास, भूकम्प, सडक दुर्घटना) । 	१६
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायको नाम, आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम, अन्नबालीको परिचय (धान, मकै, गहुँ, कोदो र जौ,दलहा, फापर) । 	१६	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल छिमेकका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र परिचय, आफ्नो टोल छिमेकका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम, तरकारी बालीको परिचय (आलु, बोडी, फर्सी, धिरौँला, प्याज, लसुन, लौका, साग, 	१६	<ul style="list-style-type: none"> समुदाय स्तरमा अपनाइएका पेसा व्यवसायको खोज र आम्दानी गर्ने तरिका, पेसा व्यवसायको महत्त्व, आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा सहभागिता, फलफूल बालीको परिचय (फलफूल: केरा, कागती, आप, स्टोबेरी, मेवा, आरू र लिची, आँप, ज्यामिर, 	१६

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				सिमी आदि) ।		एभोकाडो, निबुवा, ड्रागन फ्रुट) ।	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> मनिसले गर्ने असल कामहरू, आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्थाको चिनारी । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> असल मानिसले गर्ने कार्यहरूको उदाहरण, आफ्नो विद्यालयको नाम र यसले गर्ने कामको मुख्य क्षेत्र बताउन (शिक्षा, सहकार्य, सहयोग, मित्रता) । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> असल काममा सहभागिता स्थानीय सङ्घसंस्थाको किसिम: सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक र निजी (विद्यालय स्वास्थ्य कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र बैङ्किङ तथा वित्तीय सेवा सञ्चार: हुलाक र टेलिफोन) । 	१०
	जम्मा		१६०		१६०		१६०

५.२.२ कक्षा ४-५

क्र. स.	क्षेत्र/एकाइ / थिम	कक्षा ४	कार्य घण्टा	कक्षा ५	कार्य घण्टा
१	हामी हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बैँसी, आफ्नो वडाको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण, विद्यालय सेवा क्षेत्रको नक्सा, आफ्नो समुदायको जनसङ्ख्या र घरधुरी सङ्ख्या, 	१८	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको जनसङ्ख्या: जम्मा, महिला, पुरुष, आफ्नो वडाको क्षेत्रफल, नगरपालिकाको नक्सामा वडाको पहिचान, आफ्नो वडाभित्रका जनप्रतिनिधिको पहिचान र काम, 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> विद्यालयमा रहेका कक्षागत विद्यार्थी सङ्ख्या । 		<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा रहेका सामाजिक व्यक्तित्वको पहिचान । 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरूको सामाजिक रहनसहन, स्थानीय सम्पदा संरक्षणका तरिकाहरू, लालबन्दी नगरपालिकाभित्र रहेका मठमन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिदहरू, विभिन्न धर्मावलम्बीहरूले मनाउने पर्व, स्थानीय लोकगीतहरू तथा स्थानीय लोकबाजाहरू । 	१८	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणका समस्या, चुनौती र समाधान, लालबन्दीमा मनाइने तामाड समुदायको ल्होसार पर्व, थारू समुदायको माघी पर्वलगायत अन्य जातजातिका पर्व, दसैँमा दुर्गा मन्दिरमा गरिने पूजा, स्थानीय गीत तथा स्थानीय बाजागाजा । 	१८
३	हाम्रा मुल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> अनुशासनको महत्त्व ध्यानको अभ्यास गर्ने, मन्त्र, भजनहरूलाई पछ्याउने, साथीसँग मिलेर खेल्ने, सहकार्य गर्ने, सरसफाई गर्ने निष्पक्ष र सहयोगी । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> अनुशासनको महत्त्व, योग, ध्यान र प्राणायामको महत्त्व, निष्पक्षताको महत्त्व, गोपनीयताको अर्थ, कर्तव्यबोध पालना गर्ने उपायहरू: छुवाछुत, भेदभाव र बालविवाहबाट उन्मुक्ति । 	१४
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरू, वडा क्षेत्रको वनमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरू, विद्यालयमा रहेको बगैँचा र वृक्षारोपण, वातावरण र विकास, नगरपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरू, फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर, वातावरण प्रदूषण स्थानीयको अवस्था, 	२२	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरू, विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचा, नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षण, नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असर, 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		. फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन ।		. घर र विद्यालयमा उपयोग हुने ऊर्जा, . वातावरण संरक्षणको परिचय, . विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापन ।	
५	हाम्रो पर्यटन	. पर्यटनको परिचय र प्रकार, . प्रमुख पर्यटकीय स्थल उष्ण प्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिदको परिचय, . विद्यालयबाट ती पर्यटकीय स्थानमा पुग्ने बाटो ।	१०	. पर्यटनको महत्त्व, . प्रमुख पर्यटकीय स्थल उष्ण प्रदेशीय बागवानी, शान्ति पार्क, नारायण डाँडा भ्यूटावर, विभिन्न मन्दिरहरू, बौद्ध गुम्बा, मस्जिदको विशेषता, . विद्यालयबाट ती पर्यटकीय स्थानमा पुग्ने बाटो ।	१०
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	. परम्परागत प्रविधिहरू आवश्यकता र महत्त्व . घरभित्र र बाहिर प्रयोग गरिने परम्परागत प्रविधिका साधनको प्रयोग गर्ने तरिका, . लोककथा उखानहरूमा छलफल र लेखन ।	१२	. परम्परागत प्रविधिको आर्थिक महत्त्व, . डोरी नाम्लो दाम्लोको प्रयोग र यी साधन बनाउन प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ, . ढिकी, जाँतो र खलको प्रयोगका तरिका, . माटाका भाँडा बनाउने (दियो, घैला, धुपौरो) ।	१२
७	विपत् व्यवस्थापन	. प्राकृतिक प्रकोपका प्रकार र असर, . विपत् जोखिममा मानवीय सम्बन्धको आवश्यकता, . आगलागी, हावाहुरी, बाढी, डुबान, चट्याड, विद्युतीय दुर्घटना, ग्यास दुर्घटना, जलवायु परिवर्तन, र वन्यजन्तुबाट क्षति ।	१२	. प्राकृतिक र मानव निर्मित विपत्तिविचको भिन्नता, . मानव निर्मित विपत् जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय अभ्यास, . विद्यालयदेखि वडास्तरसम्मका जोखिमका क्षेत्रहरू ।	१२
८	हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप	. स्थानीय पेसा व्यवसायको आवश्यकता र महत्त्व, . स्थानीय पेसा व्यवसायमा सिपको आवश्यकता, . माला उन्ने अभ्यास,	१२	. पेसा व्यवसायप्रतिको सम्मान र सहयोग, . पेसागत सिप विकासका लागि स्थानीय अभ्यास, . सिलाइबुनाइको अभ्यास,	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	र रोजगारी	. रैथाने बालीको चिनारी, उत्पादन र प्रयोग (जुनेलो, फापर, सिलाम, आलस, मास, भटमास) ।		. रैथाने बालीको महत्त्व, संरक्षण र बजारीकरण ।	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ सस्था र सेवाहरू	. समाज सेवाको महत्त्व, . नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत स्थानीय सामुदायिक तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूको परिचय, प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने विधि, . युवा क्लब, बालक्लब र युवा समाजको परिचय र कार्यहरू ।	१०	. समाज सेवा गर्न चाहिने गुणहरू . नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सञ्चार: हुलाक र सञ्चार कार्यालयको परिचय, प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने विधि, . विद्यालयका प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने तरिकाहरू ।	१०
	जम्मा		१२८		१२८

५.२.३ कक्षा ६-८

क्र.स.	एकाइ/थिम	कक्षा ६	कार्य घण्टा	कक्षा ७	कार्य घण्टा	कक्षा ८	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	. लालबन्दी नगरपालिकाको नामाकरण, . नगरपालिकाको सिमाना पहिचान: (पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण), . नगरपालिकाको	१८	. नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था: (अक्षांश देशान्तर), . नगरपालिकाको नक्सा निर्माण र साङ्केतीकरण: (वनजङ्गल, बस्ती, खोला, स्कुल, बाटो), . नगरपालिकाको क्षेत्रफल,	१८	. धरातलीय वनावटको आधारमा आफ्नो नगरपालिकालाई चिनाउने भौगोलिक स्थान र तिनको महत्त्व, . नगरपालिकाको जनसङ्ख्या विश्लेषण: जातिगत,	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> हावापानीको पहिचान (गर्मी जाडो, ओसिलो, पारिलो, लेक र बेंसीको तापक्रम) जिल्लाको नक्सामा नगरपालिको पहिचान, आफ्नो वडाभित्र रहेका ऐतिहासिक स्थलहरू, वडाका प्रमुख कार्यहरू । 		<ul style="list-style-type: none"> जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको नाम, जिल्लाको सिमाना, नगरपालिकाभित्रका प्रमुख तिर्थस्थल परिचय, नगरपालिकाका प्रमुख कार्यहरू, जिल्लाको प्रमुख तिर्थस्थल: राजदेवी, जलकेनी, डुमडुमे, चिताइन, रजवा मन्दिर, वाग्मती, सागरनाथ । 		<ul style="list-style-type: none"> लिङ्गगत, उमेरगत आधार, जिल्लाको प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा : उष्ण प्रदेशीय बागवानी, चुरे... जिल्ला सदरमुकाम, नगरकार्यपालिकाका प्रमुख शाखाहरू, नगरपालिकाका प्रमुख कार्यहरू, जिल्लाका प्रमुख तिर्थस्थल । 	
२	हाम्रो ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणमा विद्यार्थीको भूमिका पहिचान र सहभागिता, कलाकौशलको परिचय दिन र कलाको नमुना निर्माण गर्न, नगरपालिकाभित्रबाट बग्ने मुख्य खोलाको परिचय प्रस्तुत गर्न, नगरपालिकाभित्रका मुख्य ऐतिहासिक स्थलको परिचय, 	१८	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजातिहरूको रीतिरिवाज तथा चालचलनको परिचय र महत्त्व, स्थानीय स्तरमा जन्मथलोको महत्त्व, लालबन्दी नगरपालिका स्तरका मुख्य पर्यटकीयस्थल परिचय र महत्त्व, लालबन्दी नगरपालिकामा बोलिने स्थानीय भाषाहरूको सूची, तिहारको अवसरमा खेलिने देउसी भैलो, माघी पर्व र होलीको 	१८	<ul style="list-style-type: none"> संस्कृति रहन-सहन, परम्परा, धर्म र चाडपर्वको सन्दर्भ, धार्मिक संहिष्णुता, अतिथि सत्कारको परिचय र प्रयोग, सामाजिक/सांस्कृतिक सन्दर्भमा लालबन्दी परिचय र महत्त्व, जलस्रोतका दृष्टिले लालबन्दी नगरपालिका, लालबन्दीमा रहेका पर्यटन व्यवसायको बारेमा जानकारी दिन, सम्पदा संरक्षणमा 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> .स्थानीय परम्परागत पानी घट्ट, तेलमिलको प्रयोग, आरनको प्रयोग । 		सांस्कृतिक महत्त्व ।		नगरपालिकाको भूमिका ।	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> .व्यक्तिगत र सामूहिक अनुशासन, .योग, ध्यान र प्राणायामको सामान्य अभ्यास, .स्वावलम्बनको अर्थ, .निष्पक्षताका उपायहरू, .सामाजिक कुप्रथाहरू, .नागरिक दायित्वको अर्थ, .पारदर्शिताको अर्थ । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> .स्वावलम्बनको महत्त्व, .योग, ध्यान र प्राणायामको अभ्यास, .नागरिक दायित्वको महत्त्व, .पारदर्शिताको महत्त्व, .घरपरिवारमा व्यक्तिको जिम्मेवारी, .समाजमा रहेका सामाजिक तथा सांस्कृतिक कुप्रथाहरूको अवस्था, .विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास बढाउन अपनाइने उपायहरू । 	१४	<ul style="list-style-type: none"> .स्वावलम्बनको प्रयोग, .योग, ध्यान, प्राणायाम र सन्देशप्रद गानको अभ्यास, .नागरिक दायित्वको पालना गर्ने उपायहरू, .पारदर्शिताको पालना गर्ने उपायहरू, .समुदायमा व्यक्तिको जिम्मेवारी, .समाजमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास बढाउन अपनाइने उपायहरू, .समाजमा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरू छुवाछुत, दाइजो प्रथा, बालविवाह आदिको पहिचान । 	१४
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल	<ul style="list-style-type: none"> .पोषणको परिचय, .स्थानीय वनहरू , .जडीबुटी खेती गर्ने तरिका, .वृक्षारोपणमा सहभागिता, 	२२	<ul style="list-style-type: none"> .पोषणयुक्त खाना छनोट गर्न, .नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक वनको परिचय, महत्त्व र फाइदा, .वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध 	२२	<ul style="list-style-type: none"> .मानव स्वास्थ्यमा पोषणको महत्त्व, .पालिका क्षेत्रमा भएका वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

<p>विविधता र वातावरण संरक्षण</p>	<ul style="list-style-type: none"> . हरियाली प्रवर्धन, . घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी, बगैँचा निर्माण, . घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण, . नगरपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, . दिगो विकास र वातावरण संरक्षण । 	<p>नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्थाको विद्यमान अवस्था,</p> <ul style="list-style-type: none"> . हरितघर तथा विद्यालय आवश्यकता तथा महत्त्व, . घर र विद्यालयमा करेसाबारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण, . घरायसी उपयोग भइरहेको पानीको व्यवस्थापन र यसको करेसाबारीमा उपयोग, . घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन अन्तर्गत गड्यौले मल निर्माण र उपयोग, . दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध, . दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका पहिचान र अवलम्बन । 	<p>नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना,</p> <ul style="list-style-type: none"> . खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण, . घर तथा विद्यालयमा जडीबुटी खेती र उपयोग तथा बजारीकरण, . दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारका कार्यहरू, . हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थी र विद्यालयको भूमिका पहिचान र अवलम्बन, . हरितघर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू पहिचान र विद्यालयको प्रवर्धन गर्ने उपायहरू, . स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू, . आकासे पानी सङ्कलन विधिका साथै सङ्कलन र उपयोग, . घरायसी ठोस फोहोरको
----------------------------------	---	--	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

						व्यवस्थापनअन्तर्गत विन कम्पोस्टिड तथा पिट कम्पोस्टिड गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास, .नगरपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, सङ्घसंस्थाहरू र नगरपालिका ।	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> . पर्यटन प्रवर्धनका उपायहरू . नगरपालिकाको पर्यटकीय स्थलहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदा . जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरूको परिचय । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र संवर्धन . पर्यटकीय स्थलको प्रचारप्रसार . पर्यटकीय सेवा र पूर्वाधारहरू, (होमस्टे, होटल व्यवसाय, यातायात, अस्पताल, सञ्चार सुविधा), पर्यटकीय नक्सा । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> . पर्यटक आकर्षण गर्ने तरिका र अभ्यास, . पर्यटन विकासका लागि अध्ययन अनुसन्धान, . पर्यटन उद्योगबाट हुने रोजगारका अवसर, . पर्यटन उद्योगबाट कृषिमा हुने फाइदा . फलफूल सागसब्जी, माछा र मासु उत्पादन, . पर्यटन गाइड । 	१०
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र	<ul style="list-style-type: none"> . जङ्गल विविधता संरक्षणमा परम्परागत मूल्यहरूको खोज, . कपास र धागोबाट बाती काल्प, 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . गलैँचा बुनाई, उनीका कपडाहरूमध्ये कुनै एक कपडा निर्माण गर्न, . गुन्ठी वा चटाई वा चकटी बनाउन, 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . परम्परागत प्रविधिको संरक्षण, . परम्परागत प्रविधिको प्रयोग बढाउन प्रचारप्रसार सामग्री, 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> . पातबाट दुना टपरी बनाउन, . सागबाट गुन्द्रुक, मुलाबाट सिन्की बनाउन । 		<ul style="list-style-type: none"> . अचार बनाउन, . जनै बनाउने काममा सहभागी हुन, . परम्परागत बाजा बजाउन । 		<ul style="list-style-type: none"> . धार्मिक र सांस्कृतिक कसिमा परम्परागत मूल्यहरू, . परम्परागत सामग्रीको बजारीकरण, . परम्परागत संस्कृतिको प्रयोग । 	
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> . विपत् सामनाको पूर्व तयारी, . विपत् जोखिमको नक्साङ्कन, . विपत् जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान, . विद्यालय, टोल र छिमेकमा जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान र चित्रण । 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणमा विभिन्न निकायको भूमिका, . विपत् व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक अवधारणा, . सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको पहिचान, . पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणमा विद्यालय, सङ्घसंस्था, वडा/नगरको भूमिका । 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . विपत् सामनाका पूर्व तयारीको योजना निर्माण, . प्रकोप पात्रो निर्माण, . पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणले ल्याएका सामाजिक परिवर्तनको उदाहरण, . विपत् व्यवस्थापनमा नेपालको अभ्यास सङ्क्षेपीकरण, . विपद् व्यवस्थापनमा सम्बद्ध क्षेत्रहरूको सम्पर्क र स्थान, . सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको रक्षात्मक उपाय । 	
८	आर्थिक क्रियाकलाप, कृषि र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पेसा व्यवसाय छनोट गर्ने सिप, . हाउस वायरिड, प्लम्बिड, स्टोरिड, 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . हाउस वायरिड र प्लम्बिडको महत्त्व र प्रयोग, . अचार, जाम, पाक कला, पुष्पखेतीको अभ्यास र उपयोगिता . मसला बाली: अदुवा, बेसार, मेथी, 	१२	<ul style="list-style-type: none"> . हाउस वायरिड र प्लम्बिड गर्ने तरिकाको प्रयोग, . तरकारी खेतीको अभ्यास, . पुष्प बजारको पहिचान, . मसला बालीको बजार 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> . व्यावसायिक खेतीको परिचय र सम्भावना, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने नगदेवालीको पहिचान, . समुदायमा अपनाइएका अन्य पेसाहरू । 		<ul style="list-style-type: none"> . धनियाँ, खुर्सानीको अभ्यास, . पेसा व्यवसाय र आम्रदानीको सम्बन्ध, . पशु, पन्छी, मौरीपालन तथा मत्स्यपालन । 		<ul style="list-style-type: none"> . अध्ययन, . रैथाने बालीको अभ्यास, . कृषिबाट आयस्तर बढाउने उपाय । 	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> . असल काम र सेवाभाव, . पशु सेवा केन्द्रको प्रमुख कार्य र सेवा लिने तरिका, . स्वास्थ्य संस्थाको परिचय, प्रमुख कार्य र सेवा लिने तरिका, . आमासमूह परिचय, प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> . असल कामका लागि सक्रियता . वैड्क तथा सहकारीको परिचय, कार्य र सेवा लिने तरिका, . वन तथा वातावरण संरक्षण, . कृषि सेवा केन्द्रको परिचय, प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि, . वडा कार्यालयमा नागरिक बडापत्र । 	१०	<ul style="list-style-type: none"> . असल कामको पैरवी, . प्रहरी चौकीको परिचय, प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधि, . विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी संरचना र कार्यहरू, . स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन, . नगरपालिकामा नागरिक बडापत्र । 	१०
	जम्मा		१२८		१२८		१२८

५.३. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण र सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन
कक्षा: १

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
---------	-------------------	-------------------------	-----------------	-----------------------------------	--------------------------------------	-------------

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

१.	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो नाम, उमेर र विद्यालयको नाम, • आफ्नो परिवारका सदस्यको नाम, • परिवार सदस्य सङ्ख्या, • आफ्नो टोलको नाम । 	सञ्चार सिप / सङ्ख्यात्मक सिप	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यार्थीलाई गोलो घेरामा राखी पालैपालो “मेरो नाम यो हो । तपाईंको नाम के हो ? म यति वर्षको भएँ , तपाईं कति हुनुभयो ?” गीतको लयमा भनेर सबैको पालो आउने गरी घेरामा बसेर भन्न लगाउने, • विद्यालयको नाम भित्तामा देखाएर पटक-पटक हाम्रो विद्यालयको नाम यो हो भन्न लगाउने, • आफ्नो विद्यालयको नाम आउने गीत बनाई गाउन लगाउने, • भित्तामा परिवार भल्किने फोटो राखी परिवारका सबै सदस्यलाई सम्बोधन गरी चिनाउने, • परिवारका सदस्यको नाम र सङ्ख्या घरबाट लेखेर ल्याउन लगाई आफ्नो परिवारका सदस्यहरूको परिचय दिन लगाउने, घरमा कति जना सदस्य हुनुहुन्छ ? पालैपालो भन्न लगाउने, • आफ्नो टोलको नाम भन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो नाम, उमेर, विद्यालयको नाम खुलाई परिचय दिन लगाएर, • आफ्नो परिवारमा को-को हुनुहुन्छ भन्न लगाएर, • आफ्नो घरमुलीको नाम सोधेर, • परिवार सङ्ख्या सोधेर, • आफ्नो टोलको नाम भन्न लगाएर । 	२२
२.	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक/ सांस्कृतिक	<ul style="list-style-type: none"> • भेषभूषा • चाडपर्व • आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> • कक्षामा स्थानीय स्तरमा महिला, पुरुष र बालबालिकाले लगाउने भेषभूषाको प्रदर्शन गर्ने र कुन पोसाक कसले लगाउने हो ? छलफल गराउने, 	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो घरपरिवारका महिला पुरुष र बालबालिकाले 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	सम्पदा	भाषा		<ul style="list-style-type: none"> • दुईदुई जनाको समूह बनाई आफ्नो घरमा कसले के-के लुगा लगाउनुहुन्छ भनेर साथीलाई भन्न लगाउने, • विभिन्न समुदायका घरपरिवारमा चाडपर्व मनाइरहेको फोटो प्रदर्शन गरी कक्षामा छलफल गराउने, • फोटोमा देखाइएका चाडपर्व कुन-कुन हुन् भनेर सोध्ने र आफ्नो घरमा कुन चाडपर्व मनाइन्छ, पालैपालो भन्न लगाउने, • आफ्नो समुदायमा मानिसहरूले बोलिरहेको भिडियो प्रदर्शन गरी कुन-कुन भाषामा बोलेका होलान् ? अनुमान गर्न लगाउने, फरकफरक भाषाका विद्यार्थीलाई आफ्नो भाषामा बोल्न लगाउने, • विद्यार्थीलाई पनि आ-आफ्नो भाषामा आफ्नो परिचय दिन लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • लगाउने पोसाकको नाम भन्न लगाएर, • घरपरिवारमा मनाइने चाडपर्वको नाम भन्न लगाएर, • आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने कुन भाषा हो भन्न लगाएर । 	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> • सम्मान र अभिवादन, • सहकार्य, • एकता, • अनुशासन पालना । 	सञ्चार सिप / सहयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षकले सम्मान, अभिवादन र उपयुक्त सम्बोधनको नमुना प्रदर्शन गर्ने, • दुई जनाको समूह बनाएर एक आपसमा आफ्नो घरपरिवारमा गरिने सम्मान, अभिवादन र उपयुक्त सम्बोधन गर्न लगाउने, • घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग सहकार्य गर्दै गरेको चित्र बनाउन लगाउने र 	<ul style="list-style-type: none"> • कक्षामा, घरपरिवारमा सम्मान, अभिवादन र उपयुक्त सम्बोधन गर्ने अभ्यास गर्न लगाएर, 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>कक्षामा छलफल गराउने, घरपरिवारका काममा आफूले गरेको सहयोगको उदाहरण दिन लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • पारिवारिक एकता कसरी कायम गर्न सकिन्छ भनी छलफल गराउने, एकता कायम गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने बेफाइदा बताइदिने, • घरपरिवारमा पालना गर्नुपर्ने अनुशासनका बारेमा जानकारी गराउने, अनुशासन पालन नगर्दा हुने बेफाइदा र पालना गर्दा हुने फाइदाका बारेमा तुलना गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग सहकार्य गरेको उदाहरण भन्न लगाएर तथा चित्र कोर्न लगाएर, • पारिवारिक एकता कायम गर्न के गर्नुहुन्छ ? भनी सोधेर, • अनुशासन पालना गर्दा हुने फाइदा भन्न लगाएर । 	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> • घरपालुवा जनावर, • स्थानीय बोटबिरुवा, • वृक्षारोपण, • बगैँचाको स्याहार, • सरसफाइ । 	सञ्चार सिप / प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> • चित्रमा घरपालुवा पशुपन्छीको नाम प्रदर्शन गरी छलफल गराउने र आफ्नो घर वरपर पालिएका पशु र पन्छीका नाम भन्न लगाउने, • विद्यार्थीलाई कक्षा बाहिर खेलमैदानमा लैजाने र नजिकैको बोटबिरुवा देखाई नाम सोध्ने • वरपर वृक्षारोपण गर्न प्रेरित गर्ने, • घर, विद्यालयको करेसाबारीमा भएका वनस्पति अवलोकन गराउने र पालैपालो नाम भन्न लगाउने, • व्यक्तिगत सरसफाइका बारेमा कक्षामा छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> • घरमा पालिने पशुपन्छीको नाम भन्न लगाएर, • आफ्नो घरको करेसाबारी तथा विद्यालयको बगैँचामा भएका वनस्पतिको नाम भन्न लगाएर, • बगैँचामा बिरुवा 	३०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				गराउने र आफ्नो व्यक्तिगत सरसफाइ आफैं गर्नुपर्छ भन्ने सन्देश दिन नाटक प्रदर्शन गर्ने ।	रोज र स्याहार गर्न लगाएर • आफ्नो व्यक्तिगत सरसफाइ आफैं गरेर र अवलोकन गरेर ।	
५	हाम्रो पर्यटन	• भ्रमण गर्न मन पर्ने स्थलहरू, • प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरू ।	सञ्चार सिप/ विश्लेषणात्मक सिप	• आफूले भ्रमण गरेका मन पर्ने स्थलहरूका बारेमा कक्षामा समूह बनाई छलफल गराउने, • कुन-कुन ठाउँ घुम्न मन पर्छ भन्न लगाउने, • नगरपालिकाभित्रका केही प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको फोटो प्रदर्शन गरी कक्षामा छलफल गराउने र आफ्नो समुदाय वरपर भएका पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने ।	• आफूले भ्रमण गरेका मन पर्ने स्थलहरूका नाम भन्न लगाएर, • आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न लगाएर ।	१६
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	• घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरू ।	सञ्चार सिप, विश्लेषणात्मक सिप	• परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको तस्वीर प्रदर्शन गरी कक्षामा छलफल गराउने, • विद्यालयमा भएका परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको प्रदर्शन गर्ने, • आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम पालैपालो भन्न लगाउने, • धेरै नाम बताउन सक्नेलाई उपयुक्त पुरस्कार	आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम भन्न लगाएर ।	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				दिने, <ul style="list-style-type: none"> ती सामान के-कस्ता काममा प्रयोग हुन्छन् भनी कक्षामा छलफल गराउने । 		
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपत् तथा जोखिम पहिचान र सजगता चित्र पोस्टर तथा फोटाहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षा सिप सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> वेलाबखत आउने विपद्का बारेमा जानकारी गराउन पोस्टरको सहायताले कक्षा छलफल गराउने, विद्यार्थीहरूलाई आफूले देखेको र भोगेको विपद्का बारेमा सुनाउन लगाउने, आफ्नो घर वरपर आइपर्ने विपद्बाट हुने जोखिमहरूको सूची बनाई टाँसेर छलफल गराउने, विपद्ले ल्याउने जोखिमबाट बच्न भिडियो प्रदर्शनबाट जानकारी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर वरपर आइपर्ने विपद्हरू के-के हुन् भन्न लगाएर, विपद्ले ल्याउने जोखिमबाट बच्न के गर्नु पर्छ सोधेर । 	१२
८	हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसाय पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्री, स्थानीय अन्नबाली । 	सञ्चार सिप / विश्लेषणात्मक सिप	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसाय भल्किने भिडियो, फोटो वा चित्र प्रदर्शन गर्ने, भिडियो वा फोटो वा चित्रमा कुन-कुन पेसा व्यवसाय गरिएको हो ? भनेर कक्षामा सोध्ने, आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायको नाम भन्न लगाउने, पेसा व्यवसाय गर्दा प्रयोग गरेका सामग्रीको अवलोकन गर्न लगाए कुन सामग्री किन प्रयोग गरेको भन्न लगाउने, स्थानीय अन्नबालीको पोस्टर प्रदर्शन गरी कक्षामा छलफल गर्न लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसा व्यवसायको नाम भन्न लगाएर, आफ्नो परिवारका सदस्यले पेसा व्यवसाय गर्दा प्रयोग गर्ने सामग्रीको नाम भन्न लगाएर, स्थानीय 	१६

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				. घरमा भएका स्थानीय अन्नबालीको नाम भन्न लगाउने ।	अन्नबालीको नाम भन्न लगाएर ।	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	. असल काम, . आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्था चिन्न ।	सञ्चार सिप/ विश्लेषणात्मक सिप	. असल कामबारे शिक्षकले बताउने र समूह बनाइ शिक्षकसँगै बसेर असल कामहरू भन्न लगाउने . विद्यालय नजिकैको एउटा संस्थामा भ्रमण गराउने, . संस्थाका मुलीलाई आदर सत्कार गर्न लगाउने, उहाँसँग त्यो संस्थाको नाम र ठाउँ सोध्न लगाउने, . कक्षामा फर्किसकेपछि त्यो संस्थाको नाम भन्न लगाउने ।	. असल कामहरू सोधेर . आफ्नो घर नजिकैका सङ्घसंस्थाको नाम र संस्था रहेको ठाउँ चिन्न लगाएर ।	१२

कक्षा : २

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	. घर, विद्यालय वरपरको भौगोलिक अवस्था, . नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या, . छिमेकीको	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता सिप	. विद्यार्थीलाई कक्षा बाहिर लगेर विद्यालय वरपरको भौगोलिक अवस्थाका बारेमा छलफल गराउने, विद्यालयको भौगोलिक अवस्थाका बारेमा छलफल गराएपछि आफ्नो घर वरपरको भौगोलिक अवस्था बताउन पालैपालो भन्न लगाउने, . भित्तामा नगरपालिकाको वडा नं. खुलेको	. आफ्नो घर वरपरको भौगोलिक अवस्था बताउन लगाएर, . आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या भन्न लगाएर, . आफ्नो नजिकको	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		परिचय र परिवारका सदस्य सङ्ख्या, • घरको सिमाना, • आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नम्बर ।		नक्सा प्रदर्शन गर्ने, चित्र हेरी वडाका सङ्ख्या भन्न लगाउने, • कक्षाका कुनै दुईजना विद्यार्थीलाई आफ्नो नजिकैको छिमेकीको परिचय दिई परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्ने तालिम दिने र कक्षामा प्रदर्शन गराउने, दुवै जनाले पालोपालो परिचय दिई सकेपछि कक्षाका अरू विद्यार्थीहरूलाई पनि यसै गरी परिचय दिन लगाउने, • कक्षामा कम्पासको प्रयोग गरी चार सिमाना देखाउने, विद्यालयको चार सिमाना बताइदिने, आफ्नो घरको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिणमा के-के पर्दछन् भनी कक्षा छलफल गराउने, • कक्षाको कुनै एकजना विद्यार्थीको घर रहेको स्थानको नाम र वडा नम्बर बताउन सिकाइ प्रदर्शन गराउने र सबै जनालाई यसरी नै आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नम्बर पालोपालो भन्न लगाउने ।	छिमेकीको परिचय दिई परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्न लगाएर, • आफ्नो घरको पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण सिमानामा के-के पर्दछन् ? सोधेर, • आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नम्बर भन्न लगाएर ।	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक/ सांस्कृतिक सम्पदा	• घर परिवारमा मनाइने धर्म, • परम्परागत बाजा, • विभिन्न समुदायका	सञ्चार सिप/ प्रयोग सिप	• समुदायका मानिसहरूले अपनाएको धर्म जनाउने पोस्टर प्रयोग गरी कक्षामा छलफल चलाउने, • कक्षाका विद्यार्थीलाई आफ्नो परिवारले कुन-कुन धर्म भनेर अँगाल्छन् सोध्ने, • विद्यालय बाहिर लगेर परम्परागत बाजा,	• आफ्नो घर परिवारमा अपनाइने धर्म पहिचान गर्न लगाएर, • आफ्नो परिवारमा देखेसुनेका बाजाहरूको नाम	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		मानिसले लगाउने पोसाक, • प्रमुख ऐतिहासिक स्थलहरू ।		प्राप्त स्थानीय बाजाको प्रदर्शन गराउने र प्रत्येक बाजाका नाम समुदायका मानिससँग सोध्न लगाई टिप्पण लगाउने, प्रत्येक बाजाको नाम उच्चारण गर्न लगाउने, पञ्चेबाजाबाहेक अन्य कुन-कुन बाजा सँगै बजाइन्छन् ? खोज्न लगाउने, • विभिन्न पेसा गर्ने र धर्म अपनाउने व्यक्तिहरूले फरक-फरक समयमा लगाउने पोसाकको तस्वीर प्रदर्शन गर्न र ती पोसाकका नाम भनिदिने, आफ्नो समुदायका मानिसले लगाउने पोसाकका बारेमा छलफल गराई सूची बनाउन लगाउने, • कस्ता स्थललाई ऐतिहासिक स्थल भन्छन् ? छलफल गराई निष्कर्षमा पुऱ्याउने, • विद्यालय नजिकै पर्ने ऐतिहासिक स्थलहरूको भ्रमण गराई ती स्थलहरूको नाम भनिदिने, आफ्नो घर नजिकैका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम लेख्ने अभ्यास गराउने ।	भन्त लगाएर, • आफ्नो टोल समुदायका मानिसले लगाउने पोसाकको सूची बनाउन लगाएर, • आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम लेख्ने अभ्यास गराएर ।	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	• सम्मान: आदर, शिष्टाचार र सद्भाव, • सहकार्य, • एकता , • विद्यालयमा	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	• विद्यालयमा कक्षाकोठाभित्र, बाहिर, शिक्षक, साथी र अभिभावकलाई गरिने सम्मान, आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्ने तरिकाको प्रदर्शन गर्ने, • कक्षाका कुनै एक दुई विद्यार्थीलाई अभिनय गर्न लगाउने, अन्त्यमा दुई-दुई	• विद्यालयमा सम्मान: आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्न लगाएर, • परियोजना कार्यमा कक्षाका साथीहरूसँग	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		अनुशासन,		<p>जनाको समूह बनाई एकआपसमा अभिनय गर्न लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> सहकार्य किन गर्नुपर्छ ? छलफल चलाउने, सहकार्य गर्नका लागि कुन-कुन सिपको आवश्यकता पर्दछ ? भनिदिने । एकता र अनेकताको अर्थ बताइदिने, एकतामा बल हुने कथा सुनाइदिने, के गर्दा अनुशासनको पालना हुन्छ ? कक्षामा छलफल गराउने । 	<p>एकआपसमा सहकार्य गर्न लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> कक्षाका साथीहरूसँगको एकता कायम राख्न गरिने उपाय सोधेर, विद्यालयमा अनुशासन पालना गरे/नगरेको अवलोकन गरेर । 	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वनमा पाइने वनयजन्तु र चराहरू, वरपर पाइने रुखबिरुवा, बगैँचा, वृक्षारोपण र संरक्षण , वरपरका पानीका स्रोत, वरपरको वातावरण र सरसफाइ । 	सञ्चार सिप / विश्लेषणात्मक सिप/ सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वनयजन्तु र चराहरूको चित्र वा फोटा देखाई छलफल गर्ने र नाम भन्न लगाउने, कक्षाबाहिर लगी आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका नाम भन्न लगाउने, बगैँचा, वृक्षारोपण र बिरुवा संरक्षणबारे भिडियो देखाई छलफल गर्ने र त्यस्ता कार्यमा सक्रिय रहन प्रेरित गर्ने, वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम लेख्न लगाउने, विद्यार्थीलाई विद्यालय नजिकैको वनमा लगी त्यहाँ पाइने वनस्पतिको नाम भनिदिने र तिनको सूची बनाउन लगाउने, कक्षा कोठा र विद्यालय परिसरमा 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम लेख्न लगाएर, आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका नाम भन्न लगाएर, आफ्नो वरपरको वनमा पाइने वनस्पतिको सूची बनाउन लगाएर, आफ्नो वरपरको सरसफाइ आफैं गर्न लगाएर । 	३०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				शिक्षकसँगसँगै विद्यार्थीले गर्न सक्ने सरसफाइ गर्न लगाउने ।		
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन र पर्यटक, मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कारण, आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बनाउन । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटकहरू घुम्न आएको र रमाएको तस्वीर प्रदर्शन गरी छलफल गराउने, पर्यटन र पर्यटक शब्दको अर्थ बताइदिने, पर्यटक स्वदेशी र विदेशी दुवै हुन सक्ने तथ्य बतादिने, विद्यार्थीहरूलाई कुन-कुन ठाउँमा घुम्न रमाईलो लाग्छ सोध्ने, किन नयाँ ठाउँमा घुम्न मन लागेको सोध्ने, बाहिरका मानिसहरू आफ्नो पालिकामा घुम्न किन आएका होलान् कारणबारे छलफल गराउने, कक्षामा समूह बनाइ आफ्नो नजिकैको पर्यटकीय स्थलको नाम टिप्न लगाउने, व्याक्तिगत रूपमा आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बनाउन लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन र पर्यटकको अर्थ भन्न लगाएर, बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कारणहरू भन्न लगाएर, आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बनाउन लगाएर । 	१६
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामान । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई तीन/चार समूहमा विभाजन गर्ने, कक्षाकोठा बाहिर समुदायमा लैजाने, समुदायका अलगअलग व्यक्तिसँग आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको सूची बनाउन लगाएर । 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				सोध्न लगाएर टिप्पण लगाउने, .सम्भव भएका सामानको अवलोकन गर्ने, .ती सामान कसले बनाएको र के-काम गर्दा प्रयोग गरिन्छ भनी सोध्ने ।		
७.	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपत् तथा जोखिमका घटनाहरू विपत् तथा जोखिममा अपनाउने सजगता । 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सुरक्षा सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विपत् तथा जोखिमका घटनाबारे जानकारी दिने पत्रपत्रिका खोजी समूहमा पढ्न लगाउने, आफ्नो ठाउँमा अनुभव गरिएका विपत् तथा जोखिमका घटनाहरूको स्मरण गराई लेख्न लगाउने, विपत् तथा जोखिमबाट जोगिन अपनाउनु पर्ने सजगताका बारेमा कार्डबोर्ड पेपरमा लेखी कक्षामा जानकारी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका घटनाको सूची बनाउन लगाएर, आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमबाट सजगता अपनाउने उपायबारे बोल्न लगाएर । 	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसायको नाम र काम, पेसा व्यवसायमा 	प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न पेसा र व्यवसाय गरिरहेको फोटो प्रदर्शनी गरी के-के नाम गरेका पेसा र व्यवसाय हुन् सोध्दै छलफल चलाउने, आफ्नो टोल छिमेकका परिवारका सदस्यसँग के-के पेसा व्यवसाय गर्नुहुन्छ 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल छिमेकका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र काम भन्नु लगाएर, 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>प्रयोग हुने सामग्रीको नाम, . स्थानीय तरकारी बालीको नाम ।</p>		<p>सोधी कक्षामा सुनाउन लगाउने, . पेसा व्यवसाय गर्दा प्रयोग गरिएका सामानको अवलोकन गर्न लगाई तिनको नाम लेख्न लगाउने, . आफ्नो टोल छिमेकका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग गरेका सामग्रीको नाम लेखेर कक्षामा सुनाउन लगाउने, . घरमा पाइने तरकारीको नाम सोध्ने र यसको सूची बनाउन लगाउने, धेरै थरी तरकारीका नाम लेखेलाई पुरस्कृत गर्ने ।</p>	<p>. आफ्नो छिमेकीले व्यवसाय गर्दा प्रयोग गरेका सामग्रीको नाम लेख्न लगाएर, . तरकारी बालीको नामको सूची बनाउन लगाएर ।</p>	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<p>. मानिसका असल गुण . वरपरका सङ्घसंस्था तिनका काम ।</p>		<p>. असल मानिसमा हुने गुणहरूबारे छलफल गर्ने र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न लगाउने, . विद्यालय नजिकैको संस्थाको भ्रमण गराउने, संस्थाको नाम हेर्न लगाउने, संस्थाका व्यक्तिसँग यस संस्थाले गर्ने कामका बारेमा भन्न अनुरोध गर्ने, संस्थाबाट समुदायले के फाइदा पाइन्छ भन्न लगाउने, समुदायमा भएका अरू संस्थाहरूको पनि नाम लेखी कामका मुख्य क्षेत्रको अड्कल गर्न लगाउने ।</p>	<p>. मानिसका असल गुणहरूको सूची तयार गर्न लगाएर, . आफ्नो वरपर रहेका सङ्घसंस्थाका नाम ती संस्थाले गर्ने कामको मुख्य क्षेत्र भन्न लगाएर ।</p>	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

कक्षा : ३

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> लालबन्दी नगरपालिकाका वडाको भौगोलिक अवस्था, नगर टोलको सिमाना, नक्सामा, आफ्नो नगर, नगरको नक्सा, कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या । 	सञ्चार सिप/ प्रयोग सिप/ सङ्ख्यात्मक सिप	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई कक्षा बाहिर लगी विद्यालय नजिकैको भू-सतहको होचो, अग्लो, सम्म, भिरालो अवस्थाको अवलोकन गर्न लगाउने, कक्षाभित्र प्रवेश गराइ वडाको धरातलीय स्वरूपका बारेमा छलफल गराउने, नक्साको प्रयोग गरी आफ्नो नगर टोलको सिमाना हेर्न लगाउने, सिमानामा पर्ने अरू नगरहरू कुन-कुन होलान् अनुमान गर्न लगाउने, नगरको नक्सा प्रदर्शन गर्ने, नक्सामा आफ्नो नगर चिन्न लगाउने, नक्सा हेरी खाली पेपरमा आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न लगाउने, आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी (छात्र र छात्राको) सङ्ख्या गनेर भन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरपरको भौगोलिक अवस्था कस्तो छ सोधेर, आफ्नो नगर टोलको सिमानामा पर्ने नगर वा ठाउँको नाम अनुमान गर्न लगाएर, नक्सामा आफ्नो नगर चिन्न लगाएर, आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न लगाएर, आफ्नो कक्षाका साथीहरू गन्न 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					लगाएर ।	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक/सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका धर्म वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचहरू स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने परिकार । 	सञ्चार सिप/प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय नजिकैको टोलमा विद्यार्थीलाई समूह बनाएर पठाउने, टोलका मानिसले कुन-कुन भाषा बोल्दा रहेछन् आदरसाथ सोध्न लगाउने, टोलका मानिसले बोल्नेबाहेक अरू भाषा पनि त्यहाँ बोलिन्छन् कि बोलिन्न ? बोलिन्छन् भने कुन-कुन भाषा हुन् सोध्न लगाउने, कक्षामा फर्किएपछि सबैले आआफ्नो भाषामा आफ्नो परिचय दिन लगाउने, विद्यालयले नगरका कुनै अभिभावक बोलाएर कक्षामा आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका धर्म के-के हुन् र ती धर्मावलम्बीहरू कसरी चिन्न सकिन्छ भनेर भनी विद्यार्थीलाई सोध्न लगाउने, आएको जवाफ विद्यार्थीलाई टिप्पण लगाउने, आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचहरू विद्यालयमा आयोजना गरी के-के गरिँदो रहेछ अवलोकन गर्न लगाउने, यस्ता नाचमा (बाहुन क्षेत्रीको पूजाआजामा गरिने भजन, थारूको माघी पर्वमा नाचिने नाच, तामाङको सोनाम ल्होसारमा नाचिने तामाङसेलो, मगरको मारुनी, कौरा नाच, डम्फु नाच) गाउन र नाच्न पनि लगाउने, साथै अन्य जातजातिका यस्तै चाडपर्वमा गरिने कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू चिन्न लगाएर, आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका धर्म पहिचान गर्न लगाएर, आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचहरूमा गाउन र नाच्न लगाएर, स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने परिकारका नाम भन्न लगाएर । 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>ल्याउन लगाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> विभिन्न चाडपर्वमा बनाउने खानाका परिकारको फोटो प्रदर्शनी गर्ने र ती परिकारका नाम र कुन चाडमा बनाइने हो ? नाम सोध्ने । 		
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> सहकार्य, एकता र सद्भावको व्यवहार, व्यक्तिगत गोपनीयताको अर्थ र महत्त्व, कर्तव्यबोधको अर्थ । 	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय बाहिरका व्यक्तिसँग मिलेर विद्यालयको हाताको सुरक्षा कसरी गर्न सकिन्छ सोधखोज गर्ने, विद्यालयमा सुरक्षा कायम गर्नका लागि विद्यालय र समुदायका बिचमा एकता कायम गर्न अपनाइने उपायका बारेमा कक्षामा छलफल गराउने, विद्यार्थीलाई समुदायप्रति सद्भावको व्यवहार प्रदर्शन गर्न लगाउने, व्यक्तिगत गोपनीयताको अर्थ के हो र किन आवश्यक पर्छ भनी कक्षामा छलफल गराउने, कर्तव्यबोध सबै मानिसमा हुन किन आवश्यक छ भनी व्याख्या गरी दिने, समूहकार्यमा हरेक व्यक्तिमा कर्तव्यबोधको अनुभूति गराउन सामूहिक परियोजना कार्य दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय बाहिरका व्यक्तिसँग सहकार्य गर्न लगाएर, समुदायप्रति सद्भाव प्रकट गरेको व्यवहार प्रदर्शनको अवलोकन गरेर, व्यक्तिगत गोपनीयताको महत्त्व भन्नु लगाएर, सामूहिक परियोजना कार्यमा हरेक व्यक्तिले आफ्नो भूमिकाको कर्तव्यबोध भए 	१६

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					नभएको हेरेर ।	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . बोटबिरुवाको वर्गीकरण, . जमिनको सतह, . जनावरहरूका बिचको सम्बन्ध, . पन्छीका बिचमा हुने सम्बन्ध, . विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागिता । 	सञ्चार सिप / विश्लेषणात्मक सिप / सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालय नजिकैको वनमा अवलोकन भ्रमण गराउने र आफूले देखेका बोटबिरुवालाई भ्रार, बुट्यान र ठूला रुखहरूमा वर्गीकरण गर्न लगाउने, . घर नजिकैको बारी, पाखो र खेतको सतहको भू-धरातल कस्तो छ अवलोकन गराइ अलगअलग प्रकारहरू छुट्ट्याई लेख्न लगाउने, . शाकाहारी जनावर र मांसाहारी जनावरको फोटो प्रदर्शनी गर्ने, ठूला जनावरले साना जनावरलाई गरेको हानी र सहयोग दुवैका उदाहरणहरू छलफल गराउने, दुवै थरी जनावरका बिच हुने सम्बन्ध बताउने, . ठूला र साना साकाहारी पन्छी र मांसाहारी पन्छीको फोटो प्रदर्शन गर्ने, ठूला र साना पन्छीका राम्रा र नराम्रा सम्बन्ध छलफल गराउने, . विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी हुन लगाउने, . फोहोरमैला तथा भाडी र सर्प तथा अन्य विषालु किराफट्याङ्गाको सम्बन्ध र असर बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> . भ्रार, बुट्यान र ठूला रुखहरूको वर्गीकरण गर्न लगाएर, . घर नजिकैको बारी, पाखो र खेतको सतह छुट्ट्याउन लगाएर, . ठूला जनावर र साना जनावरका सम्बन्ध भन्न लगाएर, . ठूला र साना पन्छीका सम्बन्धको व्याख्या गर्न लगाएर, . विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी भए नभएको हेरेर, . फोहोरमैला तथा 	३२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					भाडी र सर्प तथा अन्य विषालु किराफट्याइग्राको सम्बन्ध सोधेर ।	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य, पर्यटकीय गन्तव्यका प्रमुख विशेषता, ती स्थानहरूमा पुग्ने तरिका । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थल, शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क विभिन्न मन्दिरहरू, उष्ण प्रदेशीय बागवानी, बौद्ध गुम्बा कहाँ-कहाँ पर्दछन् कक्षामा छलफल गराउने, नगरपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यका मुख्य विशेषताहरू छलफल गराउने, नगरपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यमा लालबन्दी नगरपालिकाबाट जाने यातायातका साधन वा पैदल यात्रा, कुन दिशातर्फ जाने, कति समय लाग्ने र बिचमा के-के सुविधा पाइन्छन् छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थल शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्ण प्रदेशीय बागवानी, बौद्ध गुम्बाको ठेगाना भन्न लगाएर, ती स्थानका प्रमुख विशेषता उल्लेख गर्न लगाएर, ती स्थानहरूमा आफ्नो विद्यालयबाट र आफ्नो नगरपालिकाबाट कसरी जाने सोधेर । 	१६
६	हाम्रा	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षकले छनोट गरेको नजिकैको व्यवसायमा 	<ul style="list-style-type: none"> आफूले अवलोकन 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	प्रविधिहरूको नाम र काम, . धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायत मा बजाइने बाजाहरूको नाम ।		योजनाबद्ध भ्रमण गराई त्यससँग प्रत्यक्ष जोडिएका परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र त्यो प्रविधिको काम भन्न लगाउने, . हिन्दू, बौद्ध र अन्य धर्म मान्ने स्थानीयका धार्मिक, मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने बाजाहरूको फोटो प्रदर्शनी गराई ती बाजाका नाम भन्न लगाउने, समुदायबाट एकजना मान्यजन बोलाई धार्मिक कार्यमा बजाइने बाजा बजाएर सुनाउन लगाउने ।	गरेको व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्न लगाएर, . हिन्दू, बौद्ध र अन्य धर्म मान्ने स्थानीय वासिन्दाको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने बाजाहरूको नाम भन्न लगाएर ।	
७	विपत् व्यवस्थापन	. विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचान र विपत्पूर्व अपनाउनुपर्ने सजगता, विपत्	. सुरक्षा सिप, . सञ्चार सिप	. कस्तो स्थानमा धेरैजसो विपत् आइपर्छ कक्षामा छलफल गराउने, . घरभित्र र बाहिर धेरैजसो विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचान गर्न लगाउने, . विपत्पूर्व अपनाउनुपर्ने सजगताका बारेमा जानकारी गराउन पोस्टर वा भिडियो प्रदर्शन गर्ने, . आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका	. घरभित्र वा बाहिर धेरैजसो विपत् आइपर्ने स्थान भन्न लगाएर, . विपत् आउनुपूर्व अपनाउनुपर्ने	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		आइपरेका बेलामा बच्चे उपायहरू ।		बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने उपायहरू सुनाउने ।	सजगता भन्ने लगाएर ।	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसाय र आमदानी, पेसा व्यवसायको महत्त्व, परिवारका सदस्यले अपनाएका पसामा सहभागिता, फलफूल बालीको परिचय । 		<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई २ वा ३ समूहमा विभाजन गर्ने, समूहमा मानिसले आमदानी कसरी गर्छन् छलफल गर्न लगाउने, आफना आमाबुवाले कसरी आमदानी गर्नुहुन्छ सोध्ने, पेसा व्यवसाय नगरे के हुन्छ छलफल गर्न लगाउने, धेरै आमदानी र थोरै आमदानी हुनाको कारण छलफल गर्न लगाउने, आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका अनौपचारिक पसामा सहभागिता जनाउन लगाउने, साथीसँग छलफल गरी आफ्नो घरवरपर फल फलफूलको सूची बनाउन लगाउने, अभिभावकलाई सोधेर प्रमुख बालीको नाम उत्पादन गर्ने तरिकाको सोधखोज गरी कक्षामा सुनाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न लगाएर, आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका अनौपचारिक पसामा सहभागिता जनाउन लगाएर, आफ्नो घर वरपर फल फलफूलका नाम भन्ने लगाएर, आफ्नो घरमा भएका बालीको परिचय दिन लगाएर । 	१६
९	हाम्रा असल काम सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल कामका उदाहरण स्थानीय सङ्घसंस्थाका 	प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> असल कामका उदाहरणसहित छलफल गर्ने र सूची तयार गर्न लगाउने, चार्ट पेपरको सहायताले स्थानीय स्तरमा रहेका सरकारी निकाय, गैरसरकारी निकाय, सामुदायिक 	<ul style="list-style-type: none"> असल कामका उदाहरण देखाएर त्यस्ता काममा लगाएर, 	१०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		प्रकार ।		र निजी संस्थाका उदाहरण दिएर तिनको सञ्चालन प्रक्रिया र ती निकायले दिने सेवाहरू बताइदिने ।	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक र निजी प्रकारमा छुट्टयाउन लगाएर । 	
--	--	----------	--	--	---	--

कक्षा : ४

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप वडाको सिमाना विद्यालयको सेवा क्षेत्र पहिचान टोलको जनसङ्ख्या र घरधुरी सङ्ख्या विद्यालयमा रहेका कक्षागत 	सञ्चार सिप, दृश्य साक्षरता सिप	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाका सबै वडाहरूको धरातलीय स्वरूपको (अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बैँसी) सचित्र वर्णन गरिदिने, नक्साको प्रदर्शन गरी विभिन्न वडाको पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण सिमाना देखाउने, कक्षामा नगरपालिकाको नक्सा प्रदर्शन गर्ने, नक्सा हेरी आफ्नो विद्यालयको सेवा क्षेत्र पहिचान गर्न लगाउने, विद्यार्थीलाई समुदायको अगुवा व्यक्तिसँग भेटघाट गराउने, ती व्यक्तिसँग आफ्नो टोलको जनसङ्ख्या महिला पुरुष अलग-अलग र घरधुरी सङ्ख्या सोधेर लेख्न लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप सोधेर, पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण सिमाना छुट्टिएको आफ्नो वडाको नक्सा कोर्न लगाएर, नक्सा हेरी आफ्नो विद्यालयको सेवा 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		विद्यार्थी सङ्ख्या (छात्रछात्राको) ।		<ul style="list-style-type: none"> प्रधानाध्यापकसँग समन्वय गरी विद्यालयमा अध्ययनरत कक्षागत विद्यार्थी सङ्ख्या (छात्रछात्राको) सोध्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्र पहिचान देखाउन लगाएर, आफ्नो टोलको जनसङ्ख्या र घरघुरी सङ्ख्या लेख्न लगाएर, विद्यालयमा रहेका कक्षागत विद्यार्थी सङ्ख्या गन्न लगाएर । 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक/ सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> जातजातिहरूको रहनसहन, सम्पदा संरक्षण, मठमन्दिर, गुम्बा चर्चलगायत अन्य, विभिन्न चाडपर्वहरू, स्थानीय लोकगीत । 	सञ्चार सिप/ प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय जातजातिका रहनसहनका बारेमा छलफल गराउने, स्थानीय सम्पदा (मठ मन्दिर, गुम्बा, चर्च आदी) का फोटा देखाई संरक्षणबारे परियोजना तयार गर्न लगाउने, विद्यार्थीलाई त्यस्ता सम्पदाको भ्रमण गराई त्यहाँ उपलब्ध अगुवा व्यक्तिबाट वर्णन गर्न लगाउने, समूदायका विभिन्न जातजातिले मनाउने चाडपर्वको सूची प्रदर्शन गर्ने र पढ्न लगाउने, अडियो रेकर्डबाट तामाडसेलो, मारुनी, कौरा वा अरू जातजातिको स्थानीय लोकगीत बजाइ कक्षाका सबै विद्यार्थीले गाउने व्यवस्था मिलाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय रहनसहन बारे भन्न लगाएर, स्थानीय सम्पदा भ्रमण गराएर, विभिन्न जातजातिले मनाउने चाडपर्वका बारे लेख्न लगाएर, स्थानीय लोकगीत गाउन, तथा नाचहरू नाच्न लगाएर । 	१८
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> अनुशासनको अर्थ, 	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	<ul style="list-style-type: none"> अनुशासन पालना नगर्दा भएको हानी सम्बन्धमा नैतिक कथा सुनाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> अनुशासनको महत्त्व विषयमा 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> . योग र ध्यानको परिचय, . निष्पक्षताको अर्थ, . गोपनीयताको अर्थ, . कर्तव्यबोधको महत्त्व । 		<ul style="list-style-type: none"> . कक्षामा गर्न हुने र नहुने कामहरूको सूची बनाउन लगाई टाँस लगाउने, . योग र ध्यानको इतिहास सुनाएर यसको अभ्यास गर्न लगाउने, . निष्पक्षताको प्रयोगबाट हुने फाइदा बताइदिने, . मानव जीवनमा गोपनीयताको प्रयोग सम्बन्धमा उदाहरण दिने, . कर्तव्यबोधको अभावमा समाजमा भएका गलत अभ्यासका उदाहरणहरू भनिदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> . वक्तृत्वकलाको आयोजना गरेर, . सामान्य योग र ध्यान गर्न लगाएर, . निष्पक्षताको अर्थ भन्न लगाएर, . गोपनीयताको अर्थ भन्न लगाएर, . कर्तव्यबोधको महत्त्व भन्न लगाएर । 	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . वनयजन्तु र चराको महत्त्व, . औषधीजन्य वनस्पति, . वृक्षारोपणमा सहभागिता, . वातावरण र विकास, . पानीका स्रोत . फोहोरमैलाको असर, 	सञ्चार सिप/ विश्लेषणात्मक सिप/ सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय स्तरमा पाइने वनयजन्तुहरू र चराहरूको महत्त्व बारे छलफल गर्ने . वडा क्षेत्रको वनमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरू बारेमा नजिकको वन क्षेत्रमा लगेर नाम र उपयोगिता बताउने, . विद्यालय वरपरको बगैँचा तथा घरमा वृक्षारोपणमा सहभागिता गराएर, . वातावरण र विकासबारे भिडियो देखाई सन्तुलनबारे समूह बनाई छलफल गर्ने, . स्थानीय स्तरमा रहेका पानीका स्रोतहरूको सूची तयार गरी उपयोग र आवश्यकताबारे छलफल गर्ने, . स्थानीय स्तरमा हुने फोहोरमैलाको असर, 	<ul style="list-style-type: none"> . वनयजन्तु र चराहरूको महत्त्व सोधेर, . औषधीजन्य वनस्पतिको नाम सोधेर, . विद्यार्थीलाई वृक्षारोपणमा सहभागी गराएर, . फोहोरमैला व्यवस्थापनको 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> वातावरण प्रदूषण अवस्था, फोहोरमैलाको वर्गीकरण । 		वर्गीकरण र वातावरण प्रदूषण बारे विद्यार्थीहरूको समूह बनाई छुट्टाछुट्टै सूची तयार गर्न लगाउने ।	परियोजना तयार गर्न लगाएर ।	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटनका प्रकार प्रमुख पर्यटकीय स्थल शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्ण प्रदेशीय बागवानी, बौद्ध गुम्बा, मस्जिद रहेका स्थानमा विद्यालय, आफ्नो घर वा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट जाने बाटो वा साधनको उपाय । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटनका प्रकारका बारेमा कार्डबोर्ड पेपरमा लेखी भित्तामा टाँस्ने र कक्षा छलफल गराउने, प्रमुख पर्यटकीय स्थल शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, नारायण डाँडा भ्युटावर, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्ण प्रदेशीय बागवानी, बौद्ध गुम्बा, मस्जिदका विशेषता अलगअलग विशेषता बताउने, ती स्थानमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट पुग्ने साधन वा बाटोको उपाय थाहा पाउन नगरका कुनै जानकार व्यक्ति र विद्यार्थीका बिचमा कुराकानी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटनका विभिन्न प्रकार लेख्न लगाएर, प्रमुख पर्यटकीय स्थलका साभ्ता विशेषता लेख्न लगाएर, ती स्थानमा लालबन्दी नगरपालिकाबाट जाने नक्सा कोर्न लगाएर । 	१२
६	हाम्रा	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत 	सञ्चार सिप/	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी एक 	<ul style="list-style-type: none"> समूह कार्यमा 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	प्रविधिको आवश्यकता र महत्त्व, • घरभित्र र बाहिर प्रयोग गरिने परम्परागत प्रविधि र प्रयोग गर्ने तरिका, • लोककथा सङ्कलन र वाचन, • उखानहरू, लोकगीत सुनाउने र पछ्याउने अभ्यास गराउने ।	प्रयोग सिप	समूहलाई परम्परागत प्रविधिको आवश्यकता र अर्को समूहलाई महत्त्वका बारेमा वाचन गर्न लगाउने, • घरभित्र र बाहिर प्रयोग गरिने परम्परागत प्रविधिका साधनको प्रयोग गर्ने तरिकाको नमुना कक्षामा देखाउने र कसरी प्रयोग गर्ने बताइदिने, • विद्यार्थीलाई आफ्नो घर वा टोलबाट लोककथा सङ्कलन गर्न लगाई कक्षामा वाचन गर्न लगाउने, • विद्यार्थीलाई घरपरिवारबाट उखानटुक्का, लोकगीत, सोधेर सङ्कलन गर्न लगाई साथीहरूलाई सुनाउन लगाउने ।	सहभागिता हेरेर, • घरभित्र र बाहिर प्रयोग गरिने परम्परागत प्रविधिका साधनको प्रयोग गर्न लगाएर, • लोककथा सङ्कलन र वाचन गर्न लगाएर, • उखानटुक्का, लोकगीतको सङ्कलन गरी भन्न लगाएर ।	
७	विपत् व्यवस्थापन	• प्राकृतिक प्रकोपका प्रकार र असर • विपत् जोखिममा मानवीय सम्बन्ध	• सञ्चार सिप • सुरक्षा सिप	• कक्षामा प्राकृतिक प्रकोपका प्रकार देखाउन युट्युबको प्रयोग गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्ने । प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने असर सम्बन्धमा समूहमा छलफल गराउने, • कथाको सहायताले विपत् जोखिममा मानवीय सम्बन्धको आवश्यकता बुझाउने ।	• प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने असर भन्न लागएर । • विपत् जोखिममा मानवीय	

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> • वन्यजन्तुबाट क्षति 		<ul style="list-style-type: none"> • विद्यार्थीहरूलाई एकआपसमा सरसहयोग गरेको अनुभव साटासाट गर्न लगाउने, • वन्यजन्तुबाट मानवलाई पुगेको क्षति र त्यसबाट बच्ने उपायका बारेमा कक्षामा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • सम्बन्धको महत्त्व चर्चा गर्न लगाएर, • कुन कुन वन्यजन्तुबाट मानवलाई हानी भएको छ औँल्याई त्यसबाट बच्ने उपाय भन्न लगाउने । 	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> • पेसा व्यवसायको आवश्यकता, • व्यवसायमा सिपको आवश्यकता, • माला उन्ने सिप • स्थानीय लोपोन्मुख रैथाने बालीको चिनारी र यसको उत्पादन 		<ul style="list-style-type: none"> • पेसा तथा व्यवसाय अपनाउने मानिस र नअपनाउने मानिसको जीवनमा हुने अन्तर कक्षामा छलफल गराउने, • स्थानीय पेसा व्यवसायमा सिपको आवश्यकता किन पर्छ कक्षामा छलफल गर्न लगाउने, • सबै विद्यार्थीलाई फूल धागो र सियो ल्याउन लगाइ माला उन्न लगाउने, • लोपोन्मुख रैथाने बाली (कोदो, फापर, जौ) को फोटो प्रदर्शन गरी उत्पादन गर्ने र प्रयोग गर्ने विधिको बारेमा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • कक्षा छलफलमा सहभागिताको मात्रा हेरेर, • स्थानीय पेसा व्यवसाय सञ्चालन गर्दा सिपको आवश्यकता किन पर्छ सोधेर, • माला उन्ने अभ्यास गर्न, • स्थानीय रैथाने बालीको 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		।			उदाहरण भन्नु लगाउने ।	
९	हाम्रो असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> . असल कामका उदाहरण . सामुदायिक तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूको परिचय, प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने विधि, . युवा क्लब, बालक्लब र युवा समाजले सम्पादन गर्ने कार्यहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> . सञ्चार सिप . व्यवहारगत सिप 	<ul style="list-style-type: none"> . असल काममा सहभागिता . कक्षाका विद्यार्थीलाई सानासाना समूहमा विभाजन गर्ने र हरेक समूहले नगरका कुनै विज्ञसँग सोधखोज गरेर नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत स्थानीय सामुदायिक तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूको सामान्य परिचयसहित तिनले सम्पादन गर्ने प्रमुख कार्यहरू र सेवा लिने विधि उल्लेख गर्न लगाइ सामूहिक प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, . तयारी प्रतिवेदनमा कक्षामा छलफल गर्ने, . शिक्षकको सहयोगमा विद्यार्थीबाट नगरपालिकाभित्र भएका युवा क्लब, बालक्लब र युवा समाजको सूची बनाउन लगाइ तिनले सम्पादन गर्ने कार्यहरू भन्नु लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> . असल काममा रहेको सहभागिता . समूह कार्यमा भएको सहभागिता अवलोकन गरेर, . संस्थाहरूको नाम र तिनले गर्ने कामको सूची हेरेर, 	१०

कक्षा : ५

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी	. वडाको जनसङ्ख्या,	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	. विद्यार्थीलाई आफ्नो वडा कार्यालयको भ्रमण गराई वडाको जनसङ्ख्या (जम्मा, महिला, पुरुष) सोध्न	. समूहकार्यमा सहभागिता हेरेर,	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परिचय	<ul style="list-style-type: none"> वडाको क्षेत्रफल नक्सामा वडाको पहिचान, वडाका जनप्रतिनिधि को पहिचान र तिनले सम्पादन गर्ने प्रमुख काम । 	सिप	<ul style="list-style-type: none"> लगाउने, यसरी सङ्कलन गरेको जनसङ्ख्या कक्षामा प्रदर्शन गर्न लगाउने, आफ्नो वडा कार्यालयको भ्रमण गर्दा वडाको क्षेत्रफल सोधेर टिप्न लगाउने, कक्षामा नगरपालिकाको नक्सा दिएर त्यसमा वडाको पहिचान गर्न लगाउने, वडा कार्यालयको भ्रमणमा आफ्नो वडाका जनप्रतिनिधिको नाम र ठेगानाका साथै तिनले सम्पादन गर्ने प्रमुख काम टिप्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको क्षेत्रफल भन्न लगाएर, नगरपालिकाको नक्सामा वडाको पहिचान गर्न लगाएर, समूह कार्यको क्रियाशिलता हेरेर, प्रतिवेदन हेरेर । 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणमा समस्या, दसैं, तिहार, तामाङ समुदायको सोनाम ल्होसार, माघी, दसैंमा दुर्गा मन्दिरमा गरिने पूजा, स्थानीय गीतहरू स्थानीय 	सञ्चार सिप / प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणमा रहेका समस्या, चुनौती र समाधानका उपायहरूको परियोजना तयार गर्ने र कक्षामा छलफल गर्ने, दसैं, तिहार, तामाङ समुदायको सोनाम ल्होसार, माघीको बारेमा स्थानीय विज्ञलाई बोलाई छलफल गर्ने, थारू समुदायले मनाउने माघीको भिडियो प्रदर्शन गरी त्यसमा सहभागी विद्यार्थीको अनुभव सुनाउन लगाउने, दसैंमा दुर्गा मन्दिरमा गरिने पूजाको भिडियोसहित परिचय र महत्त्व छलफल गर्ने, माथि उल्लेखित बाहेकका अन्य स्थानीय जातजातिका चाडपर्वसंग सम्बन्धित क्रियाकलाप स्थानीय गीतहरू गाउन र बाजा बजाउन विद्यार्थीलाई अभ्यास गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदा संरक्षणका समस्या सोधेर, तामाङ समुदायको सोनाम ल्होसारको अनुभव सोधेर, दसैं, तिहार, तामाङ सोनाम ल्होसार र माघीको फोटा भिडियो देखाएर दसैंमा दुर्गा मन्दिरमा गरिने पूजा अनुभव सुनाउन लगाएर 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		बाजागाजाहरू ।			. स्थानीय गीतहरू स्थानीय बाजा बजाउन अभ्यास गराएर ।	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	. अनुशासनको अर्थ, . योग र ध्यान, . निष्पक्षताको अर्थ, . गोपनीयताको अर्थ, . कर्तव्यबोधको महत्त्व ।	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	. अनुशासनले सामाजिक परिचय कसरी दिन्छ छलफल गराउने, . योग र ध्यानको परिचय दिने र अभ्यास गराउने, . निष्पक्षताले नागरिकमा आउने आशालाई कसरी उजागर गर्छ उदाहरणसहित बताइदिने, . व्यक्तिको निजी मामिला र राष्ट्रिय सुरक्षाका सूत्रलाई गोप्य राख्नुपर्नाको कारण छलफल गराउने, . बाबु आमा परिवार र समाज प्रति नागरिकको कर्तव्यबोधका बारेमा कक्षामा छलफल गराउने ।	. सामाजिक प्रतिष्ठामा अनुशासनको महत्त्व भन्न लगाएर, . योग र ध्यान गर्न लगाएर, . समाजमा निष्पक्ष कार्यको भूमिका भन्न लगाएर, . गोपनीयताबाट हुने फाइदा भन्न लगाएर, . परिवारप्रति नागरिकको कर्तव्यबोध के हुनु पर्दछ सोधेर ।	१४
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	. औषधीजन्य वनस्पतिहरू . वनस्पति र जीवजन्तुको	सञ्चार सिप विश्लेषणात्मक सिप, सिकाइ सिप	. विद्यार्थीको समूह बनाइ नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको सूची तयार गर्न लगाउने र छलफल गर्ने . विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधीजन्य	. औषधीजन्य वनस्पतिका नाम सोधेर, . वनस्पति र जीवजन्तु	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> • संरक्षण • जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असर • ऊर्जाको • वातावरण संरक्षण • फोहोरमैलाको व्यवस्थापन । 		<ul style="list-style-type: none"> • वनस्पति र फलफूल बगैँचामा रहेका वनस्पतिको सूचि तयार गराउने • नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा सहभागी गराउने, • नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असरबारे परियोजना तयार गर्न लगाएर • घर र विद्यालयमा उपयोग हुने ऊर्जाको बारेमा छलफल गरेर • वातावरण संरक्षणको परिचयसहित विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनको परियोजना तयार गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • संरक्षणमा सहभागी गराउने, • जलप्रदूषणका कारण र असरको खोजी गर्न लगाई समूहमा छलफल गरेर, • ऊर्जाबारे सोधेर • वातावरण संरक्षण र फोहोरमैला व्यवस्थापनबारे विज्ञसँग छलफल गराएर । 	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> • पर्यटनको महत्त्व, • प्रमुख पर्यटकीय स्थल, • पर्यटकीय स्थलमा पुग्ने तरिका । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय विकासमा पर्यटनको महत्त्वका बारेमा बताइ दिने, • तालिका बनाइ प्रमुख पर्यटकीय स्थल: शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, नारायण डाँडा भ्युटावर, उष्णप्रदेशीय बागवानी बारे भनीदिने, • ती स्थानमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट जाने बाटोको छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय विकासमा पर्यटनको महत्त्व भन्न लगाएर, • प्रमुख पर्यटकीय स्थलका विशेषता भन्न लगाएर, • ती स्थानमा लालबन्दी नगरपालिकाबाट जाने बाटो बताउन लगाएर । 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> • परम्परागत प्रविधिको आर्थिक महत्त्व, • हलो, ढिकी, जातो खल, घुम, डोरी नाम्लो दाम्लोको प्रयोग र कच्चा पदार्थ, • ढिकी, जाँतो र खलको प्रयोग • माटाका भाँडा, माटाको कोठी बनाउने । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> • परम्परागत प्रविधिको प्रयोगबाट भई आएको आर्थिक महत्त्व प्रस्ट पारिदिने, • हलो, ढिकी, जातो, खल, घुम, डोरी नाम्लो दाम्लोको प्रदर्शनी गर्दै यस्ता साधनको प्रयोग र यी साधन बनाउन प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थको नाम भन्न लगाई छलफल गराउने, • ढिकी, जाँतो र खलको चित्र देखाई यिनको प्रयोगका बारेमा छलफल गराउने, • माटाका भाँडा र माटाको कोठी देखाउँदै यस्ता भाँडा बनाउने अभ्यास गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • परम्परागत प्रविधिको आर्थिक महत्त्व भन्न लगाएर, • हलो, ढिकी, जाँतो, खल, घुम, डोरी नाम्लो दाम्लोको प्रयोग र यी साधन बनाउन प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ भन्न लगाएर, • ढिकी, जाँतो र खलको प्रयोग केमा गरिन्छ, सोधेर, • माटाका भाँडा र कोठी बनाउन लगाएर । 	१२
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • प्राकृतिक र मानव निर्मित विपद्को भिन्नता • मानव निर्मित विपत् जोखिम 	<ul style="list-style-type: none"> • सुरक्षा सिप • सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> • सेतोपाटीमा तालिका बनाई प्राकृतिक र मानव निर्मित विपद्को भिन्नता बताइदिने । • मानव निर्मित विपत् जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय स्तरमा भएका अभ्यासको बयान गरीदिने । • विद्यालयदेखि वडास्तरसम्मका जोखिमका क्षेत्रहरू 	<ul style="list-style-type: none"> • प्राकृतिक र मानव निर्मित विपद्को भिन्नता देखाउन लगाएर, • मानव निर्मित विपत् जोखिम 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> न्यूनीकरण जोखिमका क्षेत्रहरू 		छलफल गराउने,	<ul style="list-style-type: none"> न्यूनीकरणमा स्थानीयस्तरमा भएका अभ्यास भन्न लगाएर, विद्यालयदेखि वडास्तरसम्मका जोखिमका क्षेत्रहरू भन्न लगाएर, 	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसायको सम्मान, पेसागत सिप विकास, सिलाइ बुनाइ, रैथाने बालीको महत्त्व, संरक्षण र बजारीकरण । 		<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसायको सम्मान किन गर्नुपर्छ छलफल गराउने र पेसा व्यवसाय गर्ने व्यक्तिलाई सहयोग गर्न लगाउने, पेसागत सिप विकासका लागि स्थानीय तहमा भएका अभ्यासहरूको उदाहरणसहित बताइदिने, जानकार व्यक्तिको सहयोगमा सिलाइ बुनाइका सामान्य नियमहरूको अभ्यास गर्न सिकाउने, रैथाने बालीको महत्त्व, संरक्षण र बजारीकरणका उपायहरू सिकाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> पेसा व्यवसायको सम्मान गर्नुको कारण सोधेर, पेसागत सिप विकासका लागि स्थानीय तहमा भएका अभ्यास भन्न लगाएर, सिलाइ बुनाइका सामान्य नियमहरूको अभ्यास गर्न लगाएर, रैथाने बालीको महत्त्व, संरक्षण र बजारीकरण कसरी गर्न 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					सकिन्छ सोधेर ।	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> • असल कामहरूका उदाहरण • सञ्चार: हुलाक र सञ्चार कार्यालय, ती निकायले गर्ने प्रमुख कार्यहरू र त्यहाँबाट सेवा लिने विधि, • विद्यालयका प्रमुख कार्य र सेवा लिने तरिका । 		<ul style="list-style-type: none"> • असल कामहरूका उदाहरण दिने • स्थानीय विकासमा हुलाक र सञ्चार कार्यालयको भूमिका बताइदिने, • नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सञ्चारका कार्यालय के-के हुन्, कहाँ-कहाँ छन् र ती निकायले गर्ने प्रमुख कार्यहरू र त्यहाँबाट सेवा लिने विधि बताउने बारे छलफल गराई निष्कर्षमा पुऱ्याउने, • आफ्नो विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई सोधी विद्यालयका प्रमुख कार्य भनी यहाँबाट सेवा लिने तरिकाहरू सोधेर नोट बनाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सञ्चार: हुलाक र सञ्चार कार्यालयबाट सेवा लिने विधि भन्न लगाएर, • नोट टिपोटका बुँदाहरू हेरेर । 	१०

कक्षा : ६

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
---------	------------------	-------------------------	-----------------	-----------------------------------	--------------------------------------	-------------

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	<ul style="list-style-type: none"> . लालबन्दी नगरपालिकाको नामाकरण, . नगरपालिकाको सिमाना, . हावापानी, . जिल्लाको नक्सामा नगरपालिका, . वडाभित्रका ऐतिहासिक स्थलहरू, . वडाका प्रमुख कार्यहरू । 	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता सिप	<ul style="list-style-type: none"> . कक्षा शिक्षकको समन्वयमा नगरपालिकाभित्रका कुनै जानकार व्यक्तिको खोजी गरी कक्षाका विद्यार्थीसँग लालबन्दी नगरपालिकाको नामाकरणका सम्बन्धमा अन्तरक्रियाको अवसर जुटाइदिने, . जानकार व्यक्तिले दिएको जानकारी विद्यार्थीहरूलाई समूहगत रूपमा टिप्पण लगाउने, . त्यसरी टिप्पणको जानकारीका आधारमा कक्षामा समान धारणा बनाउन छलफल गराउने, . विद्यार्थीहरूलाई समूहगत रूपमा नगरपालिकाको नक्सा अध्ययन गर्न लगाउने, . नगरपालिकाको पूर्व, पश्चिम, उत्तर दक्षिण सिमानामा कुन-कुन भौगोलिक क्षेत्र पर्दछ भनी पहिचान गरी लेख्न लगाउने, . नगरपालिकाको उच्चदेखि 	<ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकाको पूर्व, पश्चिम, उत्तर दक्षिण सिमाना पहिचान गर्न, . नगरपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूको चिसो मध्यम र उष्ण हावापानी हुने ठाउँमा कुन समयमा कति तापक्रम छ लेख्न लगाएर, . जिल्लाको नक्सामा नगरपालिकाका वडाहरू, प्रमुख बस्ती पहिचान गर्न लगाएर, . आफ्नो वडाभित्र रहेका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम भन्ने लगाएर, . वडाका प्रमुख कार्यहरू लेख्न 	१८
---	------------------------------	---	--------------------------------	---	---	----

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>निम्न भू-भागमा वर्षभरिको तापक्रमको सूची बनाई कक्षामा प्रदर्शन गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> . कुन हावापानीमा कस्ता पहिरनको आवश्यकता पर्दो रहेछ छलफल गराउने, . जिल्लाको नक्सा समूहगत रूपमा वितरण गर्ने, नक्सा हेरेर नगरपालिकाभित्रका वडा नगरबस्ती र खोलानाला वनजङ्गल पत्ता लगाउन लगाउने, . वडाभित्रका ऐतिहासिक स्थलहरूको फोटो प्रदर्शन गरी कुनकुन स्थलहरू हुन् चिन्न लगाउने, प्रमुख स्थलहरूको नाम भन्न लगाउने, . वडा कार्यालयको भ्रमण गर्ने व्यवस्था मिलाउने, वडा कार्यालयमा पदाधिकारीहरूसँग भेट गराई वडा कार्यालयले सम्पादन गर्ने प्रमुख कार्यहरू सोधेर लेख्न लगाउने । 	लगाएर ।	
२	हाम्रा	. सम्पदा संरक्षण,	सञ्चार सिप/	. सम्पदा संरक्षणमा विद्यार्थीको	. सम्पदा	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> • कला कौशल, • मुख्य खोला, • ऐतिहासिक स्थल, • स्थानीय परम्परागत पानीघट्ट, मिल र आरन । 	प्रयोग सिप / लेखन सिप	<ul style="list-style-type: none"> • भूमिका विषयमा निबन्ध लेख्न लगाउने वा वक्तृत्वकला गराउने र राम्रो गर्नेलाई पुरस्कृत गर्ने, • कलाकौशलका नमुनागत फोटाहरू प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने, त्यस्ता कलाकौशलगत कार्य गर्न प्रेरित गर्ने, • मुख्य खोलाको सूची तयार गरी तिनीहरूको उद्गम र उपयोगबारे जानकारी दिने, • ऐतिहासिक स्थलहरूको सूची तयार गरी नजिकको स्थल भ्रमण गराउने र त्यसको बारेमा निबन्ध लेख्न लगाउने, • स्थानीय परम्परागत पानीघट्ट, तोरी मिल र आरनको भ्रमण गराई जानकारी दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> • संरक्षणबारे सोधेर, • कलाकौशलको लागि विद्यार्थीबिच प्रतिस्पर्धात्मक कार्य गरेर, • मुख्य खोला सूची तयार गरेर, • ऐतिहासिक स्थल भ्रमण गराएर, • स्थानीय परम्परागत पानीघट्ट, तोरी मिल र आरन भ्रमण गराएर । 	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> • अनुशासनका व्यक्तिगत र सामूहिक आयाम, • योग, ध्यान र प्राणायामको सामान्य अभ्यास, 	सञ्चार सिप / दृश्य साक्षरता	<ul style="list-style-type: none"> • हरेक व्यक्तिले अनुशासनको पालना गर्नु परे जस्तै कुनै संस्था वा समूहले पनि अनुशासनको पालना गर्नुपर्ने कारणका बारेमा कक्षामा 	<ul style="list-style-type: none"> • सामूहिक अनुशासनको महत्त्व बताउन लगाएर, • योग, ध्यान र 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> . स्वावलम्बनको अर्थ, . सार्वजनिक क्षेत्रमा निष्पक्षताको महत्त्व, . नागरिकको दायित्व, . पारदर्शिता । 		<ul style="list-style-type: none"> . छलफल गराउने, . कक्षामा नियमित रूपमा योग, ध्यान र प्राणायामको सामान्य अभ्यास गराउने, . स्वावलम्बनको अर्थ बताइ हरेक व्यक्ति स्वावलम्बी हुनु पर्नाको कारणका बारेमा छलफल गराउने, . सार्वजनिक क्षेत्रमा निष्पक्षता नअपनाउँदा भएका समस्याका कथा सुनाउने, सार्वजनिक क्षेत्रमा निष्पक्षता कायम गर्न अपनाइने उपायहरूको सूची बनाउन लगाउने, . नगरको र देशको विकासमा नागरिक दायित्व किन आवश्यक छ छलफल गराउने, . पारदर्शिताको अर्थ महत्त्वका बारेमा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> . प्राणायामको सामान्य अभ्यास गराएर, . स्वावलम्बनको अर्थ भन्न लगाएर, . सार्वजनिक क्षेत्रमा निष्पक्षता कायम गर्न अपनाइने उपायहरूको सूची बनाउन लगाएर, . नगरको विकासमा नागरिक दायित्व विषयमा लघु निबन्ध लेख्न लगाएर, . पारदर्शिताको अर्थ भन्न लगाएर । 	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . पोषण परिचय . सामाजिक कुप्रथाहरू . स्थानीय वनमा पाइने वस्तुहरू पहिचान 	सञ्चार सिप विश्लेषणात्मक सिप, सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> . कक्षामा पोषण सम्बन्धी पोस्टर टाँस गरी परिचय दिने, . नगरपालिकामा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरूको 	<ul style="list-style-type: none"> . पोषणबारे सोधेर, . सामाजिक कुप्रथाहरूको सूची तयार गर्न 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	<ul style="list-style-type: none"> . जडीबुटी खेती गर्ने तरिका र महत्त्व . वृक्षारोपणमा सहभागिता . हरियाली प्रवर्धन . हरितघर तथा विद्यालय . घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी, बगैँचा निर्माण . स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण . नगरपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत र वितरण . नगरपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकास . दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका तरिकाहरू । 		<ul style="list-style-type: none"> पहिचानका लागि छलफल गर्ने, विद्यार्थीको घर छिमेकमा हुने कुप्रथाको सूची तयार गर्ने, . स्थानीय क्षेत्रमा भएका वनहरू र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान गर्न नजिकको वनको भ्रमण गर्ने र एक आपसमा छलफल गर्ने . विद्यार्थीलाई करेसाबारी, बगैँचा निर्माणको परियोजना तयार गर्न लगाउने . स्थानीय स्तरमा हुने वृक्षारोपणमा विद्यार्थीलाई सहभागी गराउने, . हरियाली प्रवर्धनको परिचय, महत्त्वबारे विज्ञ बोलाई विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने र हरियाली प्रवर्धनका कार्यक्रममा विद्यार्थीलाई सहभागी गराउने, . हरितघर तथा विद्यालयको अवधारणाबारे कक्षामा पोस्टर टाँस गरी छलफल गराउने, . घर, विद्यालय र स्थानीय 	<ul style="list-style-type: none"> लगाएर, . स्थानीय वनमा भ्रमण गराई वनमा पाइने वस्तुहरूको जानकारी दिने र पहिचान गर्न लगाउने, . विद्यार्थीलाई वृक्षारोपणमा सहभागी गराउने, . हरियाली प्रवर्धन, हरितघर तथा विद्यालय कार्यक्रम तयार गरी विद्यार्थीलाई सञ्चालन गर्न लगाउने, . घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी, बगैँचा निर्माण गर्न प्रेरित गर्ने, . स्थानीय क्षेत्रमा 	
--	---	--	--	--	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरूको पहिचान गर्न लगाई त्यसको कार्यान्वयनमा विद्यार्थीलाई सहभागी गराउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी अभ्यास गर्न सिकाउने, • नगरपालिकास्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरू पहिचान गर्न आवश्यक छलफल चलाउने, • नगरपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका तरिकाहरू अपनाउने कार्यक्रम बनाई सञ्चालन गर्ने । 	<p>हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायको पहिचान गर्न लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत र वितरणको तरिका सोधेर, • नगरपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकास दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका तरिकाहरूबारे छलफल गर्ने संवाद गराउने । 	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> • पर्यटन प्रवर्धनका उपायहरू, • पर्यटकीय स्थलबाट 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> • पर्यटन प्रवर्धनको अर्थ बताइ दिने, पर्यटन प्रवर्धनका उपायहरूको बारेमा कक्षामा 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय स्तरमा पर्यटन प्रवर्धन गर्न आफ्नो तहबाट के 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		समुदायलाई पुग्ने फाइदा, . जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू ।		छलफल गराउने, . नगरपालिकाको पर्यटकीय स्थलहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदा केलाउन, . जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थाहरूको पालैपालो भिडियो प्रदर्शन गराउने, ती स्थानहरू कहाँकहाँ पर्दछन्, कसरी जान सकिन्छ, कति उचाइमा छन्, के-के सुविधा पाइन्छन् जस्ता विषयमा कक्षामा छलफल गराउने, (शान्ति पार्क, उष्ण प्रदेशीय बागवानी, पुष्पलाल पार्क र नारायण डाँडा भ्यूटावर र विभिन्न मन्दिरहरू) ।	गर्न सकिन्छ भन्ने लगाएर, . नगरपालिकाको पर्यटकीय स्थलहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदा लेख्न लगाएर, . जिल्लाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थाहरूमा जाने नक्सा बनाउन लगाएर ।	
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	. जङ्गल विविधता संरक्षणमा परम्परागत मूल्यहरूको योगदान . कपासबाट धागो र बत्ति पार्ने, . पातबाट दुना टपरी बनाउने, . सागबाट गुन्द्रुक बनाउने,	सञ्चार सिप	. कुश, कपास, सालका पात, तुलसी, वर पिपल, औषधीजन्य विरुवाहरू, विभिन्न प्रकारका फूलहरूको प्रयोगका बारेमा कक्षामा छलफल गराउने, . गाई, गोरू, नाग, कुकुर पूजा गरेका उदाहरणहरू दिने, . ढुङ्गा माटो र पानीको संरक्षणबाट जीवजन्तुको रक्षा	. जङ्गल विविधता संरक्षणमा परम्परागत मूल्यहरूको योगदानका उदाहरणहरू खोज्न लगाएर, . कपासबाट धागो र बाती काल्ने	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		. घुम बनाउने तरिका		हुने उदाहरणहरू ल्याउन लगाउने, . यस्ता उदाहरणहरू विद्यार्थीहरूलाई थप्न लगाउने, . जङ्गल विविधता संरक्षणबाट परम्परागत मूल्यहरूको संरक्षण हुने विषयमा खोजी गर्न थप छलफल चलाउने, . कक्षामा कपास ल्याएर धागो तथा बाती कात्ने अभ्यास गराउने, . विद्यालयमा शिक्षकको सहायतामा सालका पातबाट दुना टपरी बनाउन लगाउने, . रायो वा तोरीको सागबाट गुन्द्रुक, मस्यौरा बनाउने तरिका सिकाउँदै अभ्यास गराउने ।	काम गर्न लगाएर, . पातबाट दुना टपरी बनाउन लगाएर, . सागबाट गुन्द्रुक, मुलाबाट सिन्की बनाउन लगाएर ।	
७	विपत् व्यवस्थापन	. विपत्को पूर्वतयारी . विपत् जोखिमको नक्साङ्कन . विपत् जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान	. सुरक्षा सिप . विश्लेषण सिप	. विपद्का अवस्था परिचय गराउँदै विपत् आउनुभन्दा पहिला हाम्रा स्थानीय तयारी के-के छन् भनी प्रश्न गर्ने विद्यार्थीबाट आएका उत्तरको	. कुनै दुईओटा विपत् सामनाको पूर्व तयारी अभ्यास गर्ने तरिका उल्लेख गर्न लगाएर,	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>आधारमा विपत् सामनाको पूर्व तयारी अभ्यास गर्न,</p> <ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो नगरपालिकाभित्र जोखिम हुन सक्ने स्थानको नक्साङ्कनको अभ्यास गराउने, . नजिकैको बाढी, डुवान क्षेत्रको अवलोकन गराई पुननिर्माण कसरी गर्न सकिन्छ छलफल गराउने . विपत्पछिको पुननिर्माणमा कसरी गर्न सकिन्छ विद्यार्थीको समूह बनाई छलफल गराउने, छलफलका आधारमा समूहगत बुँदा टिपोट गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> . आफ्नो नगरपालिकाभित्र जोखिमका स्थानहरूको सूची बनाउन लगाएर, . आगलागी भएपश्चात् पुननिर्माण के कसरी गर्न सकिन्छ एउटा योजना बनाउन लगाएर । . विद्यालय, टोल र छिमेकमा जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी चित्रण गर्न लगाएर । 	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पेसा व्यवसाय छनोट र आवश्यक पर्ने सिप, 		<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पेसा व्यवसाय छनोट गर्न आवश्यक पर्ने सिप बताउन, . हाउस वायरिङ, प्लम्बिङ, 	<ul style="list-style-type: none"> . काम गर्न सिप आवश्यक पर्ने तथ्यलाई उदाहरणसहित व्याख्या गर्न 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	<ul style="list-style-type: none"> . हाउस वायरिङ, प्लम्बिङ, स्टोरिङ, . व्यावसायिक खेती , . स्थानीय नगदेबाली, . नयाँ पेसाको खोजी । 	<p>स्टोरिङ (भण्डारण) का बारेमा फोटो प्रदर्शनीबाट परिचय दिन लगाउने, यस्ता कामका क्षेत्रमा विद्यार्थीको अनुभव साटासाट गर्न लगाउने, घरमा यस्ता काम गरिएका छन् वा छैनन् यी काम कसले गर्ने गरेका छन् र कति ज्याला लैजान्छन् सोध्ने, यस्ता काम समुदायका मानिसले गर्दा हुने फाइदाका बारेमा छलफल गराउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> . व्यावसायिक खेतीको परिचय दिने, आफ्नो घर वरपर गरिएका व्यावसायिक खेतीका उदाहरण भन्ने लगाउने, आफ्नो नगरघरमा व्यावसायिक खेतीको थप सम्भावना अनुमान गर्न लगाउने, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने नगदेबालीको सूची प्रदर्शनी गरी छलफल चलाउने, यस्तै अन्य बाली पनि हुन सक्छन् भनी सम्झन लगाउने, 	<p>लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> . हाउस वायरिङ, प्लम्बिङ, भण्डारणका बारेमा परिचय दिन लगाएर, . व्यावसायिक खेतीको उदाहरण दिन लगाएर, . स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने नगदेबालीको पहिचान गर्न लगाएर, . समुदायमा अपनाइएका नयाँनयाँ पेसाहरू खोजी गर्न लगाएर । 	
--	---	---	--	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<ul style="list-style-type: none"> समुदायका मानिसहरूले आजकाल के-के नयाँ कामहरू गरिरहेका छन् खोजी गर्न लगाउने, बजारमा बाहिरका मानिस आएर के-के काम गरिरहेका छन् छलफल गराइ नयाँ पेसाहरूको खोजी गर्न लगाउने । 		
९	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> असल कामको परियोजना पशु सेवा केन्द्रको प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधि स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधि आमासमूहको प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि । 		<ul style="list-style-type: none"> असल कामलाई समेटेर परियोजना तयार गर्न लगाउने, आफ्नो वडा कार्यालयमा गइ नगरपालिकाभित्रका पशु सेवा केन्द्रहरू कहाँकहाँ छन् सोध्न लगाउने, पशु सेवा केन्द्रले गर्ने प्रमुख कार्य के-के हुन् त्यहाँबाट सेवा लिने तरिकाको खोजी गर्न लगाउने, आफ्नो वडा कार्यालयमा गइ नगरपालिकाभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरू कहाँ-कहाँ छन् ती संस्थाहरूका मुख्य मुख्य काम के-के हुन र त्यहाँबाट सेवा लिन के-के गर्नुपर्छ सोध्न लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> असल कामका उदाहरण सोधेर नगरपालिकाभित्रका पशु सेवा केन्द्रको प्रमुख कार्यहरू लेख्न लगाएर, नगरपालिकाभित्रका स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा लिने विधि उल्लेख गर्न लगाएर, आमासमूहसँग छलफल गरेर । 	१०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				. विद्यार्थीलाई स्थानीय आमासमूहसँग भेट गराउने, आमासमूहको मुख्य-मुख्य काम सोध्न लगाउने, यस समूहबाट काम लिने विधि सम्झेर लेख्न लगाउने ।		
--	--	--	--	--	--	--

कक्षा :७

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हामी र हाम्रो लालबन्दी परिचय	. सर्लाही जिल्लाको नामाकरण, . नक्सामा नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था (अक्षांश र देशान्तर), . लालबन्दी नगरपालिकाको नक्सा, . नगरपालिकाको	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता सिप	. सर्लाही जिल्लाको जिल्ला समन्वय समितिको वेबसाइट भ्रमण गराउने, . सर्लाही जिल्लाको नामाकरणका बारेमा सूचना लिने, . जिल्लाका पुराना जानकार व्यक्तिसँग भेट गराई सर्लाही जिल्लाको नामाकरणका आधारका बारेमा विद्यार्थीलाई सोधखोज गर्न लगाउने, . ग्लोब हेरेर अक्षांश र देशान्तरका बारेमा बताइदिने, नेपालको राजधानीको अक्षांश देखाइदिने, मोबाइल वा कम्प्युटरको	. सर्लाही जिल्लाको नामाकरणका आधार बताउन लगाएर, . नक्सा हेरी आफ्नो नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था (अक्षांश र देशान्तर) देखाउन लगाएर, . नगरपालिकाको	२०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>नक्सामा साङ्केतीकरण (वनजङ्गल, बस्ती, खोला, स्कूल, बाटो),</p> <ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकाको क्षेत्रफल, • जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको नाम, • जिल्लाको सिमाना वर्णन । 		<p>सहायताले अक्षांश र देशान्तर हेर्न सिकाउने, नगरपालिकाको अक्षांश र देशान्तर पत्ता लगाउन लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • नगर, विद्यालय, वनजङ्गल, खोलानाला र सडक देखिने गरी नगरपालिकाको नक्सा कोर्न लगाउने, • नगरपालिकाले प्रकाशन गरेको प्रोफाइल प्रदर्शन गरी नगरपालिकाको क्षेत्रफल पत्ता लगाउने, • जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयको वेबसाइटबाट जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको नाम हेर्न लगाउने, स्थानीय तहका नाम लेख्न र भन्न लगाउने, • जिल्लाको नक्साको अध्ययनबाट जिल्लाको सिमाना वर्णन गर्ने । 	<p>नक्सा कोर्न लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकाको क्षेत्रफल पत्ता लगाउन लगाएर, • जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको नाम लेख्न लगाएर, • जिल्लाको सिमाना बताउन लगाएर । 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> • जातिगत रीतिरिवाज तथा चालचलनको महत्त्व, • जन्मथलोको महत्त्व, • प्रमुख पर्यटकीय स्थलको परिचय र महत्त्व, • स्थानीय भाषाहरू, 	सञ्चार सिप / प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातिगत रीतिरिवाज तथा चालचलनको परिचय र महत्त्वका बारेमा छलफल गराइ जातिगत चलनको सूची तयार गर्न लगाउने, • जन्मथलोको बारेमा माया तथा सम्मान जगाउने गरी निबन्ध लेखन वा अन्तरक्रिया गराई महत्त्व बुझ्न प्रेरित गर्ने, • प्रमुख पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराइ परिचयसहित महत्त्व लेख्न लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> • जातिगत रीतिरिवाज तथा चालचलनको सोधेर, • जन्मथलोको महत्त्वका विषयमा अन्तरक्रिया गराएर, • प्रमुख पर्यटकीय 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<ul style="list-style-type: none"> • देउसी भैलोको सांस्कृतिक महत्त्व । 		<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय भाषाहरू सूची तयार गर्न स्थानीय विज्ञ बोलाइ अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने, • तिहार, छट को अवसर पारेर देउसी भैलो खेल्ने अवसर मिलाई सांस्कृतिक महत्त्वका बारेमा प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा छलफल गर्ने, • माघीका अवसरमा कार्यक्रममा विद्यार्थीलाई सहभागी गराई प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थलको भ्रमण गराएर, • स्थानीय भाषाहरूको सूची तयार गर्न लगाएर, • देउसीभैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न लगाएर, • माघीमा सहभागी गराएर 	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> • स्वावलम्बनको महत्त्व, • योग, ध्यान र प्राणायामको अभ्यास, • नागरिक दायित्वको महत्त्व, • पारदर्शिताको प्रयोग, • घरपरिवारमा व्यक्तिको जिम्मेवारी, • विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास, 	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	<ul style="list-style-type: none"> • मानव जीवनमा स्वावलम्बनको महत्त्व विषयमा प्रवचन कार्यक्रम राखी विद्यार्थीलाई बोल्न लगाउने, • योग, ध्यान र प्राणायामको अभ्यास गर्दा हुने फाइदा बताउँदै अभ्यास गर्न लगाउने, • समुदायको विकासमा नागरिक दायित्व के हुन्छ छलफल गराउने, • पारदर्शिताको प्रयोगबाट हुने फाइदाका परियोजना कार्य तयार गराउने, • घरपरिवारमा व्यक्तिको जिम्मेवारी के हुन्छ उदाहरण दिएर छलफल गराउने, • कक्षालाई विभिन्न समूहमा विभाजन गर्ने, प्रत्येक समूहमा टोली नेता बनाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> • स्वावलम्बनको महत्त्व भन्नु लगाएर, • योग, ध्यान र प्राणायामको अभ्यास गर्न लगाएर, • नागरिक दायित्वको महत्त्व भन्नु लगाएर, • विहानको विद्यालय सभामा बोल्नु 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>समूहलाई एउटा समस्या दिने र सबै सदस्यले सक्रियतापूर्वक भाग लिई समाधानका उपायहरूको खोजी गर्ने, काम सकिए पछि सबैजना मिलेर प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, अर्को दिन सामूहिक जिम्मेवारीमा सबै मिलेर प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्न लगाउने,</p> <p>• आफ्नो समूहले गरेको कामको बारेमा अरू समूहले जिज्ञासा राखेमा खुशीसाथ जवाफ दिन लगाउने ।</p>	<p>लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> • घरपरिवारमा आफ्नो जिम्मेवारी बताउन लगाएर, • समूहमा पालैपालो बोल्न लगाउने र अरूको पालोमा आफूले सुन्न लगाएर, • प्रश्न सोध्न र जवाफ दिन लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने, 	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> • पोषणयुक्त खाना छनोट, • सामाजिक तथा सांस्कृतिक कुप्रथाहरू, • नगरपालिकाका सामुदायिक वन, • वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण, • हरितघर तथा 	सञ्चार सिप / विश्लेषणात्मक सिप / सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> • पोषणयुक्त खाना छनोट गर्ने तरिकाबारे छलफल गर्ने र पोषणयुक्त खानाको सूची तयार गर्ने, • समाजमा रहेका सामाजिक तथा सांस्कृतिक कुप्रथाहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूको समूह बनाई सूची तयार गर्न लगाउने र छलफल गर्ने, • नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक वनको परिचय, महत्त्व र फाइदा बारेमा सम्भव भएसम्म विज्ञलाई बोलाई अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> • पोषणयुक्त खाना सोधेर, • समाजमा रहेका सामाजिक तथा सांस्कृतिक कुप्रथाहरूको सूची तयार पार्न लगाएर, • नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक वनको 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>विद्यालय, . घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचा, . पानीको व्यवस्थापन, . ठोस फोहोरको व्यवस्थापन, . दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध, . दिगो विकास र वातावरण संरक्षण ।</p>		<ul style="list-style-type: none"> . वनस्पति, वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्थाको विद्यमान अवस्थाबारे श्रव्यदृश्य सामाग्री देखाउने र छलफल गर्ने, . हरितघर तथा विद्यालय आवश्यकता तथा महत्त्व बारेमा विद्यार्थीको समूह बनाइ प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने, . घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण गर्ने विषयमा परियोजना तयार गर्न लगाउने, . घरायसी उपयोग भइरहेको पानीको व्यवस्थापन र यसको करेसावारीमा उपयोग गर्ने तरिकाबारे छलफल गर्ने र प्रयोगमा ल्याउन अभिप्रेरित गर्ने, . घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन अन्तर्गत गड्यौले मल निर्माण र उपयोग गर्ने तरिकाबारे विज्ञ बोलाई छलफल चलाउने, . दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध तथा दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न विज्ञ बोलाई अन्तरक्रिया चलाउने र 	<p>परिचय, महत्त्व र फाइदाबारे सोधेर, . वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्थाको विद्यमान अवस्था सोधेर, . हरितघर तथा विद्यालय आवश्यकता तथा महत्त्व सोधेर, . घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माणको अवस्था हेरेर, . घरायसी उपयोग भइरहेको पानीको व्यवस्थापन अभ्यास सोधेर, . घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन</p>	
--	--	--	--	---	--	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				निचोडमा पुग्ने ।	अन्तर्गत गड्यौले मल निर्माण र उपयोग अभ्यास सोधेर, .दिगो विकास र हरित विद्यालय तथा वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका सोधेर ।	
५	हाम्रो पर्यटन	. पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र संवर्धन, . पर्यटकीय स्थलको प्रचारप्रसार, . पर्यटकीय सेवा र पूर्वाधारहरू (होमस्टे, होटल व्यवसाय, यातायात, अस्पताल र सञ्चार सुविधा), . पर्यटकीय नक्सा ।	सञ्चार सिप	. शिक्षकको सहयोगमा “नगरपालिकाभिन्न रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र संवर्धन गर्ने उपाय” भन्ने विषयमा विद्यालय स्तरीय वक्तृत्वकला आयोजना गर्न लगाउने, . पर्यटकीय स्थलको प्रचारप्रसार गर्न छोटो श्रव्यदृश्य सामग्री बनाउन लगाउने, . पर्यटकीय सेवा र पूर्वाधारहरू (होमस्टे, होटल व्यवसाय, यातायात, अस्पताल र सञ्चार सुविधा) का बारेमा शिक्षकले भिडियो सामग्रीको प्रयोग गरी प्रस्ट पारीदिने,	. नगरपालिकाभिन्न रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र संवर्धन गर्ने उपाय सोधेर, . पर्यटकीय स्थलको प्रचारप्रसार गर्न चाहिने सूचनाको सूची तयार पार्न लगाएर, . पर्यटकीय सेवा र पूर्वाधारहरू	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<ul style="list-style-type: none"> कक्षामा पर्यटकीय नक्साको प्रदर्शन गरी बाटो होटेल यातायातका साधन र स्वास्थ्य संस्था पत्ता लगाउने । 	<p>(होमस्टे, होटल व्यवसाय, यातायात, अस्पताल र सञ्चार सुविधा) को भ्रमण गराएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> पर्यटकीय नक्साको प्रयोग गरी कुनै ठाउँमा पर्यटकलाई आवश्यक पर्ने सुविधा र सूचनामा चिन्ह लगाएर, 	
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> उनिका कपडा, घुम बुन्न, चकटी वा गुन्द्री वा सुकुल बुन्न, अचार बनाउने, जनै बनाउने परम्परागत बाजा बजाउने । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> कच्चा पदार्थको सङ्कलन गरी समुदायका जानकार व्यक्तिको सहयोगमा उनिका कपडामध्ये कुनै एक सामाग्री निर्माण गर्न लगाएर, चकटी वा गुन्द्री वा सुकुल वा घुममध्ये कुनै एक चिज बनाउने आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थको व्यवस्था मिलाउने र स्थानीय जानकार व्यक्तिको सहयोगमा बनाउने लगाउने, स्थानीय जानकार व्यक्तिको सहयोगमा स्थानीयस्तरमा उत्पादन भएको मसला र 	<ul style="list-style-type: none"> लगाउने सामाग्री बुन्न लगाएर, चकटी वा गुन्द्री वा सुकुल वा घुम मध्ये कुनै एक बनाउने लगाएर, बजारीकरण गर्न मिल्ने अचार बनाउने लगाएर, जनै बनाउने अभ्यास गर्न 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>फलबाट बजारीकरण गर्न मिल्ने अचार बनाउन लगाउने, कच्चा पदार्थको व्यवस्था गर्ने, विद्यार्थीलाई समूहमा काम लगाउने, विक्रिका लागि बजार खोज्न लगाउने, . जनै बनाउँदै गरेको भिडियो प्रदर्शन गर्ने, धागो र लट्टाइको व्यवस्था गर्ने, स्थानीय जानकार व्यक्तिको सहयोगमा विद्यार्थीहरूलाई अभ्यास गर्न लगाउने, . घुमका लागि कच्चा पदार्थसहित बुन्दै गरेको भिडियो प्रदर्शन गर्ने . समुदायमा भएको बाजाको सङ्कलन गर्ने, स्थानीय जानकार व्यक्तिको सहयोगमा पालैपालो परम्परागत बाजा बजाउन लगाउने,</p>	<p>लगाएर, . परम्परागत बाजा बजाउन लगाएर,</p>	
७	विपत् व्यवस्थापन	<p>. पुर्नलाभ, पुनर्निर्माणमा विभिन्न निकायको भूमिका . विपत् व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक अवधारणा . सङ्कटापन्न क्षेत्र र</p>	<p>. सुरक्षा सिप . सञ्चार सिप</p>	<p>. विपत्पछिको पुर्ननिर्माणमा कसरी गर्न सकिन्छ र कुन कुन निकायले कस्ता सहयोग गर्न सक्छन्, विद्यार्थीको समूह बनाई छलफल गराउने छलफलका आधारमा समूहगत बुँदा टिपोट गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने, २०७२ को भूकम्पपछिको पुर्नलाभका विषयमा छलफल गर्ने साथै नजिकैको बाढी, डुबान क्षेत्रको अवलोकन गराई पुर्ननिर्माण कसले कसरी</p>	<p>. नगरपालिकाको कार्यालयमा पठाएर विपत्पछिको पुनर्निर्माणमा नगरपालिका र अन्य निकाएको योजना के के छ अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार</p>	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		समुदायको पहिचान . पुर्नलाभ, पुननिर्माणमा विद्यालय, सङ्घसंस्था, गाउँ/नगरको भूमिका		गर्न सकिन्छ छलफल गराउने . विपत् व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक पक्षको छलफल गर्ने अध्ययन गराई प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने . आफ्नो नगरपालिकामा रहेका सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको खोज गराउने र प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुत गराउने . नगरपालिका प्रतिनिधिलाई स्रोतव्यक्तिका आमन्त्रण गरी रूपमा विपत्पछिको पुननिर्माणमा गाउँपालिकाको योजना के के छ, प्रस्तुत गराउने	गर्न लगाएर, . विपत् व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक पक्षको वर्णन गर्न लगाएर, . आफ्नो नगरपालिकाभित्र सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको खोज गरी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाएर । . नगरपालिकाको कार्यलय पठाएर विपत्पछिको पुननिर्माणमा नगरपालिकाको योजना के के छ, अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाएर,	
८	हाम्रो आर्थिक	. हाउस वायरिङ र		. हाउस वायरिङ र प्लम्बिङको कामको	. सानासाना काम	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	क्रियाकलाप र रोजगारी	<ul style="list-style-type: none"> प्लम्बिङको महत्त्व, अचार र जाम बनाउने तथा पाक कला, पुष्पखेतीको अभ्यास, मसला बाली उत्पादन, पेसा व्यवसाय र आम्रदानीको सम्बन्ध, तरकारी खेती 		<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन गराउने, विद्यालयमा सानासाना अभ्यास गराउने, विद्यालयमा अचार र जाम बनाउने तथा पाक कलाको अभ्यास गराउने, विद्यालयमा पुष्पखेतीको अभ्यास गराउने, विद्यालयको करेसाबारी वा गमलामा मसला बाली(अदुवा, बेसार, मेथी, धनिया, खुर्सानी)को उत्पादनको अभ्यास गराउने, पेसा व्यवसाय र आम्रदानीको सम्बन्ध कक्षामा छलफल चलाउने र शिक्षकले निष्कर्षमा पुऱ्याउने, स्थानीय तरकारीको बजार विस्तार योजना निर्माण गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गर्न लगाएर, कामको अवलोकन गर्न लगाएर, काम प्रतिको लगाव देखाएर, कामको गुणस्तरीयता बुझ्न लगाएर, पेसा व्यवसाय र आम्रदानीको सम्बन्धका विषयमा लेख्न लगाएर, 	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल काममा सहभागिता, बैङ्क तथा सहकारीका कार्य र ती निकायबाट सेवा लिने तरिका, वन तथा वातावरण संरक्षणका उपायहरू, कृषि सेवा केन्द्रको 		<ul style="list-style-type: none"> असल काममा सहभागी गराउने जस्तै: विद्यालय, बाटो सरसफाइ, सानालाई माया र ठुलालाई सम्मान.....) नगरपालिकाभित्र भएका बैंक तथा सहकारीको भ्रमण गराई तिनका कार्य र ती निकायबाट सेवा लिने तरिका सोध्न लगाइ प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, नगरपालिकाको भ्रमण गरी त्यहाँका पदाधिकारीसँग भेटी वन तथा वातावरण संरक्षणमा नगरपालिकाले अपनाएका उपाय 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय, बाटो सरसफाइ कार्यमा सहभागिताको अवलोकन गर्न लगाएर, नगरपालिकाभित्र भएका बैङ्क वा सहकारीको भ्रमण पश्चात प्रतिवेदन बनाउन लगाएर , 	१०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि, . नागरिक बडापत्र र यसका विषयवस्तु,</p>		<p>सोध्ने र नोट बनाउन लगाउने, . नगरपालिकाभित्रका कृषि सेवा केन्द्रमा भ्रमण गराइ त्यस कार्यालयको प्रमुख कार्य र सेवा प्राप्त गर्ने विधि सोधेर सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, . कक्षाका सबै विद्यार्थीहरूलाई वडा कार्यालयमा भ्रमण गराउने र त्यहाँ भएको नागरिक बडापत्रमा के-के विषयवस्तु उल्लेख छन् छलफल गर्दै मुख्यमुख्य विषयवस्तु टिप्न लगाउने,</p>	<p>. नगरपालिकाको भ्रमणबाट फर्केपछि नोट तयार गर्न लगाएर, . नगरपालिकाभित्रका कृषि सेवा केन्द्रको भ्रमणबाट प्रतिवेदन तयार गर्न लगाएर, . वडा कार्यालयमा भएको नागरिक बडापत्रका मुख्य मुख्य विषयवस्तु लेख्न लगाएर,</p>	
--	--	--	--	--	--	--

कक्षा : ८

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लालबन्दी परिचय	. धरातलीय वनावटको आधारमा आफ्नो नगरपालिकालाई	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता सिप	. धरातलीय वनावटको आधारमा लालबन्दी नगरपालिकालाई चिनाउने भौगोलिक स्थानहरूको नाम र ती स्थानहरूको	. धरातलीय वनावटको आधारमा आफ्नो	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>चिनाउने भौगोलिक स्थानहरू,</p> <ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकाको (जातिगत, लिङ्गगत, उमेरगत) जनसङ्ख्या, . जिल्लाको प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा: उष्णप्रदेशीय बागवानी चुरे . जिल्ला सदरमुकामको नाम, ठेगाना . नगर कार्यपालिकाका प्रमुख शाखाहरू . नगरपालिकाका प्रमुख कार्यहरू . जिल्लाको प्रमुख तिर्थस्थल: रजवा मन्दिर, चिताइन, जलकेनी, बागमती, सागरनाथ, डुमडुमे, राजदेवी 		<p>महत्त्व बुझाउने विशेषता देखाउने, तालिकाको प्रदर्शन गर्दै कक्षामा छलफल चलाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> . जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकाको (जातिगत, लिङ्गगत, उमेरगत) जनसङ्ख्याको विवरण प्रस्तुत गरी कक्षामा छलफल गराउने, . उष्ण प्रदेशीय बागवानी, चुरे को भ्रमण गराइ सङ्क्षिप्त चिनारी दिने, समय मिलाएर बागवानी कार्यालय घुम्ने व्यवस्था मिलाई बागवानी बारेमा प्रतिवेदन लेख्न लगाउने, . जिल्ला सदरमुकामको भ्रमण गराउने र यसको नाम, ठेगाना आफ्नो घरबाट जिल्ला सदरमुकाम पुग्ने बाटो बताउन लगाउने, . नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको भ्रमण गराइ यसका प्रमुख शाखाहरूको नाम र कामको सूची बनाउन लगाउने, . नगरपालिकाको कार्यालय भ्रमण गराइ नगरपालिकाका प्रमुख कार्यहरूको जानकारी लिन लगाउने, . तिर्थस्थलको नाम: रजवा मन्दिर, 	<p>नगरपालिकालाई चिनाउने कुनै एक भौगोलिक स्थानको परिचय दिन लगाएर,</p> <ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकाको (जातिगत, लिङ्गगत, उमेरगत) जनसङ्ख्याको सूची बनाउन लगाएर, . बागवानी र चुरे को भ्रमण गरी सानो प्रतिवेदन लेख्न लगाएर, . जिल्ला सदरमुकामको भ्रमण गराइ प्रतिवेदन बनाउन लगाएर, . नगरकार्यपालिकाका प्रमुख शाखाहरूको नाम लेख्न लगाएर, 	
--	--	---	--	---	---	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				चिताइन, जलकेनी, बागमती, सागरनाथ, डुमडुमे, राजदेवी भिडियो प्रदर्शन गराइ यसका बारेमा छलफल गर्न लगाउने,	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकाको भ्रमण गरी यसका प्रमुख कार्यहरू लेख्न लगाएर, • तिर्थस्थलको बारेमा सङ्क्षिप्त वर्णन गर्न लगाएर, 	
२	हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक / सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> • संस्कृति रहन-सहन, परम्परा, धर्म र चाडपर्वसँग अतिथि सत्कार • लालबन्दी पर्यावरणीय परिचय महत्त्व • लालबन्दीको जलस्रोतको अवस्था • लालबन्दीमा रहेका पर्यटन व्यवसाय • सम्पदा संरक्षणमा नगरपालिका 	सञ्चार सिप, प्रयोग सिप	<ul style="list-style-type: none"> • संस्कृति रहन-सहन, परम्परा, धर्म र चाडपर्वको सन्दर्भ, धार्मिक संहिष्णुता, अतिथि सत्कारको परिचय र प्रयोग गर्न, • पर्यावरणीय तवरले लालबन्दीको परिचय र महत्त्व बारे छलफल गर्ने, • जलस्रोतका दृष्टिले लालबन्दीको स्थान बारे सम्वाद चलाउने, • लालबन्दीमा रहेका पर्यटन व्यवसायको बारेमा भिडियो देखाई सूची तयार गर्न लगाउने, • सम्पदा संरक्षणमा नगरपालिकाको भूमिका विषयमा वक्तृत्वकला सञ्चालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> • संस्कृति रहन-सहनसँग अतिथि सत्कारको प्रचलन सोधेर • पर्यावरणीय तवरले लालबन्दीको बारेमा भन्नु लगाएर • जलस्रोतका दृष्टिले लालबन्दीको स्थानका बारेमा सोधेर, • लालबन्दीमा रहेका पर्यटन व्यवसायको सूची हेरेर, • सम्पदा 	१८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					संरक्षणमा नगरपालिकाको भूमिकाको योजना बनाउन लगाएर,	
३	हाम्रा मूल्य र मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> • स्वावलम्बनको प्रयोगबाट हुने फाइदा, • योग, ध्यान, प्राणायाम र गानको अभ्यास, • नागरिक दायित्वको पालना गर्ने उपाहरू, • पारदर्शिताको पालना गर्ने उपायहरू, • समुदायमा व्यक्तिको जिम्मेवारी, • समाजमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास बढाउन अपनाइने उपायहरू, 	सञ्चार सिप/ दृश्य साक्षरता	<ul style="list-style-type: none"> • जीवनमा स्वावलम्बी हुन गर्ने योजना बनाउन लगाउने र यो योजना कक्षामा सुनाउने, • कक्षामा नियमितरूपमा योग, ध्यान, प्राणायाम र गानको अभ्यास गराउने, • राज्यप्रति पूरा गर्नु पर्ने नागरिक दायित्व के-के हुन सक्छ कक्षामा छलफल गराइ शिक्षकले निस्कर्षमा पुऱ्याउने, • बालकलबको गतिविधिमा पारदर्शिता कसरी कायम गर्न सकिन्छ छलफल गराउने र सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन लेख्न लगाउने, • समुदायमा व्यक्तिको जिम्मेवारी कति महत्त्वपूर्ण हुन्छ भन्ने उदाहरण दिँदै हरेक व्यक्तिलाई आफ्नो जिम्मेवारीमा जवाफदेही बनाउनु पर्ने कारण बताउने, • तपाईं नगरपालिका अध्यक्ष हुनु भयो भने कसरी प्रजातान्त्रिक शैली अपनाउनु हुन्छ बोल्न लगाएर, 	<ul style="list-style-type: none"> • स्वावलम्बी हुने योजना बनाउन लगाएर, • योग, ध्यान, प्राणायाम र गानको अभ्यास गर्न लगाएर, • नागरिक दायित्व पालना गर्ने योजना बनाउन लगाएर, • पारदर्शिताको पालना गर्ने मुख्य उपायहरू लेख्न लगाएर, • समुदायमा व्यक्तिको जिम्मेवारी के-के हुन सक्छन सोधेर, 	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					. प्रजातान्त्रिक शैलीका बारेमा प्रवचन गर्न लगाएर,	
४	हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> . मानव स्वास्थ्यमा पोषणको महत्त्व, . सामाजिक कुप्रथाहरू, . वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था, . वृक्षारोपण, . जडीबुटी खेती, . दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त . हरितघर तथा विद्यालय निर्माणमा . हरित विद्यालयको प्रवर्धन . पानीको दिगो व्यवस्थापन . आकासे पानी 	सञ्चार सिप / विश्लेषणात्मक सिप / सिकाइ सिप	<ul style="list-style-type: none"> . मानव स्वास्थ्यमा पोषणको महत्त्व बताउन, . समाजमा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरू छुवाछुत, दाइजो प्रथा, बालविवाह आदिको पहिचान गर्न, . नगरपालिका क्षेत्रमा भएका वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिकाबारे पालिका स्तरीय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, . विद्यार्थीको नेतृत्वमा खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण गर्ने कार्यक्रमको आयोजना गर्ने, . घर तथा विद्यालयमा जडीबुटी खेती गर्न, अभिप्रेरित गरी त्यसको उपयोग र बजारीकरण विषयमा योजना निर्माण गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> . मानव स्वास्थ्यमा पोषणको महत्त्व सोधेर, . समाजमा रहेका सामाजिक कुप्रथाहरूको सूची तयार गर्न लगाएर, . वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था बारे सोधेर, . वृक्षारोपणमा सहभागिता 	२२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>सङ्कलन</p> <ul style="list-style-type: none"> . घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन . वातावरण प्रदूषण 		<ul style="list-style-type: none"> . दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका कार्यहरू पहिचान गरी प्रभावकारी बनाउने उपायहरूको खोजी गर्ने विषयमा छलफल चलाउने । . हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थी र विद्यालयको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, . स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू खोजी गर्न अभिप्रेरित गर्न (आकासे पानी सङ्कलन विधिका साथै सङ्कलन र उपयोग) विज्ञ बोलाइ अन्तरक्रिया चलाउने, . घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत विन कम्पोष्टिड तथा पिट कम्पोष्टिड गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न विज्ञ बोलाई कार्यशाला सञ्चालन गर्ने, . नगरपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, सङ्घसंस्थाहरू र नगरपालिकाको भूमिका विषयमा विद्यार्थीको समूह बनाइ प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा छलफल गर्ने, 	<p>हेरेर,</p> <ul style="list-style-type: none"> . जडीबुटी खेती, उपयोग र बजारीकरण योजना हेरेर, . दिगो विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा विद्यार्थीको सहभागिता गराएर, . हरितघर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू सोधेर, . स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनका विधि सोधेर, . फोहोरबाट मल बनाउने विधि 	
--	--	--	--	---	--	--

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					सोधेर, <ul style="list-style-type: none"> वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी प्रतिवेदन माथि छलफल गरेर, 	
५	हाम्रो पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटक आकर्षण गर्ने तरिका र अभ्यास, पर्यटन विकासका लागि पर्यटन व्यवसायीसँग छलफल गरेर अध्ययन गर्न, पर्यटन उद्योगबाट हुने रोजगारका अवसरको सूची बनाउन, पर्यटन उद्योगबाट कृषिमा हुने फाइदा उल्लेख गर्न, पर्यटकलाई गाइड गर्न । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन मार्गको सरसफाइमा भाग लिन लगाउने, पैदल मार्गमा बाटो चिनाउने चिन्हहरू राख्न लगाउने, कक्षाका विद्यार्थीलाई बहुसांस्कृतिक भाँकीको नमुना प्रदर्शन गर्न लगाउने, पर्यटक आकर्षण गर्न अन्य के-के गर्न सकिन्छ कक्षामा छलफल गरी लेख्न लगाउने, पर्यटन विकासका लागि पर्यटन व्यवसायीसँग छलफल गरेर अध्ययन गर्न लगाउने, पर्यटन उद्योगबाट हुने रोजगारका अवसरका बारेमा शिक्षकले व्याख्या गरिदिने, पर्यटन उद्योगबाट कृषिमा हुने फाइदा कक्षामा छलफल गर्न लगाउने, पर्यटकलाई गाइड गर्ने नमुना अभ्यास गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> बहुसांस्कृतिक भाँकीको नमुना प्रदर्शन गर्न लगाएर, पर्यटन विकासका लागि पर्यटन व्यवसायीसँग छलफल गरेर अध्ययन गर्न लगाएर, पर्यटन उद्योगबाट हुने रोजगारका अवसरको सूची बनाउन लगाएर, पर्यटन उद्योगबाट कृषिमा हुने फाइदा लेख्न लगाएर, पर्यटकलाई गाइड 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					गर्न चाहिने सिपको उल्लेख गर्न लगाएर ।	
६	हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> . परम्परागत प्रविधिको संरक्षण, . परम्परागत प्रविधिको प्रचारप्रसार, . धार्मिक र सांस्कृतिक कसीमा परम्परागत मूल्यहरूको खोजी, . परम्परागत सामग्रीको बजारीकरण, . परम्परागत संस्कृतिको प्रयोग । 	सञ्चार सिप	<ul style="list-style-type: none"> . विद्यालय नजिकैको आरन वा ढिकी वा जाँतो भएको घरमा गएर परम्परागत प्रविधिको प्रयोग गर्न लगाउने, . परम्परागत प्रविधिको संरक्षण गर्न कसको के भूमिका हुन सक्छ समूहमा छलफल गराउने, . परम्परागत प्रविधिको प्रयोग बढाउन कक्षाका सबै विद्यार्थीको सहभागितामा स्थानीय एफ. एम. बाट प्रसारण गर्नका लागि एउटा सङ्क्षिप्त प्रचारप्रसार सामग्री उत्पादन गर्नु लगाउने, . धार्मिक र सांस्कृतिक कार्यमा प्रयोग हुने परम्परागत सामाजिक मूल्यहरू के-के हुन सक्छन् उदाहरणसहित छलफल गराएर शिक्षकले निष्कर्षमा पुऱ्याउने, . परम्परागत सामग्रीको बजारीकरण कसरी गर्नु सकिन्छ बजारमा गएर सोधखोज गरी प्रतिवेदन बनाउने, . आफ्नो घरमा प्रयोग गरिने परम्परागत संस्कृतिको उदाहरण भन्नु लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> . परम्परागत प्रविधिको संरक्षण गर्ने कार्यमा सहभागी हुनु लगाएर, . परम्परागत प्रविधिको प्रयोग बढाउन प्रचारप्रसार सामग्री उत्पादन गर्नु लगाएर, . धार्मिक र सांस्कृतिक कसीमा परम्परागत मूल्यहरूको खोजी गर्नु लगाएर, . परम्परागत सामग्रीको बजारीकरण बजारमा गएर 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

					सोधखोज गरेर प्रतिवेदन तयार गर्न लगाएर, . विद्यालयमा परम्परागत संस्कृतिको प्रयोग कसरी गर्न सकिन्छ लेख्न लगाएर ।	
७	विपत् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> . विपत् सामनाका पूर्व तयारीको योजना निर्माण गर्न, . प्रकोप पात्रो निर्माण गर्न, . विपत् व्यवस्थापनमा नेपालको अभ्यास सङ्क्षेपीकरण गर्न, . सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको रक्षात्मक उपाय दर्साउन । 		<ul style="list-style-type: none"> . विभिन्न विपत् आउनुपूर्व के-के गर्नुपर्छ, छलफल गराउने र विद्यार्थीको समूह विभाजन गरी फरक समूहलाई फरक विपत् सामनाका पूर्वतयारीको योजना निर्माण गर्न लगाउने साथै शिक्षकले सहजीकरण गर्ने, योजना निर्माण भइसकेपश्चात् कक्षामा प्रस्तुति गराउने, . कुन-कुन समयमा कुन-कुन विपत् आइपर्न सक्छन्, छलफल प्रश्नोत्तर गरी प्रकोप पात्रो निर्माण गर्ने, . खोज अध्ययनको माध्यम अपनाएर पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणले ल्याएका सामाजिक परिवर्तनहरू अध्ययन गर्न र प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने . सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको रक्षात्मक 	<ul style="list-style-type: none"> . विपत् सामनाको पूर्व तयारीको एउटा योजना निर्माण गर्न लगाएर, . प्रकोप पात्रो निर्माण गर्न लगाएर, . पुनर्लाभ, पुनर्निर्माणले ल्याएका सामाजिक परिवर्तनहरू अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार 	१२

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				उपायहरू छलफल प्रश्नोत्तर गरी सूची तयार गर्ने ।	गर्न लगाएर, . विपत् व्यवस्थापनमा नेपालको अभ्यास उल्लेख गर्न लगाएर, . सङ्कटापन्न क्षेत्र र समुदायको, . रक्षात्मक उपायहरू उल्लेख गर्न लगाएर ।	
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	. हाउस वायरिङ र प्लम्बिङ गर्ने तरिका, . तरकारी खेतीको अभ्यास, . पुष्प बजारको पहिचान, . मसला बालीको बजार अध्ययन, . रैथाने बालीको अभ्यास, . कृषिबाट आयस्तर बढाउने उपाय ।		. विद्यालयमा हाउस वायरिङ र प्लम्बिङ गर्ने तरिका सिक्ने कार्यशाला बनाइ सबैलाई सिक्ने अवसर दिने, . घर र विद्यालयमा तरकारी खेतीको अभ्यास गर्न लगाउने, . पुष्प बजार पहिचान गर्न समुदायमा सोधखोज गरी प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, . मसला बालीको बजार अध्ययन गर्न स्थानीय होटेलहरूमा गएर सोधखोज गर्न लगाइ प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, . विद्यार्थीलाई उनीहरूकै पहलमा रैथाने	. हाउस वायरिङ र प्लम्बिङ गर्ने तरिका सिक्न लगाएर, . तरकारी खेतीको अभ्यास गरेको हेर्न लगाएर, . पुष्प बजारको पहिचान गर्न बनेको प्रतिवेदन हेरेर, . मसला बालीको	१४

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<p>बालीको अभ्यास गर्न लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • कृषिबाट आयस्तर बढाउने उपायका बारेमा अभिभावकसँग छलफल गरी प्रतिवेदन बनाउन लगाउने । 	<p>बजार अध्ययन प्रतिवेदन हेरेर,</p> <ul style="list-style-type: none"> • रैथाने बालीको अभ्यास गरेको हेरेर, • कृषिबाट आयस्तर बढाउने उपायका बारेमा लेखिएको प्रतिवेदन हेरेर । 	
९	हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	<ul style="list-style-type: none"> • असल काम गर्न, • प्रहरीचौकीको प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधि, • विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी संरचनाहरू र तिनका कार्यहरू • स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन प्रक्रिया, • नागरिक बडापत्र । 		<ul style="list-style-type: none"> • असल कामका सूची र योजना बनाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न लगाउने, • नगरपालिकामा भएका प्रहरी चौकीको भ्रमण गराएर त्यहाँका इन्चार्जसँग बसी चौकीसँग सम्पर्क गर्ने ठेगाना सोधी यसले गर्ने प्रमुख कार्य र सेवा लिने विधिका बारेमा सोधखवज गरी प्रतिवेदन तयार पार्न लगाउने, • नगरपालिकाको कार्यालयमा भ्रमण गरेको बेलामा त्यहाँ भएको विपत् व्यवस्थापन एकाइ र जिल्लामा भएको विपत् व्यवस्थापन निकायको कामका बारेमा सोधखोज गरी प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> • असल काममा सहभागिता • नगरपालिकामा भएका प्रहरी चौकीमा बसी गरेको छलफलका आधारमा बनाएको प्रतिवेदन हेरेर, • विपत् व्यवस्थापनका बारेमा प्रतिवेदन बनाउन लगाएर, • स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन 	१०

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

				<ul style="list-style-type: none"> . स्थानीय तहमा भ्रमण गरेको बेलामा उपाध्यक्षज्यूको कार्यालयमा गई त्यहाँबाट हुने न्याय सम्पादन प्रक्रियाका बारेमा सोधखोज गरी प्रतिवेदन बनाउन लगाउने, . नगरपालिकामा भएको नागरिक बडापत्र हेरी कुन सेवा कसरी उपलब्ध गराइन्छ, छलफल गर्ने । 	<p>प्रक्रियाको प्रतिवेदन हेरेर,</p> <ul style="list-style-type: none"> . नगरपालिकामा भएको नागरिक बडापत्र हेरी कुन सेवा कसरी उपलब्ध गराइन्छ, भन्न लगाएर । 	
--	--	--	--	---	---	--

५.४ सम्भाव्य सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

स्थानीय विषयको शिक्षण सिकाइ कार्यलाई सकेसम्म विषयवस्तुसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा पुगेर गरिने क्रियाकलापमा आधारित तुल्याउनु राम्रो हुन्छ । त्यसका लागि स्थलगत अवलोकन, विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कार्यमा सहभागिता, छलफल, अन्तरक्रिया आदि गराउन सकिन्छ । उत्पादन, पेसा तथा व्यवसाय जस्ता विषयसँग सम्बन्धित विज्ञ तथा व्यावसायिक व्यक्ति/संस्थासँग छलफल अन्तरक्रिया गराउनु उचित हुन्छ । अन्य विषयवस्तुहरूका लागि पनि त्यस्ता विषयवस्तुसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिका रूपमा बोलाउनु राम्रो हुन्छ । यस सन्दर्भमा स्थानीय आवश्यकता, विषयवस्तु, उपलब्ध स्रोतसाधन र अवस्थाअनुसार छलफल, स्थलगत अध्ययन भ्रमण, अवलोकन, प्रदर्शन, सहभागिता, प्रश्नोत्तर, स्थानीयस्तरमा उपलब्ध स्रोतव्यक्ति आमन्त्रण जस्ता क्रियाकलापमुखी विधिको उपयोग गर्न सकिन्छ ।

आधारभूत तहमा अधिकतम विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिनुपर्दछ । यस तहमा कक्षालाई रुचिकर, प्रभावकारी र विद्यार्थीलाई क्रियाशील बनाउन शिक्षकले सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नु अत्यावश्यक हुन्छ । विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापबाट सिकाइ प्रभावकारी हुने, बालबालिकाहरूले व्यावहारिक शिक्षा तथा जीवनोपयोगी सिप आर्जन गर्न सक्छन् । उनीहरूमा रहेको प्रतिभा प्रस्फुटनका लागि शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विद्यार्थीकेन्द्रित र बालमैत्री शिक्षण विधिलाई अपनाउनु पर्दछ । फरक क्षमता र फरक आवश्यकता भएका विद्यार्थीलाई समेट्न कक्षामा समावेशी शिक्षण प्रक्रियालाई अपनाउनु पर्दछ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापसँगसँगै यस स्थानीय पाठ्यक्रममा भएका सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन एवम् प्रत्यक्ष रूपमा सक्षमता देखिने निम्नलिखित नियमित क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु राम्रो हुन्छ :

- ✓ प्रत्येक विद्यालयले विद्यालयहाता नजिक कक्षागत करेसाबारी र बगैँचा निर्माण गरी नियमित तरकारी र फलफूल तथा पुष्पखेती सञ्चालन गर्ने,
- ✓ विषयवस्तुको क्षेत्रानुसारका सामग्री खोज्न विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्ने, खासगरी एउटा कक्षाकोठामा शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको सहभागितामा स्थानीय घरेलु प्रविधिको सामग्री, स्थानीय लोकसंस्कृतिसँग सम्बन्धित सामग्री, भेषभूषा एवम् स्थानीय विषयका लागि चाहिने सम्पूर्ण सामग्रीको सङ्ग्रहालय स्थापना गरी संरक्षण गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइ क्रियाकलापमा प्रयोग गर्ने,
- ✓ आ-आफ्नो जातजाति, धर्म, परम्परानुसारका अभिवादन, आदर, सद्भाव प्रस्तुति र आचारसंहिता पालन गर्ने तरिकालाई संरक्षण गर्न हरेक दिन कक्षा सञ्चालनपूर्व र विद्यालय छुट्ने समयमा स्थानीयस्तरमा प्रचलित अभिवादन र आचारसंहिताको नियमित अभ्यास गराउने ।

सम्भाव्य शिक्षण सिकाइ विधि

- ✓ गीत तथा कथा: यस विधिमा विषयवस्तुलाई गीत तथा कथाको माध्यमबाट विषयवस्तु प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

- ✓ **आगमन विधि:** सूचनाहरूको खोज, अवलोकन, विश्लेषणबाट निष्कर्षमा पुऱ्याउने प्रक्रिया प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- ✓ **अभिनय :** भूमिकाको बारेमा अभिनय वा छलफलबाट निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।
- ✓ **निर्माणात्मक कक्षा:** मस्तिष्क मन्थन, पाठसम्बन्धी पूर्वज्ञानको पहिचान, अन्तरक्रियात्मक कार्य (जस्तै: वैयक्तिक चिन्तन, समूह कार्य, परियोजना कार्य, प्रश्नोत्तर) बाट आवश्यकताअनुसार निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ ।
- ✓ **सहयोग आदान प्रदान:** समूह विभाजन, विषयवस्तु प्रस्तुति, छलफलबाट समाधान निकाल्न सकिन्छ ।
- ✓ **परियोजना कार्य:** विद्यार्थीको उमेर र स्तरअनुसारका विभिन्न परियोजना कार्य दिई विद्यार्थीले आफैँ खोजेर सिक्ने अवस्था सिर्जना गर्न सकिन्छ ।
- ✓ **अन्तरक्रिया:** यसमा शिक्षक विद्यार्थी, विद्यार्थी शिक्षक, विद्यार्थी-विद्यार्थी बिचमा प्रश्न र उत्तर गर्न सकिन्छ । प्रश्नहरूले स्मरणको प्रत्याभूतभन्दा पनि विद्यार्थीलाई सोच्न, कारण खोज्न, सिर्जनात्मक तथा रचनात्मक सोचाइमा उत्साह प्रदान गर्न सक्नुपर्छ ।
- ✓ **खोज तथा अनुसन्धान :** समस्या वा प्रश्नको प्रस्तुति, गर्नुपर्ने कार्य र खोज कार्य तथा तरिकाको बारेमा छलफल गरी विद्यार्थीहरूलाई नै खोज्न लगाएर निष्कर्षमा पुऱ्याउनु राम्रो हुन्छ ।
- ✓ **समस्या समाधान विधि:** समस्यालाई बुझ्ने, योजना निर्माण, योजना कार्यान्वयन, पछाडि फर्केर हेर्ने र परिणामलाई जाँच्ने प्रक्रियाद्वारा समस्या समाधान गर्न सकिन्छ ।
- ✓ **खेल विधि:** विषयवस्तुलाई खेलका माध्यमबाट प्रस्तुत गरी अभ्यास गराउनुपर्छ ।
- ✓ **प्रविधियुक्त कक्षा:** मोबाइल, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, स्मार्टबोर्ड आदिको उपयोग गरी धारणाहरूको दृश्याङ्कन गर्न सकिन्छ ।
- ✓ **सिर्जनात्मक कार्य:** यसमा चित्र निर्माण, रङ भर्ने, कागज काट्ने र पट्याउने, सम्बन्ध स्थापना जस्ता कार्यहरूद्वारा सिकाइको विकास गर्न सकिन्छ ।
- ✓ **भ्रमण:** विभिन्न स्थानको भ्रमण गराई त्यहाँका अनुभव र सिकेको कुरामा छलफल गराई सिकाइलाई स्पष्ट पार्न सकिन्छ ।
- ✓ **प्रदर्शन विधि:** विषयवस्तुसँग सम्बन्धित तस्विर वा अन्य दृश्य सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गरी बुझाउन सकिन्छ ।

५.५ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

पाठ्यक्रममा समावेश भएका सक्षमता, सिकाइ उपलब्धि र तिनका विषयवस्तुका आधारमा विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ । यस विषयको मूल्याङ्कनमा कक्षा १-३ मा शतप्रतिशत नै आन्तरिक मूल्याङ्कन हुनुपर्छ । कक्षा ४-८ मा आन्तरिक र बाह्य दुवै प्रक्रियालाई अवलम्बन गर्नुपर्दछ । यसमा आन्तरिकअन्तर्गत ५० प्रतिशत र बाह्य अन्तर्गत ५० प्रतिशत अङ्कभार कायम गरिएको छ । मूल्याङ्कन गर्दा निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै विधिहरूको प्रयोग गर्नुपर्छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीहरूको कार्य सञ्चयिका फायल बनाई उनीहरूले गरेका कार्य, सक्रियताको अवलोकन तथा उपस्थिति र सहभागिताका आधारमा अङ्क प्रदान गर्नुपर्नेछ । विद्यार्थीले आन्तरिक र बाह्य खण्डमा प्राप्त गरेका अङ्कलाई छुट्टाछुट्टै र विषयगत कुल प्राप्ताङ्कलाई अक्षराङ्कन पद्धतिमा रूपान्तरण गरी

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

अक्षर ग्रेडमा मूल्याङ्कन गर्नुपर्दछ । कक्षा १-३ मा सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गरे/नगरेको सुनिश्चित हुने विभिन्न साधनको उपयोग गरी प्राप्त भएको सुनिश्चित भएमा सुनिश्चित भएको विवरण रुजु सूचीमा भर्नुपर्ने हुन्छ । सिकाइ उपलब्धि प्राप्त नभएमा पुनः सुधारात्मक सिकाइको अवसर प्रदान गरी सिकाइ उपलब्धि प्राप्त हुने अवस्था सिर्जना गर्नुपर्छ ।

विद्यार्थी उपलब्धि मूल्याङ्कनका उद्देश्यहरूलाई निम्नानुसार निर्धारण गरिएको छ :

- ✓ कक्षागत सिकाइ उपलब्धिअनुरूप विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुको ज्ञान हासिल गर्न सकेका छन् वा छैनन् भन्नेबारे निरन्तर रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने,
- ✓ विद्यार्थीको सिकाइस्तर पहिचान गरी उनीहरूका कमीकमजोरी हटाउन अलगअलग योजना बनाई सोअनुरूप उपचारात्मक शिक्षण गरी सबै विद्यार्थीको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने,
- ✓ निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका आधारमा शिक्षण सहजीकरणमा आवश्यक सुधार गरी सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउने,
- ✓ विद्यार्थी मूल्याङ्कनको यथार्थ सूचना विद्यार्थी र अभिभावकहरूलाई निरन्तर दिने र आवश्यक पृष्ठपोषण तथा परामर्श लिने/दिने, विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन आन्तरिक मूल्याङ्कन र बाह्य मूल्याङ्कनका आधारमा गर्नुपर्ने ।

आन्तरिक मूल्याङ्कन

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भारलाई आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेख बनाई राख्नुपर्छ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखका रूपमा तयार गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित हुनुपर्छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखका रूपमा तयार पार्दा निम्नआधारमा तोकिएअनुसारको भारमा अङ्क प्रदान गरेर तयार गरिनेछ ।

सि. नं.	मूल्याङ्कन पक्ष	अङ्क भार
१	सहभागिता: कक्षामा उपस्थिति र सिकाइ सहभागिता	४
२	प्रयोगात्मक/परियोजना कार्य	३६
३	त्रैमासिक/चौमासिक परीक्षाहरू	१०
	जम्मा अङ्कभार	५०

बाह्य परीक्षा

कक्षा १-३ मा बाह्य परीक्षाको प्रावधान रहनेछैन तर कक्षा ४-८ मा भने बाह्य परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै विषयवस्तु/पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको बाह्य मूल्याङ्कन विशेष गरेर ज्ञान, बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे/नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसका आधारमा सिकाइस्तरको प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाका प्रश्नपत्र नगर शिक्षा समितिले तयार गरेको विशिष्टीकरण तालिकालाई आधार मानी निर्माण गरिनुपर्छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

एकाइगत पाठ्यघण्टा विवरण

कक्षा १-३		कक्षा ४-८		
मुख्य सिकाइ क्षेत्र	कार्य घण्टा	मुख्य सिकाइ क्षेत्र	सैद्धान्तिक (कार्य घण्टा)	प्रयोगात्मक (कार्य घण्टा)
१. हाम्रो लालबन्दी परिचय	२२	१. हाम्रो लालबन्दी परिचय	९	९
२. हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदा	२२	२. हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदा	९	९
३. हाम्रा मूल्य र मान्यताहरू	१६	३. हाम्रा मूल्य र मान्यताहरू	७	७
४. हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	३०	४. हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	११	११
५. हाम्रो पर्यटन	१४	५. हाम्रो पर्यटन	५	५
६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	१४	६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	६	६
७. विपत् व्यवस्थापन	१६	७. विपत् व्यवस्थापन	६	६
८. हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	१६	८. हाम्रा आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	६	६
९. हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	१०	९. हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	५	५
जम्मा	१६०		६४	६४
	१६०			१२८

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

विद्यार्थी मूल्याङ्कन

अनुसूची १: आधारभूत तह (कक्षा १-३) मा विद्यार्थी मूल्याङ्कनका साधनको प्रयोग, अभिलेखीकरण तथा प्रयोगसम्बन्धी मार्गदर्शन :

यस पाठ्यक्रमअनुसार कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नुको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नु रहेकाले मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास र प्रयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको कुरालाई स्पष्ट पारिएको छ । त्यसमा मूल्याङ्कनका सम्भाव्य विधि, प्रक्रिया, तरिका तथा साधनहरूलाई उल्लेख गरिएको छ । यहाँ यस पाठ्यक्रमको मूल्याङ्कन खण्डमा उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि मूल्याङ्कन विधि, प्रक्रिया, तरिका तथा साधनहरूको प्रयोग तथा नतिजाको अभिलेखीकरण सम्बन्धी तरिका तथा साधन र तिनको प्रयोग गर्ने तरिकालाई विषयक्षेत्रगत रूपमा समावेश गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन गर्ने तरिका

१. प्रत्येक विद्यार्थीले प्रत्येक विषयक्षेत्रका सिकाइ उपलब्धिमा के-कति उपलब्धि हासिल गरे भनी मूल्याङ्कनका उपयुक्त साधन प्रयोग गरी परीक्षण गरेर यकिन गर्नुपर्छ ।

२. विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरलाई तलको तालिकानुसार १ देखि ४ स्तरमा रेटिङ गरी विषयक्षेत्रानुसारको सिकाइ उपलब्धिगत अभिलेख तयार पार्नुपर्छ ।

विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
कमजोर (Below basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरैजसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

उल्लिखित मापदण्ड विद्यार्थीको स्तर पहिचान गर्ने सामान्य आधार मात्र भएकाले विषयक्षेत्रगत रूपमा उल्लिखित आधार र व्याख्या थप विशिष्ट स्वरूपको हुनेभएकाले विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा त्यसैलाई प्रयोग गर्नुपर्छ ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

३. सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछिको नतिजालाई विद्यार्थीहरूमाभक्त प्रस्तुत गर्ने, किन यस्तो भयो भनी छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्ने गर्नुपर्दछ। प्रत्येक विषयक्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक र शिक्षकबिचमा छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ। प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि सम्भव भएसम्म छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावकसँग छलफल गर्नुपर्छ। सबै अभिभावकसँग यसरी छलफल गर्न सम्भव नहुने अवस्थालाई ध्यानका राखेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा यसबिचमा भएका सिकाइ अर्थात् थिमको मूल्याङ्कन नतिजसहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति, उनीहरूका कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ।

४. नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थीको सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ। यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापन

क) विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कायसञ्चयिका फाइललाई निम्नबमोजिम व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ :

- ✓ विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेखलाई विद्यार्थीको कायसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्धरूपमा राख्नुपर्छ।
- ✓ कायसञ्चयिका फाइलमा विद्यार्थी प्रगतिलाई स्पष्ट तवरले सहयोग पुग्ने खालका विद्यार्थीका नमुना कार्य तथा सिर्जनाहरूलाई क्रमबद्ध रूपमा मिलाएर राख्नुपर्छ। यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धि स्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यहरू मात्र समावेश गर्नुपर्छ। यसमा यति नै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने चार/ पाँच ओटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुन्छ।
- ✓ कायसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखहरूको समयबद्ध सूची भित्री कभर पृष्ठमा राख्नुपर्छ।
- ✓ प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कायसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ। शिक्षक परिवर्तन भएमा फायल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ।

ख) विद्यार्थीको कायसञ्चयिकालाई निम्नानुसार प्रयोग गर्न सकिन्छ :

- ✓ शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन,
- ✓ विद्यार्थीले आफ्नो कार्य, सिकाइ प्रगति र कमजोरीका बारेमा जानकारी प्राप्त गरी आफ्नो सिकाइ सुधारका लागि आफ्नो कार्य र उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न तथा थप कार्य र उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन,
- ✓ अभिभावकले विद्यार्थीका कार्य, सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न,

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

- ✓ विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीको पहिचान गरी उपचारात्मक शिक्षण गर्न,
- ✓ विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्दै सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गरेर शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना तय गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न,
- ✓ विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालयको समुदायसित सम्बन्ध सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधार गर्न,
- ✓ नतिजा विश्लेषणका गर्न तथा आवश्यक योजनासहित सिकाइ सुधारका उपायको खोजी गर्न ।

विषयक्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरिका तथा अभिलेख फारामहरू

मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइस्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको सिकाइस्तर पहिचान गर्नका लागि प्रयोग गर्न सकिने केही साधनका उदाहरणलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ :

क) शिक्षकले विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा प्रयोग गरेका साधनमध्ये फाराममा उल्लेख भएमा त्यसमा चिन्ह लगाउने र अन्य साधन प्रयोग गरेको भए सो साधनको उल्लेख गरी सोही लहरमा राख्ने गर्नुपर्छ ।

ख) प्रत्येक मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी यकिन गर्नुपर्छ । यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दा बढी मूल्याङ्कनका साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछन् भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकै पटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ ।

ग) सबै विद्यार्थीको न्यूनतम सिकाइस्तर मापन गरी माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ । यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेख भएअनुसार अभिलेख तयार गर्नुपर्छ ।

घ) सामान्यतया प्रत्येक विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइ स्तर १, २ वा ३ मै छोड्नु हुँदैन । कुनै विद्यार्थीको पटक-पटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसको कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धि स्तर ४ पुऱ्याउनु पर्दछ ।

ङ) विषयक्षेत्र तथा थिमअन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिलाई भण्डारण गरिसकेपछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशतलाई निम्नानुसार निकाल्नुपर्छ :

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{4 \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको संख्या}} \times 100$$

उपलब्धि प्रतिशत	अक्षरमा उपलब्धि स्तर	उपलब्धिस्तरको व्याख्या
३० भन्दा कम	E	ज्यादै कमजोर
३० र सोभन्दा माथि ४५ भन्दा कम	D	कमजोर
४५ र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	C	सामान्य
६० र सोभन्दा माथि ७५ भन्दा कम	B	राम्रो
७५ र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	A	उच्च
९० र सोभन्दा माथि	A ⁺	उत्कृष्ट

च) कक्षाको अन्त्यमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ। विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नानुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{4 \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको संख्या}} \times 100$$

यो उपलब्धि प्रतिशतको व्याख्या माथिको बुँदा (ड) अनुसार गर्नुपर्छ।

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

अनुसूची १

विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन अभिलेख

कक्षा १

विषयवस्तुको क्षेत्र र थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कन सम्भाव्य साधन
			सके / नसकेको	मिति	अङ्कन	सके / नसकेको	मिति	अङ्कन	
१. हाम्रो लालबन्दी परिचय	आफ्नो नाम, उमेर, विद्यालयको नाम भन्न,	आफ्नो नाम उमेर र विद्यालयको नाम आफैं भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो नाम र उमेर आफैं भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो नाम आफैं भन्न सकेमा २							
		आफ्नो नाम अरूको सहायताले भन्न सकेमा १							
	आफ्नो परिवारको परिचय दिन,	आफ्नो परिवारका सबै सदस्यको परिचय आफैं दिन सकेमा ४							
		आफ्नो परिवारका आफू, बुवा र आमाको परिचय आफैं दिन सकेमा ३							
		आफ्नो परिवारका दाजुभाइ, दिदीबहिनीको मात्र परिचय आफैं दिन सकेमा २							
		आफ्नो परिवारमा आमाको मात्र परिचय दिन सकेमा १							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	घरमुलीको नाम भन्न,	घरमुलीको नाम आफैँ भन्न सकेमा ४ अरूको सहायताबाट घरमुलीको नाम भन्न सकेमा २							
	आफ्नो परिवारका सदस्य सङ्ख्या गन्न ।	आफ्नो परिवारका सदस्य सङ्ख्या आफैँ भन्न सकेमा ४ अरूको सहायताबाट आफ्नो परिवारको सदस्य संख्या भन्न सकेमा २							
	आफ्नो नगरपालिकाको नाम बताउन,	आफ्नो नगरपालिकाको नाम आफैँ भन्न सकेमा ४ अरूको सहायताबाट नगरपालिकाको नाम भन्न सकेमा २							
२. हाम्रा ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा	२. आफ्नो घरपरिवारका महिला पुरुष र बालबालिकाले लगाउने भेषभूषा चिन्न,	आफ्नो परिवारमा लगाइने सबै प्रकारका भेषभूषा चिन्न सकेमा ४							
		आफ्नो परिवारमा दिनहुँ लगाइने मात्र प्रकारका भेषभूषा चिन्न सकेमा ३							
		आफ्नो परिवारमा आफू र बुवाआमाले लगाउने मात्र भेषभूषा चिन्न सकेमा २							
	२.२ घरपरिवार	आफूले मात्र लगाउने भेषभूषा चिन्न सकेमा १							
		घरपरिवारमा मनाइने चारओटाभन्दा बढी चाडपर्व भन्न सकेमा ४							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	मा मनाइने चाडपर्व भन्ने	घरपरिवारमा मनाइने कुनै तीनओटा चाडपर्व भन्ने सकेमा ३							
		घरपरिवारमा मनाइने कुनै दुईओटा चाडपर्व भन्ने सकेमा २							
		घरपरिवारमा मनाइने कुनै एउटा चाडपर्व भन्ने सकेमा १							
२.३ आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषा चिन्न र शुद्ध बोल्न सकेमा	आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषा चिन्न र शुद्ध बोल्न सकेमा ४								
	आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषा चिन्न र बोल्न सकेमा ३								
	आफ्नो परिवारमा बोलिने भाषा चिन्न र अरूको सहयोगमा बोल्न सकेमा २								
	आफ्नो घर, परिवारमा बोलिने भाषा चिन्न सकेमा १								
३. हाम्रा मूल्य र मान्यता	३.१ घरपरिवारमा अभिवादन र उपयुक्त सम्बोधन गर्न सकेमा ४								
	घरपरिवारमा अभिवादन र सम्बोधन गर्न सकेमा ३								
	घरपरिवारमा अभिवादन र अरूको सहयोगमा सम्बोधन गर्न सकेमा २								
	घरपरिवारमा अभिवादन मात्र सकेमा १								
३.२	घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग सधैंभरि								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

घरपरिवार का काममा परिवारका सदस्यसँग सहकार्य गर्न	सहकार्य गर्न सकेमा ४								
	घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग प्रायः सहकार्य गर्न सकेमा ३								
	घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग कहिलेकाहीं सहकार्य गर्न सकेमा २								
	घरपरिवारका काममा परिवारका सदस्यसँग लगाएको बेलामा मात्र सहकार्य गर्न सकेमा १								
३.३ दाजुभाइ र दिदीबहिनीसँग एकता कायम गर्न	दाजुभाइ र दिदीबहिनीसँग सधैं एकता कायम गर्न सकेमा ४								
	दाजुभाइ र दिदीबहिनीसँग प्रायः एकता कायम गर्न सकेमा ३								
	दाजुभाइ र दिदीबहिनीसँग कहिलेकाहीं एकता कायम गर्न सकेमा २								
	दाजुभाइ र दिदीबहिनीसँग अह्राएको बेलामा मात्र एकता कायम गर्न सकेमा १								
३.४ घरपरिवारमा अनुशासन पालना गर्न	घरपरिवारमा सधैं अनुशासन पालना गरेमा ४								
	घरपरिवारमा प्रायः अनुशासन पालना गरेमा ३								
	घरपरिवारमा कहिलेकाहीं अनुशासन पालना गरेमा २								
	घरपरिवारमा भनेको बेलामा मात्र अनुशासन पालना								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		गरेमा १							
४. हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता तथा वातावरण संरक्षण	४.१ आफ्नो वरपरको जङ्गल चिन्न	आफ्नो वरपरको जङ्गल चिनेर त्यहाँ बस्ने रुखबिरुवा र पशुपन्छीको नाम भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो वरपरको जङ्गल चिनेर त्यहाँका रुखबिरुवाको नाम भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो वरपरको जङ्गल चिनेर अरूको सहयोगमा त्यहाँ बस्ने रुखबिरुवा र पशुपन्छीको नाम भन्न सकेमा २							
		आफ्नो वरपरको जङ्गल चिनेर औँल्याउन मात्र सकेमा १							
	४.२ आफ्नो घर भएको जमिनको सतहका बारेमा भन्न	आफ्नो घर भएको जमिनको सतह- सम्म, भिरालो, सिमसार, अग्ला पहाडी, फाँट कस्तो छ भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो घर भएको जमिनको सतह- सम्म, भिरालो, अग्ला पहाडी कस्तो छ भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो घर भएको जमिनको सतह- सम्म, भिरालो, सिमसार, अग्ला पहाडी, फाँट कस्तो छ भन्न सकेमा २							
		आफ्नो घर भएको जमिनको सतह: सम्म, भिरालो, सिमसार, अग्ला पहाडी, फाँट कस्तो छ भन्न सकेमा १							
	४.३ आफ्नो करेसावारी	आफ्नो वरपर भएका वनस्पतिका नाम भन्न र लेख्न सकेमा ४							
		आफ्नो र छिमेकीको करेसावारीमा भएका वनस्पतिका							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

मा भएका वनस्पतिक नाम भन्ने,	नाम भन्ने र लेख्न सकेमा ३								
	आफ्नो करेसाबारीमा भएका वनस्पतिक नाम भन्ने सकेमा २								
	आफ्नो करेसाबारीमा भएका वनस्पतिक नाम अरूको सहायताबाट भन्ने सकेमा १								
४.४ घरपालुवा पशुपन्छीको नाम बताउन	चारभन्दा बढी घरपालुवा पशु र पन्छीको नाम लेख्न र भन्ने सकेमा ४								
	तीनभन्दा बढी घरपालुवा पशु वा पन्छीको नाम लेख्न र भन्ने सकेमा ३								
	कुनै घरपालुवा पशु र पन्छीको नाम भन्ने सकेमा २								
	कुनै घरपालुवा पशुपन्छीको नाम भन्ने सकेमा १								
४.५ आफ्नो व्यक्तिगत सरसफाइ आफैं गर्न,	आफ्नो शरीर, खाने बस्ने ठाउँलगायतका सरसफाइ आफैं गर्न सकेमा ४								
	आफ्नो शरीर र आफू बस्ने कक्षाकोठा सरसफाइ आफैं गर्न सकेमा ३								
	आफ्नो व्यक्तिगत सरसफाइ कहिलेकाहीं मात्र गर्न सकेमा २								
	अरूको सहायताबाट मात्रै आफ्नो व्यक्तिगत सरसफाइ गर्न सकेमा १								
५.	५.१	आफूले भ्रमण गरेका मन पर्ने स्थलहरूका वारेमा							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

हाम्रो पर्यटन	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा	बताउन सकेमा ४							
	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा कक्षामा छलफल गर्न सकेमा ३							
	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा साथीको सहयोगमा छलफल गर्न सकेमा २							
	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा	आफूले भ्रमण गरेका मनपर्ने स्थलहरूका बारेमा छलफल गर्न उत्साह मात्र देखाएमा १							
५.२ आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न र लेख्न सकेमा	आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न सकेमा ४								
	आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न सकेमा ३								
	आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा २								
	आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्न	आफ्नो समुदाय वरपर भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरू चित्रमा देखाउन चिन्न सकेमा १							
६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र	६.१ आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम चिन्न, भन्न र लेख्न सकेमा ४								
	आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्न सकेमा ३								
	आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

प्रविधि	बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्न	सामानहरूको नाम चिन्न सकेमा २ आफ्नो घरभित्र प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा १							
७ विपत् व्यवस्थ ापन	आफ्नो घर वरपर आइपने विपत् तथा जोखिम पहिचान गरी सजगता अपनाउन सकेमा ४	आफ्नो घर वरपर आइपने विपत् तथा जोखिम पहिचान गर्न सकेमा ३							
	आफ्नो घर वरपर आइपने विपत् तथा जोखिम पहिचान गरी सजगता अपनाउन	आफ्नो घर वरपर आइपने विपत् तथा जोखिम पहिचान गरी अरूको सहयोगमा सजगता अपनाउन सकेमा २							
		आफ्नो घर वरपर आइपने विपत् चिन्न सकेमा १							
८. हाम्रो आर्थिक क्रियाक लाप र रोजगार ी	८.१ आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायको नाम र काम भन्न र लेख्न सकेमा ४	आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायको नाम र काम भन्न सकेमा ३							
	आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायको नाम भन्न,	आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायको नाम साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा २							
		आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायको नाम दिएको विकल्पमा औँल्याउन सकेमा १							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	८.२	आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम व्याख्या गरी सुनाउन सकेमा ४							
		आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम सुनाउन सकेमा ३							
		आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम साथीको सहयोगमा सुनाउन सकेमा २							
		आफ्नो परिवारका सदस्यको पेसाव्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम विकल्पबाट छान्न सकेमा १							
	८.३	स्थानीय स्तरमा उत्पादित अन्नबालीको नाम भन्न र लेख्न सकेमा ४							
		स्थानीय स्तरमा उत्पादित अन्नबालीको नाम भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो घरमा भएको अन्नबालीको नाम भन्न सकेमा २							
		स्थानीय अन्नबालीको नाम साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा १							
९. हाम्रा असल काम,	९.१	आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्थाको नाम ठेगाना र काम भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्थाको नाम ठेगाना भन्न सकेमा ३							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	। चिन्न,	आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्थाको नाम भन्न सकेमा २							
		आफ्नो घर नजिकैको सङ्घसंस्था साथीको सहयोगमा चिन्न सकेमा १							

कक्षा २

विषयवस्तुको क्षेत्र / थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन
			सके /नसकेको	मिति	अङ्क	सके /नसकेको	मिति	सके /नसकेको	
१. हाम्रो लालबन्दी परिचय	१.१ आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको भौगोलिक अवस्था बताउन,	आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको धरातलको भौगोलिक अवस्था लेख्न र भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको धरातलको भौगोलिक अवस्था भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो घर, विद्यालय वरपरको धरातलको भौगोलिक अवस्था साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा २							
		आफ्नो घर वरपरको सतहको अवस्था भन्न सकेमा १							
१.२ आफ्नो नगरपालिका	१.२ आफ्नो नगरपालिका	आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या र वडा रहेका ठाउँ भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या भन्न सकेमा ३							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

का वडा सङ्ख्य ा भन्न	आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या साथीको सहयोगमा भन्न सकेमा २								
	आफ्नो नगरपालिकाका वडा सङ्ख्या नक्सा हेरेर भन्न सकेमा १								
१.३ आफ्नो नजिकको छिमेकीको परिचय दिई परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्न	आफ्नो नजिकको छिमेकीको परिचय दिई परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्न सकेमा ४								
	आफ्नो नजिकको छिमेकीको परिवारका सदस्य सङ्ख्या भन्न सकेमा ३								
	आफ्नो नजिकको छिमेकीको परिवारका सदस्य सङ्ख्या अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा २								
	आफ्नो नजिकको छिमेकीको परिवारका सदस्य सङ्ख्या प्रत्यक्षरूपमा गनेर मात्र भन्न सकेमा १								
१.४ आफ्नो घरको सिमा ना: पूर्व पश्चि म, उत्तर र दक्षिण	आफ्नो घरको सबै सिमाना चिनाउन सकेमा ४								
	आफ्नो घरको कुनै दुईतर्फको सिमाना चिनाउन सकेमा ३								
	आफ्नो घरको कुनै एकतर्फको सिमाना चिनाउन सकेमा २								
	आफ्नो घरको सिमाना अरूको सहयोगमा चिनाउन सकेमा १								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	चिना उन,								
	१.५ आफू बसेको स्थानको नाम र वडा नम्बर बताउन,	आफू बसेको स्थानको टोल, नगरको नाम र वडा नम्बर बताउन सकेमा ४							
		आफू बसेको स्थानको टोल, नगरको नाम र बताउन सकेमा ३							
		आफू बसेको स्थानको वडा नम्बर बताउन सकेमा २							
		आफू बसेको स्थानको टोलको नाम र वडा नम्बर अरूको सहयोगमा बताउन सकेमा १							
२. हाम्रा ऐतिहासि क, सामाजिक र सांस्कृति क सम्पदा	२.१ आफ्नो घरपरिवार मा अपनाइने धर्म पहिचान गर्न,	आफ्नो घरपरिवार र नातागोताले अपनाउने धर्म पहिचान गर्न र भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो घरपरिवार र नातागोताले अपनाउने धर्म पहिचान गर्न सकेमा ३							
		आफ्नो घरपरिवारले अपनाउने धर्म संकेत मात्र गर्न सकेमा २							
		आफ्नो घरपरिवार र नातागोताले अपनाउने धर्म अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा १							
२.२ परम्पराग		परम्परागत बाजा : परिवारमा देखेसुनेका लोकबाजा वा पञ्चेबाजाका सेटमा पर्ने र यो सँगसँगै बजाइने							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

त बाजा : पञ्चेबाजा का सेटमा पर्ने बाजाहरू को नाम भन्न,	बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा ४								
	परम्परागत बाजा: पञ्चेबाजाका सेटमा पर्ने बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा ३								
	परम्परागत बाजा: पञ्चेबाजाका सेटमा पर्ने कुनै तीन बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा २								
	परम्परागत बाजा: पञ्चेबाजाका सेटमा पर्ने कुनै दुई बाजाको नाम भन्न सकेमा १								
२.३ आफ्नो टोल समुदायका मानिसले लगाउने पोसाक चिन्न,	आफ्नो टोल समुदायका महिला र पुरुषले विभिन्न मौसम र चाडवाडमा लगाउने पोसाक चिन्न सकेमा ४								
	आफ्नो टोल समुदायका महिला र पुरुषले विभिन्न मौसममा लगाउने पोसाक चिन्न सकेमा ३								
	आफ्नो टोल समुदायका महिला र पुरुषले लगाउने पोसाक चिन्न सकेमा २								
	आफ्नो टोल समुदायका मानिसले लगाउने पोसाक अरूको सहयोगमा चिन्न सकेमा १								
२.४ आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासि क	आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम भन्न र लेख्न सकेमा ४								
	आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम भन्न सकेमा ३								
	आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	स्थलहरूको नाम भन्ने, भन्ने,	अरूको सहयोगमा भन्ने सकेमा २							
		आफ्नो वडाभित्र भएका ऐतिहासिक स्थलहरूको नाम चित्रमा देखाउन सकेमा १							
३. हाम्रा मुल्य र मान्यता	३.१ विद्यालयमा सम्मान: आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्न,	विद्यालयमा सबैलाई यथोचित सम्मान: आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्न सकेमा ४ विद्यालयमा सबैलाई समान सम्मान: आदर, शिष्टाचार र सद्भाव प्रकट गर्न सकेमा ३ विद्यालयमा सबैलाई नमस्कार र छुट्टाखेरि गर्नुपर्ने अभिवादन गर्न सकेमा २ विद्यालयमा अरूको सहयोगमा मात्र सम्मान प्रकट गर्न सकेमा १							
	३.२ कक्षाका साथीसँग सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य गर्न	कक्षाका साथीसँग नेतृत्वदायी भूमिकाकासाथ सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य गर्न सकेमा ४ कक्षाका साथीसँग समान भूमिकाकासाथ सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य गर्न सकेमा ३ कक्षाका साथीको नेतृत्वमा सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य गर्न सकेमा २ कक्षाका साथीको बारम्बारको निगरानीमा सिकाइ र विभिन्न क्रियाकलापमा सहकार्य गर्न सकेमा १							
	३.३ कक्षाका	कक्षाका साथीहरूसँग नेतृत्व क्षमताकासाथ एकता कायम राख्न सकेमा ४							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	साथीहरूसँगको एकता कायम राख्न,	<p>कक्षाका साथीहरूसँग समान हैसियतमा एकता कायम राख्न सकेमा ३</p> <p>कक्षाका साथीहरूसँग अरूको नेतृत्वमा एकता कायम राख्न सकेमा २</p> <p>कक्षाका साथीहरूसँग बारम्बारको सहयोगमा एकता कायम राख्न सकेमा १</p>							
	३.४ विद्यालयमा अनुशासन पालना गर्ने	<p>विद्यालयमा अरूलाई समेत समेटी अनुशासन पालना गरेमा ४</p> <p>विद्यालयमा आफू मात्र अनुशासन पालना गरेमा ३</p> <p>विद्यालयमा अरूको निर्देशनमा अनुशासन पालना गरेमा ४</p> <p>विद्यालयमा बारम्बार अरूको निगरानीमा अनुशासन पालना गरेमा ४</p>							
४. हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता तथा वातावरण संरक्षण	४.१ आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका नाम भन्न	<p>आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका प्रकारसहित नाम भन्न सकेमा ४</p> <p>आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका नाम भन्न सकेमा ३</p> <p>आफ्नो वरपर पाइने कुनै दुई बिरुवाको नाम भन्न सकेमा २</p> <p>आफ्नो वरपर पाइने रुखबिरुवाका नाम अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा १</p>							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

४.२ आफ्नो घर वरपरको जमिनको माटोको रङ्ग र मलिलोपन को स्वरूप बताउन	आफ्नो घर वरपरको जमिनको माटोको रङ्ग, मिश्रण र मलिलोपनाको स्वरूप बताउन सकेमा ४								
	आफ्नो घर वरपरको जमिनको माटोको रङ्ग र मलिलोपनाको स्वरूप बताउन सकेमा ३								
	आफ्नो घर वरपरको जमिनको माटोको रङ्ग, मलिलोपनाको स्वरूप साथीको सहयोगमा बताउन सकेमा २								
	आफ्नो घर वरपरको जमिनको माटोको रङ्ग बताउन सकेमा १								
४.३ आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम लेख्न	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम लेख्न र तिनीहरूले खाने खाना चिन्न सकेमा ४								
	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम लेख्न सकेमा ३								
	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम भन्न सकेमा २								
	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने जनावरका नाम अरूको सहयोगमा लेख्न सकेमा १								
४.४ आफ्नो वरपरको वनमा	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने वनस्पतिको झारपात, वुट्यान् र रुख छुट्ट्याई सूची बनाउन सकेमा ४								
	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने वनस्पतिको सूची बनाउन सकेमा ३								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	पाइने वनस्पतिको सूची बनाउन,	आफ्नो वरपरको वनमा पाइने वनस्पति चिन्न सकेमा २							
		अरूको सहयोगमा आफ्नो वरपरको वनमा पाइने वनस्पतिको सूची बनाउन सकेमा १							
	४.५ आफ्नो वरपरको सरसफाइ आफैं गर्न,	आफ्नो घर, विद्यालय र कक्षाकोठाको सरसफाइ आफैं गर्न सकेमा ४							
		आफ्नो घर र कक्षाकोठाको सरसफाइ आफैं गर्न सकेमा ३							
आफ्नो कक्षाकोठाको सरसफाइ आफैं गर्न सकेमा २									
५. हाम्रो पर्यटन	५.१ पर्यटन र पर्यटकको अर्थ बताउन,	आफ्नो घरको सरसफाइ अरूको सहयोगमा गर्न सकेमा १							
		पर्यटन र पर्यटकको अर्थ उदाहरणसहित बताउन सकेमा ४							
		पर्यटन र पर्यटकको अर्थ बताउन सकेमा ३							
		कुनै एकको अर्थ बताउन सकेमा २							
	अरूको सहयोगमा पर्यटन र पर्यटकको अर्थ बताउन सकेमा १								
५.२ बेलाबेलामा मानिसहरू	बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कुनै चार कारणहरू भन्न सकेमा ४								
	बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कुनै								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कारणहरू भन्ने,	तीन कारणहरू भन्ने सकेमा ३							
		बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कुनै दुई कारणहरू भन्ने सकेमा २							
		बेलाबेलामा मानिसहरू नयाँ ठाउँमा घुम्न जाने कुनै एक कारण भन्ने सकेमा १							
	५.३ आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम ठेगाना र विशेषता खुलेको सूची बनाउन सकेमा	४							
आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम ठेगाना खुलेको सूची बनाउन सकेमा ३									
आफ्नो वडामा भएका प्रचलित कुनै दुई पर्यटकीय स्थलहरूको सूची बनाउन सकेमा २									
आफ्नो वडामा भएका प्रचलित पर्यटकीय स्थलहरूको नाम खुलेको सूची अरूको सहयोगमा बनाउन सकेमा १									
६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	६.१ आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट	बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र काम समेत भन्ने सकेमा ४							
		आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्ने सकेमा ३							
		आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	बनेका सामानहरूको नाम चिन्न र भन्न,	बनेका सामानहरूको नाम चिन्न सकेमा २							
		आफ्नो घरबाहिर प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिबाट बनेका सामानहरूको नाम अरूको सहयोगमा चिन्न सकेमा १							
७. विपत् व्यवस्थापन	७.१ आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमको परिचय दिई सजगता अपनाउने उपाय भन्न र अपनाउन सकेमा ४	आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमको परिचय दिई सजगता अपनाउने उपाय भन्न सकेमा ४							
	आइपर्ने विपत् तथा जोखिमको परिचय दिई सजगता अपनाउने उपाय भन्न	आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमबाट सजगता अपनाउने उपाय भन्न सकेमा ३							
	दिई सजगता अपनाउने उपाय भन्न	आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमबाट सजगता अपनाउने कुनै एक उपाय भन्न सकेमा २							
		आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमबाट सजगता अपनाउने उपाय अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा १							
	७.२ आफ्नो छिमेक	आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका कुनै चार वा सोभन्दा बढी घटनाको सूची बनाउन सकेमा ४							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका घटनाको सूची बनाउन	आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका कुनै तीन घटनाको सूची बनाउन सकेमा ३							
		आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका कुनै दुई घटनाको सूची बनाउन सकेमा २							
		आफ्नो छिमेक वरपर आइपर्ने विपत् तथा जोखिमका कुनै एक घटना उल्लेख गरेमा १							
८. हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	८.१ आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र सङ्क्षिप्त काम भन्न र लेख्न सकेमा ४								
	छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र सङ्क्षिप्त काम भन्न सकेमा ३								
	आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम र सङ्क्षिप्त काम भन्न, र	आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम सकेमा २							
	आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायको नाम अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा १								
	८.२ आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम भन्न र लेख्न सकेमा ४								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम बताउनु,								
		आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम चिन्न सकेमा २							
		आफ्नो टोल छिमेकीका परिवारका सदस्यका पेसा व्यवसायमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम अरूको सहयोगमा भन्न सकेमा १							
८.३	स्थानीय तरकारी बालीको	कुनै आठभन्दा बढी स्थानीय तरकारी बालीको नामको सूची बनाउन सकेमा ४							
		कुनै छभन्दा बढी स्थानीय तरकारी बालीको नामको सूची बनाउन सकेमा ३							
		कुनै चारभन्दा बढी स्थानीय तरकारी बालीको नामको सूची बनाउन सकेमा २							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	नामको सूची बनाउन	कुनै दुईभन्दा बढी स्थानीय तरकारी बालीको नामको सूची बनाउन सकेमा १							
९. हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	९.१ आफ्नो वरपर रहेका सङ्घसंस्थाका नाम र ती संस्थाले गर्ने कामको मुख्य क्षेत्र बताउन सकेमा ४	आफ्नो वरपर रहेका सङ्घसंस्थाका नाम र ती संस्थाले गर्ने कामको मुख्य क्षेत्र बताउन सकेमा ३							
		आफ्नो वरपर रहेका सङ्घसंस्थाका नाम र ठेगाना बताउन सकेमा २							
		आफ्नो वरपर रहेका सङ्घसंस्थाका नाम बताउन सकेमा १							

कक्षा ३

विषयवस्तुको क्षेत्र र थिम	मुख्य सिकाइ उपलब्धि	उपलब्धि सूचक	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन			थप सहायता पछिको मूल्याङ्कन			मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन
			सके / नसकेको	मिति	अङ्क	सके / नसकेको	मिति	अङ्क	
१. हाम्रो	१.१ आफ्नो	आफ्नो वडाको अवस्थिति, धरातलीय							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

लालबन्दी परिचय	वडाको भौगोलिक अवस्था बताउन	स्वरूप, छिमेकी भूगोलसँग तुलना र ओसिलोपनाका बारेमा बताउन सकेमा ४							
		आफ्नो वडाको अवस्थिति, धरातलीय स्वरूप, छिमेकी भूगोलसँग ओसिलोपनाका बारेमा बताउन सकेमा ३							
		आफ्नो वडाको अवस्थिति र धरातलीय स्वरूपका बारेमा बताउन सकेमा २							
		आफ्नो वडाको अवस्थितिका बारेमा बताउन सकेमा १							
	१.२ आफ्नो नगर टोलको सिमाना बताउन,	आफ्नो नगर टोलको सबै सिमाना र बाह्य क्षेत्रको धरातलीय स्वरूप बताउन सकेमा ४							
		आफ्नो नगर टोलको सबै सिमाना बताउन सकेमा ३							
		आफ्नो नगर टोलको कुनै दुई सिमाना बताउन सकेमा २							
		आफ्नो नगर टोलको कुनै एक सिमाना बताउन सकेमा १							
१.२ आफ्नो नगर	नक्सामा आफ्नो नगरको चार								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

टोलको सिमाना बताउन,	सिमाना, वनजङ्गल, खोलानाला र बस्ती चिनाउन सकेमा ४								
	नक्सामा आफ्नो नगरको चार सिमाना, वनजङ्गल र बस्ती चिनाउन सकेमा ३								
	नक्सामा आफ्नो नगरको चार सिमाना र बस्ती चिनाउन सकेमा २								
	नक्सामा आफ्नो नगरको चार सिमाना चिनाउन सकेमा १								
१.४ आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न ।	चार सिमाना, वनजङ्गल, खोलानाला र बस्ती खुलेको आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न सकेमा ४								
	चार सिमाना, वनजङ्गल र बस्ती खुलेको आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न सकेमा ३								
	चार सिमाना र बस्ती खुलेको आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न सकेमा २								
	चार सिमाना खुलेको आफ्नो नगरको नक्सा कोर्न सकेमा १								
१.५ आफ्नो	आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	कक्षाका विद्यार्थी (छात्रछात्राको) सङ्ख्या गनेर भन्न,	छात्रछात्राको छुट्टाछुट्टै गनेर अङ्क र अक्षरमा लेखी भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या गनेर अङ्क र अक्षरमा लेखी भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या गनेर अङ्कमा लेखी भन्न सकेमा २							
		आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या भन्न सकेमा १							
२. हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदा	२.१ आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू चिन्न र साधारण परिचय गर्न,	आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू चिन्न, लेख्न र ती भाषामा साधारण परिचय गर्न सकेमा ४							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू चिन्न र साधारण परिचय दिन सकेमा ३							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू चिन्न सकेमा २							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले बोल्ने भाषाहरू अरूको मद्दतले चिन्न सकेमा १							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	२.२ आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका धर्म पहिचान गर्न	आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका फरकफरक धर्म सङ्केतसमेत पहिचान गर्न सकेमा ४							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका फरकफरक धर्म पहिचान गर्न सकेमा ३							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका कुनै एक धर्म पहिचान गर्न सकेमा २							
		आफ्नो टोल समुदायका मानिसहरूले अपनाएका धर्म अरूको सहायतामा पहिचान गर्न सकेमा १							
२.३ आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचहरू मारुनी नाच, खैँजडी नाच) चिन्न, गाउन र नाच्न ।	आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचमध्ये कुनै चार चिन्न, गाउन र नाच्न सकेमा ४								
	आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचमध्ये कुनै तीन चिन्न गाउन र नाच्न सकेमा ३								
	आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचमध्ये कुनै दुई चिन्न गाउन, र नाच्न सकेमा २								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		आफ्नो वडाभित्र प्रयोग भएका भजन र नाचमध्ये कुनै एक चिन्न गाउन, र नाचन सकेमा १							
	२.४ स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने परिकारका नाम भन्न	स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने कुनै आठभन्दा बढी परिकारका नाम भन्न सकेमा ४							
		स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने कुनै छभन्दा बढी परिकारका नाम भन्न सकेमा ३							
		स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने कुनै चारभन्दा बढी परिकारका नाम भन्न सकेमा २							
		स्थानीय चाडपर्वमा बनाइने कुनै दुईभन्दा बढी परिकारका नाम भन्न सकेमा १							
३. हाम्रा मूल्य र मान्यता	३.१ आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था (अग्लो, होचो, समथर, भिरालो, लेक, बेंसी) पहिचान गर्न,	आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था (अग्लो र होचो, समथर र भिरालो, लेक र बेंसी) पहिचान गरी वर्णन गर्न सकेमा ४							
		आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था (अग्लो र होचो, समथर र भिरालो, लेक र बेंसी) पहिचान गर्न सकेमा							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		४							
		आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था अग्लो र होचो र समथर र भिरालो छुट्टयाउन सकेमा २							
		आफ्नो वडाको भौगोलिक अवस्था समथर र भिरालो मात्र छुट्टयाउन सकेमा १							
३.२ आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण छुट्टयाउन		नक्सा बनाएर आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण छुट्टयाउन सकेमा ४							
		तयारी नक्सामा आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण छुट्टयाउन सकेमा ३							
		औँलाले देखाएर आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण छुट्टयाउन सकेमा २							
		अरूको सहायताले आफ्नो नगरटोलको सिमाना: पूर्व पश्चिम, उत्तर र दक्षिण छुट्टयाउन सकेमा १							
३.३ नक्सामा आफ्नो नगर		नक्सामा आफ्नो नगरको बस्ती, वनजङ्गल, खोला नाला, पहाडी र							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	चिन्न,	सम्म भूभाग छुट्टयाउन सकेमा ४							
		नक्सामा आफ्नो नगरको बस्ती, वनजङ्गल, खोला नाला, छुट्टयाउन सकेमा ३							
		नक्सामा आफ्नो नगरको बस्ती र वनजङ्गलको भूभाग छुट्टयाउन सकेमा २							
		नक्सामा आफ्नो नगरको बस्ती मात्र छुट्टयाउन सकेमा १							
३.४ आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या छात्रछात्रासहित भन्न,		आफ्नो विद्यालयका विद्यार्थी सङ्ख्या छात्रछात्रासहित गनेर भन्न सकेमा ४							
		आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या छात्रछात्रासहित गनेर भन्न सकेमा ३							
		आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या भन्न सकेमा २							
		अरूको सहायतामा आफ्नो कक्षाका विद्यार्थी सङ्ख्या छात्रछात्रासहित गनेर भन्न सकेमा १							
४. हाम्रा प्राकृतिक	४.१ आफ्नो नजिकै पाइने	आफ्नो नजिकै पाइने कम्तीमा चार-चारओटा भार, बुट्यान र ठूला							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

सम्पदा, जङ्गल विविधता र वातावरण संरक्षण	भार, बुट्यान र ठूला रुखहरूको वर्गीकरण गर्न	रुखहरूको वर्गीकरण गर्न सकेमा ४							
		आफ्नो नजिकै पाइने कम्तीमा तीन- तीनओटा भार, बुट्यान र ठूला रुखहरूको वर्गीकरण गर्न सकेमा ३							
		आफ्नो नजिकै पाइने कम्तीमा दुई- दुईओटा भार, बुट्यान र ठूला रुखहरूको वर्गीकरण गर्न सकेमा २							
		आफ्नो नजिकै पाइने कम्तीमा एक- एकओटा भार, बुट्यान र ठूला रुखहरूको वर्गीकरण गर्न सकेमा १							
४.२ घर नजिकैको बारी, पाखो र खेतको सतह छुट्टयाउन ।		घर नजिकैको बारी, पाखो, खेत र बाटोको सतह छुट्टयाउन सकेमा ४							
		कुनै तीनओटाको सतह छुट्टयाउन सकेमा ३							
		कुनै दुईओटाको सतह छुट्टयाउन सकेमा २							
		कुनै दुईओटाको सतह छुट्टयाउन सकेमा १							
४.३ ठूला जनावर र साना जनावरका		ठूला जनावर र साना जनावरका बिचमा कुनै चार सम्बन्ध बताउन सकेमा ४							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

सम्बन्ध बताउन	ठूला जनावर र साना जनावरका विचमा कुनै तीन सम्बन्ध बताउन सकेमा ३								
	ठूला जनावर र साना जनावरका विचमा कुनै दुई सम्बन्ध बताउन सकेमा २								
	ठूला जनावर र साना जनावरका विचमा कुनै एक सम्बन्ध बताउन सकेमा १								
४.४ ठूला र साना पन्छीका सम्बन्ध भन्न,	ठूला र साना पन्छीका विचमा कुनै चार सम्बन्ध भन्न सकेमा ४								
	ठूला र साना पन्छीका विचमा कुनै तीन सम्बन्ध भन्न सकेमा ३								
	ठूला र साना पन्छीका विचमा कुनै दुई सम्बन्ध भन्न सकेमा २								
	ठूला र साना पन्छीका विचमा कुनै एक सम्बन्ध भन्न सकेमा १								
४.५ विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी हुन,	आफ्नै नेतृत्वमा विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी हुन सकेमा ४								
	सहकार्यमा विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी हुन सकेमा								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		३							
		अरूको नेतृत्वमा विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी भएमा २							
		बारम्बार अरूको दवावमा विद्यालय परिसरको सरसफाइमा सहभागी भएमा १							
५. हाम्रो पर्यटन	५.१ प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्णप्रदेशीय बागवानीका ठेगाना बताउन र नक्सामा ती स्थान देखाउन सकेमा ४	प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य: शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्णप्रदेशीय बागवानीका ठेगाना बताउन सकेमा ३							
		नक्सामा प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य: शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्णप्रदेशीय बागवानी देखाउन सकेमा २							
		अरूको सहयोगमा प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य: शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू, उष्णप्रदेशीय बागवानीका ठेगाना							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		बताउन सकेमा १							
५.२ ती स्थानका प्रमुख विशेषता उल्लेख गर्न,		प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य: दुर्गा मन्दिर, बागवानी प्रमुख विशेषता भन्न र लेख्न सकेमा ४							
		ती स्थानको प्रमुख विशेषता भन्न सकेमा ३							
		ती मध्ये कुनै दुई स्थानको प्रमुख विशेषता भन्न सकेमा २							
		तीमध्ये कुनै एक स्थानको प्रमुख विशेषता भन्न सकेमा १							
५.३ ती स्थानहरूमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट पुग्ने तरिका बताउन,		प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य: शान्ति पार्क, पुष्पलाल पार्क, विभिन्न मन्दिरहरू र उष्ण प्रदेशीय बागवानीमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट पुग्ने तरिकाको नक्सा बनाई बताउन सकेमा ४							
		ती स्थानमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट पुग्ने तरिका बताउन सकेमा ३							
		तीमध्ये कुनै दुई स्थानमा लालबन्दी नगरपालिका कार्यालयबाट पुग्ने तरिका बताउन सकेमा २							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		ती मध्ये कुनै एक स्थानमा लालबन्दी कार्यालयबाट पुग्ने तरिका बताउन सकेमा १							
६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान, सिप, कला र प्रविधि	६.१ व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्ने,	व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका आठभन्दा बढी परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्ने सकेमा ४							
		व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका छभन्दा बढी परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्ने सकेमा ३							
		व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका चारभन्दा बढी परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्ने सकेमा २							
		व्यवसायसँग प्रत्यक्ष जोडिएका दुईभन्दा बढी परम्परागत प्रविधिहरूको नाम र काम भन्ने सकेमा १							
	६.२ हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु	क. हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने कुनै चारचार बाजाहरूको नाम भन्ने							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

	संस्कारलगायतमा बजाइने बाजाहरूको नाम भन्न	सकेमा ४							
		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने कुनै तीनतीन बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा ३							
		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने कुनै दुईदुई बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा २							
		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा बजाइने कुनै एकएक बाजाहरूको नाम भन्न सकेमा १							
		ख. हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा गाइने कुनै चारओटा छोटछोटा श्लोक, भजन वा गीत सङ्कलन गर्न सकेमा ४							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा गाइने कुनै तीनओटा छोटोछोटा श्लोक, भजन वा गीत सङ्कलन गर्न सकेमा ३							
		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा गाइने कुनै दुईओटा छोटोछोटा श्लोक, भजन वा गीत सङ्कलन गर्न सकेमा २							
		हिन्दू र बौद्धमार्गीको धार्मिक मङ्गलकार्य तथा मृत्यु संस्कारलगायतमा गाइने कुनै एउटा छोटोछोटा श्लोक, भजन वा गीत सङ्कलन गर्न सकेमा १							
७. विपत्त्व्यवस्थाप	७.१ आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचान गरी विपत्पूर्व अपनाउनु पर्ने सजगता साभेदारी गर्न,	आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचानसहित ४ ओटा सजगता अपनाउने उपाय छिमेकी र कक्षाका सबैसाथीलाई भन्न सकेमा ४ आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचानसहित ३ ओटा सजगता अपनाउने उपाय कक्षाका साथीलाई मात्र भन्न							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		<p>सकेमा ३</p> <p>आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचानसहित २ ओटा सजगताका उपाय कापीमा लेखेमा २</p> <p>अरूको सहयोगमा आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपर्ने स्थानको पहिचानसहित एउटा सजगताको उपाय भन्ने सकेमामा १</p>							
७.२ आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने उपायहरू सुनाउन,	<p>आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने कुनै चार उपायहरू लेखी सुनाउन सकेमा ४</p> <p>आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने कुनै तीन उपायहरू लेखी सुनाउन सकेमा ३</p> <p>आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट बच्ने कुनै दुई उपायहरू सुनाउन सकेमा २</p> <p>आफ्नो छिमेक र वडाभित्र विपत् आइपरेका बेलामा यस्ता घटनाबाट</p>								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		बच्ने कुनै एक उपाय सुनाउन सकेमा १								
द. आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	द.१ समुदाय स्तरमा विभिन्न व्यक्तिले अपनाइएका पेसा व्यवसायको सोधखोज गरी आम्दानी गर्ने तरिका पत्ता लगाउन ।	समुदाय स्तरमा विभिन्न आठ व्यक्तिले अपनाइएका पेसा व्यवसायको प्रत्यक्ष भेटेर सोधखोज गरी आम्दानी गर्ने तरिका पत्ता लगाउन सकेमा ४								
		समुदाय स्तरमा विभिन्न व्यक्तिले अपनाइएका पेसा व्यवसायको कुनै चार जनालाई प्रत्यक्ष भेटेर सोधखोज गरी आम्दानी गर्ने तरिका पत्ता लगाउन सकेमा ३								
		समुदाय स्तरमा विभिन्न व्यक्तिले अपनाइएका पेसा व्यवसायको कुनै एक जनालाई प्रत्यक्ष भेटेर सोधखोज गरी आम्दानी गर्ने तरिका पत्ता लगाउन सकेमा २								
		समुदाय स्तरमा विभिन्न व्यक्तिले अपनाइएका पेसा व्यवसायको साथीलाई सोधी आम्दानी गर्ने तरिका पत्ता लगाउन सकेमा १								
	द.२ पेसा व्यवसायको	पत्रपत्रिका र पुस्तक र कक्षामा भएको छलफल र अभिभावकसंग गरेको छलफल समेतको आधारमा								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

महत्त्व वर्णन गर्न,	पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न सकेमा ४								
	पुस्तक र कक्षामा भएको छलफल र अभिभावकसँग गरेको छलफल समेतको आधारमा पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न सकेमा ३								
	कक्षामा भएको छलफल र अभिभावकसँग गरेको छलफल समेतको आधारमा पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न सकेमा २								
	कक्षामा भएको छलफलको आधारमा पेसा व्यवसायको महत्त्व वर्णन गर्न सकेमा १								
८.३ आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा सहभागिता जनाउन ।	आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा सधैंजसो सहभागिता जनाएमा ४								
	आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा कहिलेकाहीं सहभागिता जनाएमा ३								
	आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा लगाएको बेलामा सहभागिता जनाएमा २								

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

		आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेसामा जबर्जस्त सहभागिता जनाएमा १							
	८.४ आफ्नो घरवरपर फल्ले फलफूलको परिचय दिन,	आफ्नो घरवरपर फल्ले कुनै आठभन्दा बढी फलफूलको परिचय दिएमा ४							
		आफ्नो घरवरपर फल्ले कुनै छभन्दा बढी फलफूलको परिचय दिएमा ३							
		आफ्नो घरवरपर फल्ले कुनै चार फलफूलको परिचय दिएमा २							
		आफ्नो घर वरपर फल्ले कुनै दुई फलफूलको परिचय दिएमा १							
९. हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	९.१ स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक र निजी प्रकारमा छुट्ट्याउन	स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक र निजी प्रकारमा छुट्ट्याउन सकेमा ४							
		स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई कुनै तीन प्रकारमा छुट्ट्याउन सकेमा ३							
		स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई कुनै दुई प्रकारमा छुट्ट्याउन सकेमा २							
		स्थानीय सङ्घसंस्थाहरूलाई कुनै एक प्रकारमा छुट्ट्याउन सकेमा १							

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

अनुसूची-२

विशिष्टीकरण तालिका (कक्षा ४-८)

प्रश्नका प्रकार	कार्यघण्टा					प्रश्नको तह र सङ्ख्या			भार
	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	ज्ञान तथा बोध (Knowledge and Comprehension)	प्रयोग (Application)	उच्च दक्षता (Higher Ability)	
१. हाम्रो लालबन्दी परिचय	१८	१८	१८	१८	१८	अति छोटो उत्तर आउने प्रश्न १ अङ्कको २ ओटा (२× १=२) छोटो उत्तर आउने ४ अङ्कको १ ओटा (१× ४=४) लामो उत्तर आउने ६ अङ्कको १ ओटा (१× ६=६)	अति छोटो उत्तर आउने प्रश्न १ अङ्कको ३ ओटा (३× १=३) छोटो उत्तर आउने ४ अङ्कको १ ओटा (१× ४=४) लामो उत्तर आउने ६ अङ्कको १ ओटा (१× ६=६)	लामो उत्तर आउने ६ अङ्कको १ ओटा (१× ६=६)	१(२५)
२. हाम्रा ऐतिहासिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदा	१८	१८	१८	१८	१८				
३. हाम्रा मूल्य र मान्यता	१४	१४	१४	१४	१४				
४. हाम्रा प्राकृतिक सम्पदा, जङ्गल विविधता तथा वातावरण संरक्षण	२२	२२	२२	२२	२२				
५. हाम्रो पर्यटन	१०	१०	१०	१०	१०				
६. हाम्रा परम्परागत ज्ञान,	१२	१२	१२	१२	१२				

“स्वच्छ, सुन्दर र समुन्नत सहर, सर्लाहीको सान लालबन्दी नगर”

प्रश्नका प्रकार	कार्यघण्टा					प्रश्नको तह र सङ्ख्या			भार
सिप, कला र प्रविधि						अति छोटो उत्तर आउने	आउने प्रश्न १	आउने ६	९(२५)
७. विपत् व्यवस्थापन	१२	१२	१२	१२	१२	प्रश्न १ अङ्कको २ ओटा (२× १=२)	अङ्कको ३ ओटा (३× १=३)	अङ्कको १ ओटा प्रश्न (१× ६=६)	
८. हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	१२	१२	१२	१२	१२				
९. हाम्रा असल काम, सङ्घ, संस्था र सेवाहरू	१०	१०	१०	१०	१०	छोटो उत्तर आउने ४ अङ्कको १ ओटा (१× ४=४)	छोटो उत्तर आउने ४ अङ्कको १ ओटा (१× ४=४)	लामो उत्तर आउने ६ अङ्कको १ ओटा (१× ६=६)	
जम्मा	१२८	१२८	१२८	१२८	१२८	६(१२)	१०(२६)	२(१२)	१८(५०)

पुनश्च: अति छोटो उत्तर आउने प्रश्न- १ अङ्कका १० ओटा (१० अङ्क), छोटो उत्तर आउने प्रश्न - ४ अङ्कका ४ ओटा (१६ अङ्क) र लामो उत्तर आउने प्रश्न - ६ अङ्कका ४ ओटा (२४ अङ्क) गरी कुल ५० पूर्णाङ्कको हुनेछ ।

लालबन्दी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
लालबन्दी, सर्लाही
मधेश प्रदेश, नेपाल